

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

145148

AİLEDEN AYRI YAŞAMANIN YARATTIĞI PSİKOLOJİK SORUNLARIN
ÇOCUK RESİMLERİNDE GÖZLENMESİ

145148

YÜKSEK LİSANS TEZİ

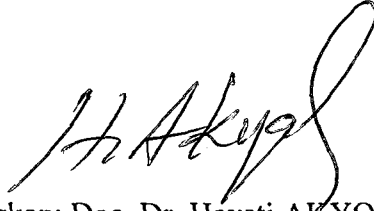
Hazırlayan
Asuman DEMİRKAPI

Tez Danışmanı
Doç. Nur GÖKBULUT

Ankara- 2004

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Asuman DEMİRKAPI 'ya ait "Ailesinden Ayrı Yaşamanın Yarattığı Psikolojik Sorunların Çocuk Resimlerinde Gözlenmesi" adlı çalışma, j¼rimiz tarafından G¼zel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Hayati AKYOL

¼ye: Doç. Nur G¼KBULUT

¼ye: Yrd. Doç. Dr. G¼zin AYRANCIOğLU

ÖZET

Önem sıralamasına göre hep sonlarda yer alan Resim-İş dersi; çalışma saati, yeri ve amaçlarıyla da çok kısıtlıdır.

Dersin temel amacı olan psikoloji, toplumbilim, eğitim bilim ve terapi gibi bir çok alan, başta resim-iş öğretmenleri olmak üzere pek çok eğitimci bu bilinçten yoksundur veya bir şekilde yoksun bırakılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu müfredatlar özellikle temel derslere (Türkçe, Matematik, Fen,... vb.) konu kapsamında ağırlık vermesi, öğretmenin de Resim-İş dersini ikinci hatta üçüncü vasıflı ders kategorisine yerleştirmesine neden olmaktadır. Hal böyleyken velinin ve öğrencinin de bu bilinçten farklı bir bilince sahip olması beklenemez.

Çocuklar belli bir yaş olgunluğuna erişinceye kadar duygularını sözel olarak ifade etmekte zorlanıyorlar veya hiç edemiyorlar. Bu çocuklar diğer derslerde de içe dönüklüğünü devam ettirdiği için “başarısız” olarak ifade edilmektedirler. Bu süreçte onlara en yakın diyalogta olan sınıf öğretmenleri veya resim öğretmenleri, onlara kendilerini sözel olarak ifadenin dışında bir yöntem uygulamaları gerekmektedir. İşte burada resmin ifade gücünden yararlanılabileceğini görebiliriz. Çocuğun bize kendisini yansıtması ve olaylar hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde, yalın bir anlatım aracı olan resmin önemi çok büyüktür.

Bu çalışmada amaç hiçbir çocuğun duygusal bir suiistimale uğramadan varolan problemin kaynağına ulaşmaktır. Bu süreç sadece eğitim aşamasını oluşturmaktadır. Ve bu süreç içerisinde eğitimcinin kısmi olarak problemin varlığını keşfetmesi, olası daha büyük problemlerin de önüne geçmesine vesile olacaktır. En azından eğitimcinin, aileyi bu konuda bilinçlendirme veya klinikçilere yönlendirme duyarlılığı geliştirecektir.

“O daha çocuk, bir şey anlamaz” düşüncesiyle yapılan eşler arası tartışmalar; onların yaptıkları resimleri ve doğru analizleriyle bu düşünceyi tamamiyle çürütmektedir.

Bu çalışma, aile kültürümüzün nesilden nesile geçtiğini adeta doğrulamaktadır. Baskıcı, otoriter, evin geçimini sağlayan tek kişi baba, ve basık konumda olan bir anneden oluşan aile. Bunların sonucu, anneyi bu konumda görmekten rahatsız olan ve kurtarıcı olmak isteyen çocuklar....

Ancak yine de çocuklar her zaman, anne ve babalarının bir arada, aynı evde olduğu “mutlu bir aile” tablosu görmek istiyorlar....

ABSTRACT

Art as a subject can only find itself a place at the end of the list when the numbers of hours given in a week, the workshop and its aims are taken into account.

Most of the teachers including art teachers are not aware or are left unconscious of the importance of therapy, psychology, sociology, and educational science, which are the basic aims of the lesson.

Art as subject is considered as a secondary or a third degree subject by the teachers as the Ministry of Education gives greater importance to the main subjects like Turkish, Mathematics, and Science in their syllabuses. So, we can not expect the students and their parents to have a different approach.

The student have difficulty in expressing their feelings or can never express them up to a certain age. As they keep their introvertnesses in other subjects as well they are assumed “unsuccessful”.

In this interim, the classroom’s teacher and the art teacher who have the closest relationship with the students have to apply a method for the students apart from expressing themselves verbally. At this point we can realize the teachers can profit from the power of expressing the feelings of the subject of art. Art which has a simple way of expressing feelings has a very big importance on the student’s expressing himself and his feelings and ideas about the facts.

In this research, my purpose is to find out the source of the existing problems of children without misuse their feelings This period constitutes the educational phase. Up to this point it is the teachers’s duty to analyse the students’ drawings. And after this period, if the teacher can not help the student anymore, the teacher should direct the parents to clinics.

The discussions between the spouses effect the children. But the Parent are not aware of this. They think “He is a child yet, he does not understand anything”. But the analyses of the drawings of the children show that they understand everything and are effected very much.

This research proves that our family culture has been inherited to us. A dominant father who makes the living of the family, and on the hand a recessive mother. And the children who are unhappy to see his mother in this situation and want to be a saviour of her.

However, the children always wish “a happy family portrait” where every individual of the family is in.

ÖNSÖZ

Resim, çocuğun kendine göre düzenlemeye çalıştığı karmaşık iç dünyasını açıklayış biçimi ve zihinsel gelişiminin bir göstergesi olarak, düşüncelerini, duygularını meraklarını çizimlerinde ve kullandığı renklerde yansıtmaktadır. Yaratıcı ifadelerinde; çevresinin kendisi üzerindeki anlayışlarını ve ailevi özelliklerini gösterir.

İç dünyalarını yansıttıkları bu resimleri, iyi analiz ettiğimiz takdirde, söylemek isteyip de söyleyemedikleri sorunlarını, mesajlarını ve beklentilerini anlayabiliriz.

Günümüzde sorunlu çocuklar denildiği zaman akla zeka veya bedensel özürlü çocuklar gelmektedir. Halbuki, çevremizde hiç de azımsanmayacak kadar çok sayıda farklı ana-baba tutumundan, parçalanmış ve ya aile bireylerinden birinin kaybedilmiş olmasından kaynaklanan ailevi sorunlu çocukların sayısı oldukça fazladır. Bu tür sorunlara sahip olan çocukların az bir kısmı iç dünyalarında gizledikleri bu sorunları dile getirirken, büyük bir oranı da insanlara güvenmeyip, bu durumlarında utandıkları için problemlerini yansıtmamaktadır. Problemlili çocukların büyük bir kısmını teşkil eden bu çocuklar üzerinde yeteri kadar durulmadığı ve ilgilenilmediği zaman ileride yetişkin birer birey olduklarında kişiliklerinde bir takım geri dönüşü olmayan bozukluklar olabilir.

Yapmış olduğum bu araştırmada, ailesinden ayrı yaşamının çocuk resimlerindeki psikolojik analizlerini, özellikle resmin önemi ve uygulanırlığı hakkında bilgiler vermeye çalıştım.

Araştırmasını yaptığım bu konuda, danışmanım olarak beni yönlendiren, çalışmamın her aşamasında zamanlarını ayırıp değerli görüşlerini esirgemeyen Sayın Hocam **Doç. Nur GÖKBULUT'** a içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca araştırma süresince desteklerini ve güvenlerini eksik etmeyen, bu stresli dönemimde beni anlayışla karşılayan; canım annem ve canım babama sonsuz teşekkürler...

Asuman DEMİRKAPI

Kocaeli-2004

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç	1
Önem.....	2
Varsayımlar (Sayıtlar)	3
Sınırlıklar	3
Tanımlar.....	3
YÖNTEM	5
Araştırma Modeli.....	6
Evren ve Örneklem	6
Veriler ve Toplanması	6
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	7
Süre ve Maliyet.....	8

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUM	9
1. SANATIN TANIMI	9
2. ÇOCUK RESMİNİN ÖNEMİ VE ÖZELLİKLERİ.....	13
3. TARİHSEL GELİŞİM İÇERİSİNDE ÇOCUK RESMİ	17
4. ÇOCUK RESMİNİN GELİŞİM AŞAMALARI	21
1. Karalama Dönemi (2-4 Yaş).....	22

a. İlk Karalama.....	23
b. Düzenli Karalama	25
c. Karalamanın İsimlendirilmesi.....	26
d. Karalama Döneminde Renklerin Anlamları	27
2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)	28
a. Şema Öncesi Dönemdeki Renklerin Anlamları.....	30
3. Şematik Dönem (7-9 Yaş Grubu).....	33
a. Şematik Dönemdeki Renklerin Anlamları.....	35
b. Şematik Dönemde Yetişkinlerin ve Okul Ortamının Etkileri.....	36
4. Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi, (9-12 Yaş Grubu).....	37
5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (Mantık Dönemi/ 12-14 Yaş Grubu).....	38

BÖLÜM III

I. ÇOCUK ÇİZİMLERİNİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI	42
II. NEDEN ÇOCUK SANAT ESERLERİ?	44
a- Çizimlerdeki Duygusal Taciz Göstergelerinin Ortaya Çıkartılması.....	45
b-Çizimlerde Fiziksel Taciz Göstergelerinin Belirlenmesi	46
c-Hareketli Aile Çizimleri (KFD).....	47
III. ÇİZİM METODUNUN UYGULANMASI	47
a. Araçlar ve Ayarlar.....	47
b.İnsan figürü çizimi	48
c. Hareketli aile çizimleri.....	48
d. Etiketleme	49
e. Yorumcunun çizime yansımaları.....	49
A. ÇOCUĞUN İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ ENVANTERİ VE MÜLAKATI ...	52
1.Görüntüleme envanteri	52
2. Mülakat Rehberi	54
B. ÇOCUĞUN HAREKETLİ AİLE ÇİZİMİ ENVANTERİ VE MÜLAKATI	57
1. Görüntüleme Envanteri.....	57
2. Mülakat Rehberi	65

BÖLÜM IV

I. ÇOCUK RESİMLERİNDE EN SIK İŞLENEN KONULAR VE CİNSİYETE

GÖRE RASTLANAN FARKLILIKLAR	69
A. İnsan Figürü Çizimindeki Gelişim.....	69
B. Ev Figürünün Gelişimi.....	69
C. Yüksek Binalar	71
D. Ağaç	71

II. RESİMLERDEKİ ÇİZİMLERİN ANLAMLARI

A. Büyüklük (Resimde Büyük, Küçük Çizimler).....	71
B. Abartmalı Çizimler	72
C. Parçalanmış, Eksik Bırakılan Çizimler	73
D. Resimde Karalamalar	74
E. Kenardan (Sayfadan) Taşan Nesnelere	75
F. Resimde Çizilen Engeller	75
G. Resimde Arka Plan	75
H. Şahısların, Eşyaların Altını Çizme.....	76
I. Resmi Silme, Yeniden Çizme	76
İ. Resimde Yazılar	76
J. Kapalı Bir Yerin Arkasını Görürcesine Çizme (Saydamlık)	76
K. Resimde Hareketlilik-Yön Gösterme.....	78
L. Resmin Üst Kısımındaki Çizgiler.....	78
M. Soyutlanmış Çizimler.....	78
N. Resimde Ağaç Figürleri	78
O. Resimde Ölümü İfade Etme.....	79
Ö. Aile Bireylerini Ayrı Odalarda Çizme.....	79

III. PSİKOLOJİK AÇIDAN RENKLERİN DÜNYASI

Renk ve Ortaya Çıkan Yeni Bir Boyut: Yüzey	80
--	----

A. TEK RENKLERLE İLGİLİ KARAKTER BAZLARININ TESPİTİNDE

ALIŞTIRMALAR VE SONUÇLAR.....	82
1. KIRMIZI.....	82
2. SARI	83

3. MAVİ.....	84
4. YEŞİL.....	85
5. MOR.....	86
6. TURUNCU.....	86
7. GRİ.....	86
8. KAHVERENGİ.....	87
9. BEYAZ.....	87
10. SİYAH.....	87

BÖLÜM V

I. AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERİ.....	89
A. PARÇALANMIŞ AİLE ÇOCUKLARINDAKİ DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI.....	89
1.Toprak Yeme (Pika).....	89
2.Altını Islatma Ve Kirletme (Enuresis Ve Enkopresis).....	89
3.Hırsızlık (Kleptomani).....	90
4.İçme Kapanıklılık.....	90
5. Kibrit Ve Ateşle Oynama.....	91
B. EVLİLİK ANLAŞMAZLIĞI VE AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERİNE ETKİSİ	91
II. PARÇALANMIŞ AİLE ÇOCUKLARININ RESİMLERİ.....	95

BÖLÜM VI

ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER.....	96
Özet.....	96
Yargı.....	97
Öneriler.....	97
UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	100
EKLER.....	101
KAYNAKÇA.....	140

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL NO:

Sayfa

1. Kristi'nin Çizimi..... 62

TABLULAR LİSTESİ

TABLO NO:	SAYFA
1. Çizimin Gelişimsel Seviyelerinin Değerlendirilmesi	41
2. Koppitz - Bir İnsan Çiz - Testinin 30 Duygusal Göstergesi	46
3. Çizim Metodunun Uygulanması İçin Tavsiyeler.....	50
4. Renklerin Nicel Anlamları.....	51
5. Çocuğun İnsan Resmi Çizimi İçin Envanter	53
6. İnsan Figürü Çizimi Mülakat Rehberi	56
7. Nitel KFD Yorumunun Basit Kavramları.....	58
8. Hareketli Aile Çizimi İçin Görüntüleme Envanteri.....	60
9. Hareketli Aile Çizimleri Puanlaması	61
10. Hareketli Aile Çizimi İçin Görüntüleme Envanteri (Gizem)	63
11. Hareketli Aile Çizimleri Mülakat Rehberi	67
12. Hareketli Aile Çizimi İçin Görüntüleme Envanteri (Jane)	68
13. Çocuğun Yaşama Düzeni ve Cinsiyetinin Ailesiyle Olan İlişkisi	93
14. Sosyal ve Psikolojik Cinsiyet ve Ebeveynle İlgili Sonuçlar.....	94
15. Çocuğun Yaş Dönemlerine Göre Tepkileri	95

*Çocuklarınız sizin çocuklarınız değildir.
Onlar yaşamın yaratıcı gücünün oğulları ve
kızlarıdır.*

*Onlar sizden değil, sizin aracılığınızla doğarlar.
Sizlerle birlikte dirler ama sizin değildirler.
Yanınızda olmalarına karşın,
Sizin malınız değil onlar.
Onlara sevginizi verebilirsiniz ama düşüncelerinizi
veremezsiniz.*

Çünkü onların kendi düşünceleri vardır.

*Eviniz onların bedenlerine barınak olabilir,
Ama ruhlarının barınağı olamaz.
Çünkü onların ruhları, yarının evinde yaşar,
Ve siz bu evlere konuk olamazsınız.*

*Onlar gibi olmaya çalışabilirsiniz
ama onların sizin gibi olmasını istemeyin;
kendinize benzetemezsiniz.*

*Çünkü yaşam durmaz; geriye değil, ileriye doğru
akar.*

*Sizler birer yay, çocuklarınız da
Geleceğe fırlattığınız canlı oklardır....*

Khalil GİBRAN

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Aile-çocuk ilişkisi, toplumun en önemli değerlerinin temelini oluşturan bir kavramdır. Ailenin en taze fidesini oluşturan çocuk, gelecek nesile bırakılacak potansiyel bir tohum demektir. Oluşturulamayan sağlıklı aile ilişkileri, çocuklar tarafından çoğu defa kavranılamayacağı düşünülür. Ancak bugün “trafik canavarı” olarak ifade edilen kişilerin çoğunun, çocukluk dönemini bir şekilde ailesi ile yaşadığı problemler oluşturmaktadır.

Sürekli eğitim süreci halinde olan çocuklar, buldukları sosyal, kültürel, aile ve diğer yakın çevresinde sürekli bir iletişim halindedir ve olmak zorundadır.

Bu iletişimin sağlıklı olabilmesinin başında o çocuğun birinci dereceden sorumlusu olan ailesi gelmektedir. Ailesinden, aile bireylerinden herhangi birisiyle iletişim sorunu olan çocuğun okul çevresi, ve ya diğer yakın çevresi tarafından fark edilir davranış farklılıkları görülmektedir. Bu davranış farklılıklarının nedeni öncelikle fiziksel ve zihinsel problemler olarak algılanmakta ve bu doğrultuda medikal çözümler aranmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın yapılmasındaki temel amaç, aile bireylerinin tamamı ve ya herhangi biriyle ayrı yaşayan çocuklarda oluşan psikolojik sorunların, resimlerinde gözlenmesi ve bunların analizleriyle oluşabilecek olumsuz davranışların önüne geçebilmektir. Bu amaçla cevaplandırılmaya çalışılan sorunlar şunlar oldu:

1. Çocuk resminin önemi ve özellikleri nelerdir?
2. Çocuk resimlerinde gelişim aşamaları ne şekildedir?
3. Çocuk çizimleri ne şekilde analiz edilir ve yorumlanır?

4. Çocuk resimlerinde en sık işlenen konular nedir?
5. Kullanılan renkler psikolojik açıdan ne anlama gelir?
6. Aile bireylerinden ayrı yaşamının yarattığı fizyolojik rahatsızlıklar var mı?

Önem

Potansiyel problem teşkil eden kişilerin varlığını önceden keşfetmek, oluşabilecek olumsuzlukların önüne geçmek için atılan ilk adımdır.

Araştırmada yer alan çizim, analiz ve yorumlamaları, ayrıntılarıyla incelenerek, diğer çizimler için bir model oluşturacaktır.

Böylece; rehber, eğitimci ve ya aile bireyi bu örnekleri model alarak her tip ve davranıştaki çocuğa, çizim uygulaması yaptırarak analiz ve yorumlarla sonuç elde edebilir.

Bu araştırmayı, benzer çalışmalarından ayıran ve daha pratik ve kullanışlı kılan özelliklerinde biri, belki de en önemlisi, çizimlerin puanlardan elde edilen sonuçlara göre yorumlanabilir olmasıdır. Araştırma içinde yer alan ve çizime yönelik sorulardan oluşan anket, puanlayıcıya direkt sonucu vermektedir. Bu da araştırmayı pratik kılmaktadır.

Bu araştırma pratikliği nedeniyle hemen hemen her düzeydeki aile yapısına bireylerine, eğitimcilere ve ya çok çeşitli kurumlara ve kişilere yardımcı olabilir.

Ayrıca araştırmanın psikolog ve kitap yazarlarına da yararlı olması okullarda rehberlik servislerinde kullanılması umulan önemli yararlar arasındadır.

Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırmada iki temel varsayımda hareket edildi. Bunlardan birincisi yapılan çocuk resimlerinin analiz ve yorumları, çocukların davranış ve karakterlerini, aile yapısını kısmen açıkladığı; ikincisi, çocukların resimlerinin okullarda (özellikle ana okulu ve ilköğretim), analiz ve yorumlama için bir araç olarak kullanılmamasından gözlemlenen bir ihtiyaç olduğudur.

Sınırlıklar

Bu araştırma, içinde yer alan, çizimleri yapan çocuklarla sınırlıdır. Bu çocukların özellikleri, araştırmanın amacı doğrultusunda, ailesinden, aile birey(ler)inden ayrı yaşayanlarla sınırlıdır.

Gölcük (Kocaeli) Sosyal Esirgeme Kurumuna bağlı “Çocuk Köyü” yurdundan (5 erkek, 10 kız) 15 çocuk, Kocaeli merkez TBMM İlköğretim Okulundan (22 kız, 12 erkek) 34 çocuk ve Kocaeli İlgi Kreş ve anaokulundan (7 erkek, 6 kız) 13 çocuk belirlenmiştir.

Tamamının 62 olduğu çocuk sayısından 12 çocuk, ailesinden ayrı yaşamayan ve aile-çocuk ilişkilerinin olumlu olduğu, 5-13 yaş grubu olan çocuklar belirlenmiştir.

Tanımlar

Algı: Görsel ve duygusal ilgi (farkında oluş),ayırısama (ince farkları görebilme) ve nesnelere, imgeler ve duyguları dikkate alarak izlenimlerin, koşulların ve ilişkilerin kaynaştırılması. Bir başka tanımla algı, daha iyi görebilmek, daha iyi ayırısayabilmek ve nesnelere arasındaki bağlantıları kurabilmek sürecidir. Daha geniş anlamıyla algı; duygusal ayırısama, farkında olma, derinlemesine anlayış sürecidir. Algısal eğitim

sırasında öğrenci, ayrıntılara dikkat etmeyi, ilişkiler kurmayı, bakış açısını genişletmeyi, yakından incelemeyi öğrenir.

Anlatım: Düşünceleri, duyguları ve anlamları görsel sanatların iletişimsel olanakları yoluyla açığa çıkarma işlemi.

Çözümleme (Analiz): Bir şeyi soyutlama veya parçalara ayırma sürecidir.

Çözümleme(Analiz) :Yaratıcı sanatsal eserlerde ve görsel sanatlarda yapılan çalışmalarda birbirinden ayrı ve birlikte işlem görürken ayrı parçaları,bölgümleri tanıma ve inceleme.

Değerlendirme: Bir nesnenin değeri ile ilgili bilgi toplama sürecidir (Eisner, 1972).

Estetik : Sanatın genel doğasını sorgulama sürecidir.Estetik güzelliğın doğasına, sanatın doğası ve değeri ve bu konularla ilgili araştırma işlemlerine ve insanın tepkilerine, cevaplarına yoğunlaşan felsefenin bir dalı.

İmge (imaj,hayal,görüntü): Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya, insan bilincine duyumlar yoluyla gelen nesnelere yansıması.Yerine göre hayal, suret, hatta resim, tasarım anlamında kullanılabilir.Bir başka tanım ise; Duyularla alınan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte(şuurda) beliren nesne ve olaylar,hayal,imaj.

İmgelem (muhayyile): Bir nesneyi, o nesne (karşımızda) olmaksızın tasarımlama yetisi (melekesi).

İmgeleme (tahayyül): Bir şeyin imgesini zihinde canlandırma işi.

İmgesel: Hayali.

Literatür: Herhangi bir bilim dalında yazılmış olan yazı veya eserlerin tümü.

Mandala: Çocuk resminde ilk yaygın, evrensel olan semboldür(kelloğ).

Ölçme: Yapılan araştırmaların sonuçlarının sembollerle ya da rakamlarla gösterilmesine ölçme denir.

Süreç: Düşüncenin gerece aktarımı ve sanat yapma yoludur.

Yaratıcılık : Kendine özgü ve özgün bir nesne ortaya koyma sürecidir.

Yaratmak: Malzeme, teknik, işlem, öge ve çözümler kullanarak görsel sanat eserleri üretmek: eşsiz, karmaşık ve ayrıntılı düşüncelerin esnek ve akıcı üretimi.

YÖNTEM

Araştırmada öncelikle ilgili kaynak ve araştırmaların belirlenmesi amacıyla kaynak taraması yapılmıştır. Uygulama yapılmadan önce; çocukların, aile ve aile bireyleri gibi kavramlar hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla tüm çocuklara ön test uygulanmıştır. Çocuklar büyük bir sınıfa (rahat çalışabilmeleri ve birbirlerinin çizimlerinden etkilenmemeleri amacıyla) yerleştirilerek, her bir çocuğa, arkasında isminin, cinsiyetinin ve yaşının yazılı olduğu birer kağıt dağıtılmıştır. Ardından “içinde kendinin de olduğu bir aile resmi çiz” konusu verilerek, çizim sonunda her çocuğa, çizimiyle ilgili olarak, resminde yer alan kişilerin kim oldukları ve neler yaptıkları sorulmuştur. Çocuğun, resim hakkında verdiği bilgiler; not alınarak, çizim esnasında araştırmacı tarafından yapılan gözlemler de bilgi amacıyla yazılmıştır. Çocukları yapmış olduğu tüm çizimler “Nokta” adlı rehabilitasyon merkezinde psikolog Funda Ece ile işbirliği yapılmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırma modeli, Sosyal Esirgeme Kurumuna verilen dilekçeyle, alınan onayın ardından çocuklarla iletişime geçilmiş ve uygulama yapılmıştır.

Araştırma için tarama ve deneme modelleri uygulanmıştır.

Deneme modelinde, veriler çoktan seçmeli ve yorumlamalı 10 sorudan oluşan bir ön test yapılmıştır. Uygulama aşamasında yapılan ön test; 28 Aralık 2003 tarihinde, uygulama ise (son test kontrol gruplu); 23 Şubat 2004 tarihinde yapılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmada değerlendirilen çizimler için seçilen Sosyal Esirgeme Kurumunun yurdunda yaşayan ve araştırmanın evrenini oluşturan 122 çocuktan 15 örneklem ile çalışmalar yapılmıştır.

Ayrıca Kocaeli TBMM İlköğretim okulundan 40 öğrenci evren alınmış, bunun 34'ü örneklemini oluşturmuştur.

Kocaeli İlgi anaokulunda 20 çocuk evren alınarak, bunun 13'ü örneklemini oluşturmuştur.

Araştırma, aile bireylerinin tamamını ve herhangi birisinden, çeşitli nedenlerden dolayı ayrı yaşayan 62 çocuktan oluşmaktadır.

Veriler ve Toplanması

Araştırmanın kuramsal kısmı ilgili veri toplamak için kütüphane çalışması yapılmıştır. Psikoloji, çocuk psikolojisi, aile-çocuk ilişkisi, iletişimi çocuk resimleri konularında literatür taraması yapılmıştır. Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Kocaeli Üniversitesi Kütüphanesi, YÖK

Dokümantasyon merkezi, tez tarama bölümü ve internetten yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan ön test anketi, Kocaeli Üniversitesine bağlı rehabilitasyon merkezi psikologunun işbirliği ile hazırlanmıştır.

Seçilen 62 çocuğun tamamına uygulanan ön test yine aynı sayı ile geriye toplanmıştır.

Verilerin toplanmasıyla ilgili test, çizim, sonuç ve yorumları “Ekler” de yer almaktadır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Ön test olarak yapılan anket ve son test uygulaması olarak yapılan çizim uygulaması; her bir çocuk için tek tek incelenerek , çizimler kontrol grubundaki çocukların çizimleri ile karşılaştırılarak psikolog dahilinde yorumlanmıştır. Ön testte bulunan sorular ve bunlara verilen çoktan seçmeli cevaplar ile yorumlu cevaplar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Her bir öğrencinin yaptığı uygulama çizimlerinin değerlendirilmesinde dikkat edilen kriterler;

- a. Sayfayı kullanma biçimi
 - b. Kullanılan renkler
 - c. Çizilen aile bireyleri
 - d. Çizilmeyen aile bireyleri
- olarak ele alınmıştır.

Bu kriterler doğrultusunda her bir çocuğun, nasıl bir çizim uygulaması yaptığı yorumlanmıştır.

Süre ve Maliyet

Araştırmaya 20 Aralık 2003 tarihinde kaynak araması yapılarak başlanmıştır. Üç ay aradan sonra deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. 23 Şubat 2004 tarihinde de verilerin yorumlama ve analizleri yapılmıştır. 15 Haziran 2004 tarihine kadar kayda geçme işlemleri tamamlanmıştır.

Maliyet giderleri, çocukların yaptığı çizimler için gerekli olan malzemelerden oluşmaktadır. Araşmada yardımcı olan diğer kurumlardaki kişiler herhangi bir ücret talep etmemişlerdir.

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUM

1. SANATIN TANIMI

Sanat; insan yeteneklerini yalnızca pratik, yani fayda sağlamaya yönelik amaçlar için değil, evrenin ve dünyanın sırlarına erişebilmek, kişisel bunalımlarını yatıştırmak, heyecanlarını doyumak ve başkalarına duyurmak ve nihayet, ruhsal özelemlerine uygun düzeyde yaşayabilmek isteğiyle kullanılabilmesi ve değerlendirilmesi anlamına gelir. Daha kapsamlı bir anlayış ve değişle sanat: insanın insan olma yazgısı ve koşulunu yenme, kendini aşabilme çabasıdır. (Kınay,1993:1)

Sanat, tarihsel gelişim içerisinde, insanın fiziki ve moral değerlerine, sosyal çevresine ve yaşanan topluma göre farklı görünüşler almaktadır. “Bazen, bir büyüleme aracı, bazen bir süs, bazen kalıcılığı sağlayan bir dil ya da dini, düşünceyi, bilimi, tekniği yayan bir iletişim aracı, bazen para ya da bir yatırım alanı, bazen de kendisi bir gereksinim olarak, insanlık tarihinde hep varolmuştur. Fisher’ın deyişiyle “..... dün de, bugün de gerekli olduğu, yarın da gerekli olacağı açıktır.” (Etike, 1992:52)

Anlaşılabilmenin ve anlayabilmenin yolu sadece sözel anlatım değildir. Müzikal, biçimsel ve hareketle anlatım yolu da yaşamımızın bir parçasıdır. Hiç biri bir diğerrinin yerini dolduramaz. Görsel anlatım, kişinin kendi iç dünyasını dışa vurmak için başvurduğu en özgün bir anlatım dilidir. Nesnel yaşamımızda gerçekleştirdiğimiz her eylem iç dünyamızın rengini taşır. Yani tüm davranışlarımız kendi psikolojik yapımızın ve deneyimlerimizin bir yansımasıdır. (Gençaydın, 1993:69)

İnsanın bütün toplumsal çevrelerde belli bir resim dili yaratmış olması, şüphesiz sadece ruhsal varlığın kendi düzenini araştırmak, gerçekleştirmek

isteginden ibaret kalmaz. Bu dil toplumsal çevrenin de birbiriyle anlaşma araçlarından birini meydana getirir. Sözcük (kelime) dili gibi bir şey olur. Bu anlaşma en basit gündelik ihtiyaçlardan en karmaşık ve derin ihtiyaçlara kadar böyle bir dil kullanımını zorunlu kılar. İnsanın resim yoluyla iç dünyasını, düşlerini korkularını, ruhsal sapmalarını ifade etmek ihtiyacına da değinmek gerekir. İlkel resimlerle çocuk ve deli resimleri arasında kurulan bazı ilişkiler biçimlendirme ihtiyacının köklülüğünü daha temelden aydınlatıcı bir öz kazanır. Resmin modern ruhsal biliminde ruhsal bozuklukları tedavi amacıyla kullanılan bir araç olarak seçilmesi de boşuna değildir. Bu konuda son yıllardaki araştırma çabaları hasta resimlerini Pcych'art gibi isimler altında toplamak gibi sonuçlar bile vermiştir. (Tansuğ, 1993:69-70)

Çocuk resimlerine gelince , henüz olgunlaşmamış ve saflığını yitirmemiş küçük insan varlığının düşle gerçek arasında kurmayı başardığı kayıtsız heyecan alışverişi bunlarda su yüzüne çıkar. Biçimlendirme duygusunun belki de en pervasız, en serbest, en içten örnekleri çocuk resimleridir. Ama çocuktaki bu resim yeteneği, çocukluğun diğer saf belirtileri gibi geçicidir. Beğeniye değer çocuk ressamların büyüdükçe bu işi bıraktıkları görülür. Önemli olan, çocuğun resimlerde gözler önüne serdiği ve kendi kişiliği hakkında işaretler vermekten kaçınmadığı özelliklerini görebilmektir. Çocuklar resimleriyle, gelecekteki yaratıcı fonksiyonlarını, maddi ve ruhsal birliğin uyumunu dinamik bir yolda sağlamanın ön haberini verirler. Bu ilerde büyük bir ressam olacaklarını belirtmek değil, sadece eğitimcileri kendi kişisel yapıları ve toplum için oynayacakları önemli rol konusunda uyarmaktadır. (Tansuğ, 1993:69-70)

Freud'cu düşünceye göre “sanat eğer yerinde uygulanırsa, çocuğun zihinsel sağlığına yardım etmekte, onun gerilimini hafifletmekte, sözle anlatamadığını sanat yolu ile anlatmasına yardım etmektedir.

Çağımızın belki en görünür özelliklerinden biri, çocuğun önem kazanmış olmasıdır. Birçok gizli kalmış gerçekleri aydınlatmış olan gerçekçi görüş, nihayet

Freud'un önerdiği "içimizdeki çocuk" olayı, Einstein'ın evrene tuttuğu ışık kadar önemlidir. Çocuğun, büyükten farkı bir yaratık olduğu gerçeğini, çok önce ortaya koyan Rousseau, zamanında dikkate alınmış olsaydı, bu konuda daha erken, doğru ve hızlı gelişmeler beklenebilirdi.

Bilim ve sanat bilinçsizlikten, bilince geçtiğimiz yerde başlar. Çocukların anlatım ve sezgilerindeki coşkuda arıların, peteği yapışlarındaki, kuşların ötüşlerindeki doğallık ve özgürlük vardır. Anlatım biçimleri ve hedefleri, büyüklerin anlatım biçimlerinden ve hedeflediklerinden çok farklıdır. Onlar sezgilerini ortaya koyarken belki kendilerini beğendirmenin telaşı içindedirler. Yine çocukların çok kere, çalışmalarında, iki güneş çizmeleri nedeni sorulunca da, yanıt olarak "biri annemin, biri babamın" demelerinde varolan şaşırtıcı farklılık, bir başka dünyanın simgesi olmuyor mu?... (Gençaydın, 1993:2)

Çocuk resmi olgusu, özellikle son yıllarda yerli ve yabancı araştırmacılara konu olmakta, yetişkin resmi yanında bu temellerini araştırmaya yönelik çabalar, yeni bilimsel boyutlar kazanmaktadır. Günümüzde çocuk resimlerine duyulan yakınlık konuyu ilginç ve cazip hale getiren nedenler arasında sayılabilir. "Çocuk" diye bir varlık söz konusu oldukça, onun yaptığı resim de olacaktır. Bir başka deyimle, çocuk resmi çağdaş sanat olgusunun temelindeki sanatsal yaratma güdüsünü açıklamakta, bilimsel doğrulara bağlamakta bir çeşit tutamak görevi üstlenecek ama, yetişkin sanatçının türlü kişisel ve toplumsal etkenlerde odaklaşan yaratma eylemine eşdeğer tutulmayacaktır.

Küçük çocuk, çizdiği resmin bizim anladığımız anlamda güzellik ya da çirkinliği ile ilgilenmemektedir. Çocuk için resmin biçim olarak varlığı değil, yapılması için tüketilen çaba kendisine verdiği kıvanç önemlidir. Kendini anlatmak için çizen çocuk, düşünce ve teknik yönden yetişkin sanatçıdan ayrılır fakat yaratma davranışı bakımından sanatçıya şaşılacak kadar benzer. Ama biz çocuğun resmini değerlendirirken onun zihinsel düzeyine inmek, yargılarımızı ona göre vermek zorundayız. "Çocukta olgun bir düzenleme gücü ya da yetişkinler göre saptanmış

belli estetik kurallara uygunluk aramamalıyız. Çocuk hep çocukça çizecektir. Onun her çizdiği kuşkusuz sanatçı çizdiği değildir, fakat saflığı yönünden gerçek yaratıcılıktır. Sanat tarihçisi Read de çocuğun çizdiği şeylere “bir çeşit şiirsel sezgi” gözüyle bakıyor ve onları, birtakım “mantıksal çözümlerinin ötesinde” görüyor. Read’e göre, çocuk resimleri estetik öğelerden uzak bulunmamakla beraber, “çocukça anlatım tarzı ile yetişkinin anlatım tarzları arasında” her zaman bir ayırım söz konusudur. Çocuk resimlerindeki estetiği, onun geçtiği süreçleri bilmeden değerlendirmek yanlış olacaktır. Bu estetiği kavrayabilmek için, çocuğun “algıları, yaşantıları, kavramları, biliş öncesi süreçleri ve üretici düşünme süreçleri, imge sembollerin ve görsel plastik mecazların oluşması süreçlerini ve bu süreçlerle çocuğun etkileşimini iyi bilmemiz ve anlamamız” gerekmektedir. Unutmamak gereklidir ki “her yaratıcı etkinlikte estetik olmayabilir, fakat her yaratıcı etkinlikten estetik doğabilir. (Conrad, 1964)

İnsana, nesneye, görünümüne bakan ya da bir olaya tanık olan çocuk bambaşka bir anlam verir bunlara, yorumlama olanağı yoktur çocuğun. Yorum kültürün bir sonucu olduğuna göre düşüncesi henüz bakir çıplak olan çocuk gördüğünü “anormal” görür. Bu görüş gerçek üstüdür, bir çeşit sürrealizme yaklaşır. Çocuk resimlerinin ilginçliği, beklenmedik biçim ve renklere bürünüşü bu özelliğin bir ürünüdür. Nesnelere, uzaklık ve yakınlıklar çocuğun gözünde normal dışıdır, kimi zaman yakın olanı uzakta görür ve saldırışları tutmak isteyişleri nispetleri kavrayamamasındandır. Evren bir bakıma elinin altında, buna karşılık en yakın nesne kilometrelerce uzaktadır. (Berk, 1979)

2. ÇOCUK RESMİNİN ÖNEMİ VE ÖZELLİKLERİ

Çocuğun dünyasında resmin diğer sanat etkinliklerinden daha özel bir yeri vardır. Bu konuda uzmanlar, farklı değerlendirmeler ve tanımlamalar yapmışlardır. Ancak resmin yapılma nedenleriyle ilgili ayrıntılı incelemelerde bulunan ve bu konuda araştırmalar yapan uzman sayısı oldukça azdır. Geleneksel görüşlerin bir kısmı, çocukların çizimlerini zihinsel kavramlarla açıklarken, bir kısmı da güdülere ve çizimin duygularını ifade eden yönüne ağırlık vermektedir. (Yavuzer, 2001:22)

Çocuk resmi nedir? Çocuk resminin anlamı nedir? Bu resimler büyüklerin sanatının ilk çekirdeği midir? Yoksa onlardan bütünüyle ayrı sanatsal bir nitelik mi taşır? Ya da bir yerde işlevini tamamlayıp bitiren gelişimsel bir olgu mudur?

Sorular biraz daha somuta indirilirse, çocuk nasıl resim yapar, çizgi çizmeye nasıl, ne zaman başlar ve çizgiler çocukta nasıl gelişir?

Çocuk resmi kendine özgü niteliği ile onun doğal yaşantısının bir ürünü, insanın sanatsal anlatımının tikel bir biçimidir. Daha sonra büyüklerinkinden çok ayrı görünen bu resimlerin oluşumu ardındaki çocuğun kendine özgü mantığı araştırılır. Bu mantık doğrultusunda çocuk insanı iki ayaklı bildiğine göre, iki ayağı da resminde gösterecektir, bu ayaklar görülme bile...

Çocuğun iç dünyasının anlaşılması, iç çatışmalarının ortaya çıkarılması onun çok yönlü gelişiminde önemli bir etmendir. Bu yönüyle çocuk resimleri çocuğun tanınmasında, gelişmesinde ve ruh sağaltımında araçsal bir işleve sahiptir.

Piaget; "Resim yapmak çocuk için simgesel bir oyundur. Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey onun duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgeleridir. Çocuğun uyum sağlaması gereken toplumsal, nesnel gerçekler dünyası ile, çelişkileri, istekleri,

sevinç ve tedirginleriyle bir iç dünyası vardır. Birinciyi ortak anlatım aracı olan dil ile anlatabilen çocuk ikinciyi bu dil ile anlatamayabilir. Bu nedenle çocuğun çocuk sanatı olarak adlandırılan –ki kesinlikle sanat değildir- bu ilk kendiliğinden simgesel anlatımları çevreyi, toplumu kısaca nesnel gerçekleri, benimseme ile “ego” nun dışavurumunun bir bileşkesinden başka bir şey değildir” der. (Piaget, 1953:26)

Çocuk resimlerinde ruhbilimsel ve gelişimsel olarak, çocuğun çok yönlü gelişimi yatmaktadır;

- 1- Çocuk resimleri çocuğun nesnel dünya ile kurduğu ilişkinin ve o çevreyi değiştirme yolundaki yaratıcı eylemin bir göstergesidir.
- 2- Bu resimleri organizmanın doğal gereği sayan yaklaşımda çocuk büyürken çizgilerinin de gelişeceği varsayılır. Çocuğun büyüklerden ayrı niteliksel yapısının gelişip serpilmesinde resimleri sonsuz kaynak oluştururlar.
- 3- Çocuğun çizgileri onun tüm yaşantılarının bir göstergesidir. Onun çok yönlü gelişimini bu resimlerde görmek mümkündür.
- 4- Çocuk resimleri düzenleyici, bütünleyici bir işleve sahiptir. Çocuğun iç dünyası ile dış dünya arasındaki uyum sorununda bu resimler bir boşalma aracı, aynı zamanda bir tanı belgesidir.
- 5- Resim yapmak için duygusal, algısal, ussal boyutlarda işlem yapan çocuğun resim çalışmaları ussal gelişmeye fırsat oluşturur. Soyut düşünmeye giden yolu açar. Bu yolla öğrenmesi güçlenir.
- 6- 10 yaşına kadar çocuk resimleri bu yaş çocuklarının zeka düzeylerini belirlemede bir ölçüdür. (Kırıçoğlu,2002:55-56)

Çocukların neden çizdikleri sorusuna çizimi bir çeşit oyun faaliyeti olarak düşünmekle başlayabiliriz. Çocuklar çizimi bir oyun olarak görürler. Yalnız oldukları zaman oyuncaklarına ve eşyalarına gösterdikleri ilgiyi çizime de gösterirler.

Çocuklar olayları, daha önce özümseyemedikleri önemli deneyimleri yeniden yaşayabilir ve böylece onlardan bir anlam çıkarabilirler. Oyundan alınan zevk, deneyimlerin oyuncunun arzularına uyak şekilde değiştirilerek yeniden yaşanabilmesinde gelir: örneğin eğer öğle yemeğinde çocuğun kabul edemediği bir olay olmuşsa, bundan bir ve ya iki saat sonra aynı sahne oyuncaklarla yeniden canlandırılır ve mutlu bir sona ulaştırılır. Çocuk öğle yemeğinde kabul etmediğini, oyunda kabul eder (örneğin eğer sevmediği bir çorbayı bitirmeyi reddettiyse, oyunda oyuncak bebeğine sembolik olarak o çorbayı bitirtir). Piaget, çizimi, dış dünyayı temsil etme çabası olarak da görmüş, bu nedenle de çizimleri zihinsel imgelerin ortaya çıkışı olarak değerlendirmiştir. (Resim 20)

Resimlerin kişiliği ve ruhsal uyumu değerlendirmede kullanılması, klinik psikoloji ve psikiyatride projektif yöntemlerin daha geniş bir şekilde kullanılmasına neden olmuştur. Projektif yöntemlere (Rorschach mürekkep lekesi testleri gibi) benzer biçimde resimlerin de kişilik değerlendirilmesinde kullanılması bilimsel çözümlenmeden çok, sezgisel ve öznel izlenimlere dayanıyordu. Bunun sonucu olarak resimlerde duyguların dışa vurulmasının değerlendirilmesinde tutarlı ve geçerli bir sistemin ortaya çıkması çok yavaş oldu. (Yavuzer, 2001:25-27)

Nedir çocukların resimlerinde bulunan değer? Bu değer, estetik açıdan sanatın ilk, özgün ve yalın biçimidir. Çocukların resimleri ile sanatçıların resimleri kıyaslanır. İsviçreli Eğitimci Sanatçı R. Topffer şöyle der: “henüz karalamalar yapan çocuk Michelangelo ile ölümsüz sanatçı Michelangelo arasındaki fark, Michelangelo ile çırağı arasındaki farktan çok daha azdır”. Bu sava göre çocuk kendi tikel yapısı içinde bir sanatçıdır. Çocuk resimlerindeki bu estetik gücün kaynağı ise yalınlık ve saflıktır. (Kırıçoğlu, 2002:57)

Rhoda Kellog çocuğun sanatsal gelişimini üç temel dönem doğrultusunda incelemektedir:

- 1) Anlamsız, basit karalamalar dönemi (Basic Scribbles)

2) Belirgin şekiller dönemi (Placement Patterns)

3) Anlamli şekiller dönemi (Diagrams)

Basit karalamalar, belirgin şekiller ve anlamli resimlerin oluşumu çocuğun biçime ilişkin algısının geliştiğini ortaya koyarlar. Çocuğun belirgin şekli oluştururken dairesel çizgilere yer vermesi, resmin merkezini belirlemesi biçim algısının geliştiğini gösterir. Dairesel çizgiler, anlamli şekil tasarımlarının gerçekleşmesini sağlarlar.

Çocuk bazı çizimlerinde objenin kendisini değil, sembolik yansımasını resmetmektedir. O, yan yana çizdiği iki daireden biri için 'baş' diğeri için 'vücut' derken, aslında birbirinin eşi olan bu çizgilere iki ayrı anlam yüklenmektedir.

Sanat, çocuklarda yetişkinlerdeki gibi aynı anlamı taşımaz. Sanatın belirli yetişkinler için ne anlama geldiğini söylemenin zor olmasına rağmen, genellikle sanat teriminin birçok çağrışımları vardır. Bunların arasında müzeler, duvarda asılı resimler, sakallı ressam, renkli taklitler, kuzey etkisindeki tavan araları, çıplak poz veren modeller, kültürel bir seçkinlik ve genellikle gerçek dünyadan çok hafif ayrılmış olan aktivitenin hissi vardır. Her nasılsa sanat "güzel bir şey" olarak algılanmıştır ve sanat hakkındaki kitaplar ve ya birinin evinin duvarındaki güzel resimler hayatta yüksek bir can verir. Fakat sıradan bir insan için sanat, ilaç almaya benzeyebilir. Yetişkinler için sanat genellikle estetik ve ya dış güzellikle ilgilidir. (Lowenfeld, Lamberth, Lamberth 1971:6)

Bazen bir çocuğun göze çarpan bir kişi olduğunu duyarız. Bu, temiz ve düzenli bir yolla çalışan ve öğretmenin sanatsever zevklerini tatmin eden bir kız da olabilir. Bazen okuma, yazma ve ya aritmetik gibi okul konularında hayal kırıklığına uğrayan çocuklar hüsrانlarında kurtulmak için resimle uğraşabilir. Çünkü sanatta doğru ve ya yanlış cevap yoktur. Bu çocukların her ikisini de resimden büyük memnuniyet duyar ve başarıları sonucunda ödüllendirilirse daha çok tanınmak için çaba sarf eder. Aynı zamanda bu, sanat için fırsata ihtiyacı olan ve sessiz bir

delikanlı da olabilir. Kendisinin sanatsal standartları ve belirli zevkleri olan öğretmen için standartlarının gençlerin kendilerini ifadeleri için alakasız olduğunu anlaması zor olabilir.

Çocuk hisleri, coşkular, sevgisi ve nefreti olan, ilkokulda öğretilecek kaba figürlere, ortaöğretimde öğretilecek soyut dizaynlara ihtiyacı olmayacak bir varlıktır. Onun şahsi ifadeleri en az tecrübeli bir sanatçının ifadeleri kadar önemlidir. Öğretmenler kendi tecrübelerinin faydalı olacağını bilmelidir ki, bunun için çocuğun öğrenim metodu önemli bir hal alır. Bu, yetişkinden gelecek cevap değil belki çocuğun uğraşması doğrultusunda bulacağı kendi cevabıdır. (Lowenfeld, Lamberth, Lamberth 1971:8-10)

3. TARİHSEL GELİŞİM İÇERİSİNDE ÇOCUK RESMİ

Sanatların insanın eğitimindeki önemi ve gerekliliği konusunda söylenmiş sözlere ve yazılı düşüncelere antik devirlerden (en başta Plato ve Aristoteles olmak üzere) bu yana rastlanmaktadır. 1800'lerde sanatın, özellikle o dönemde klasik sanatın ve bu sanatla uğraşın, insanı eğittiği üzerinde duruluyordu. Buna kimi meslekler için gereken el sanatlarına ilişkin ön eğitim işlemleri de eklendi. Sanat eğitimi açısından önemli olan ilk görüşler arasında, Herder'in halk sanatlarına eğilmesi, Goethe'nin renklerin duygusal etkilerine ilişkin incelemesi, Schiller'in öne sürdüğü "oyun" tezi. Rousseau'nun, kişinin kendi öz varlığını geliştirmek için doğal ve yaratıcı sanatsal uğraş ve etkinliklerin bir araç olduğu düşüncesi, Humbolt'un resim çizme etkinliğini bir tür dil olarak görme eğiliminde olması gibi görüşler buna eklenebilir. (San, 1983:53)

Ruhbilimin, üniversitelerde bilimsel bir düzence olarak yerleşmesiyle, hemen 19.yy.'ın sonlarında, önce İngiltere'de ve hemen sonra Almanya'da; çocuğun bedensel, ruhsal gelişimiyle birlikte onun resim ve yoğrumsal plastik biçimlendirme etkinliklerindeki gelişimi de incelenmeye başlanmıştır. Çocuk resimlerinde sanatsal

bir değer ve ilgi bulmuş olan ilk yazarlardan biri İtalyan Corrado Ricci idi. Daha sonra pek çok ruhbilimci ve sanat psikoloğu, çocuğun biçimlendirme, resim yapma gibi yaratıcı yeteneklerinin gelişimi üzerine eser vermiştir. (San, 1983:55)

Çocuk resmine olan ilginin 1885-1920 yılları arasında oldukça fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu dönemde birçok değişik ülkede –kendiliğinden çizilmiş olan- çocuk resimlerini biriktirme, onları betimleme ve sınıflandırma çabaları görülmüştür. Önceleri birçok araştırmacı tarafından çocuk resminin onun zihnindeki imajın kopyası olduğu görüşü savunuluyor, bu nedenle de çocuk resmi çocuğun duygu ve düşüncelerinin bir penceresi olarak kabul ediliyordu. Bu dönemde çok sayıdaki çocuk resmi üzerinde araştırmalar yapılmış, resimler çizenin sosyo-kültürel yapısına göre de sınıflandırılmıştır.

Çocuk resimleriyle ilgili önemli görüşlerin başında gelişim aşamalarına göre çocuk resmini sınıflandıran görüşler gelir. Belki de çocuk resmiyle ilgili yapılan ilk araştırmaların elde etmiş olduğu en büyük başarı, çocuk resminin gelişim aşamalarını temel alarak sınıflandırma girişimidir. Çocuk resmindeki bu gelişim aşamalarını tanımlama konusunda özellikle Kerschensteiner, Rouma ve Luquet'nin önemli katkıları olmuştur. (Yavuzer,2001:22)

“Çocuğun Doğası” kavramı o derece baş tacı edilmişti ki, kimi öğretmenler her türlü planlamayı, başarı ölçümünü, yöntem ve didaktiği kullanmayı reddetmişlerdi. Çocuğun öznelliği gelişsin denirken, yukarıdaki türden davranış ve tutumlar sonucu, gelişen sadece öğretmenin kendi özelliği olmuştu. Dersler plansız, örgütlenmiş, üzerinde araştırılmamış “serbest dersler” olarak ele alınmış, özellikle 1920’li yıllarla “çocuk leitmotifi” adı altında bir yığın deneme yapılmış, fakat bunlar değerlendirme için gerekli kavramsallaşmadan yoksun kalmıştı.(Cox, 1993:36)

Çocuk resimlerini sanatsal düşünme koşullarının canlandırılması olarak ele alıp, bu düşünme koşullarını görsel duyusal yaşantıların değerlendirilip yargılanması

için giderek, aşama aşama gelişen zihinsel olanaklar olarak yorumladı. Böylece çocuğun resim dili kesinleşmiş bir düzenlemeye kavuştuğu gibi, ağırlık bilişsel eleştirel alana kaydırılmıştı. (Britsch,1926:28)

Uzunca bir dönem çocuk resmi hakkında önemli şeyler söylenmiş, bir çok sav ileri sürülmüştür. Şimdi bunların çocukların sanat eğitiminde uygulanması için yöntemler bulunması gerekliydi. Okullarda çocuktaki dışavurumcu gücün benimsenip önemsendiği bu yıllarda Bauhaus okulunun (kuruluşu 1918) 'biçimlendirme öğretileri' (Gestaltslehren) de duyulmaya başlamıştı. Bauhaus'ın getirdiği renkli çalışmalar, grafik çizimler, atölye çalışmaları gibi pek çok ifade olanağının çocuğun dışavurum biçimleriyle uyuşup uyuşmayacağı denenmeliydi. Okullarda yapılmış reformlar bu tür denemelere olanak veriyordu. Bu denemelere girilirken önceki dönemin temel çizimleri üzerinde tartışıldı; canlandırma (darstellen) terimi yerine artık biçimlendirme (gestalten) terimi geçerlik kazandı. Canlandırma, 'doğru' ya da 'yanlış' ölçütleriyle, verilmiş nesnel bir dünyanın, göz ve el aracılığıyla yeniden verilmesi anlamındaydı. Biçimlendirme ise iç yaşantılar ve izlenimler hakkındaki şeylerin 'kendiliğindenlik' (spontanite) ve 'birlik', 'uyum' ölçütleriyle dışa vurulmasıydı. Biri doğa bilimleri ve matematikteki düşünme biçimiyle, bir bakıma 19. yy.ın düşünme biçimiyle, diğeri tinsel (manevi) bilimlerin tutumuyla açıklanabilirdi. (San, 1983:95)

Böylece çocuk resmi ile ilgili olarak geliştirilen belli başlı iki kurama bağlı olmak üzere iki didaktik yönelme belirdi: Birine 'yaşantısal' diğere 'eleştirel-yargısal' demek mümkündür. Birincisinde yaşantısal olarak ve aynı zamanda belli bir ritim içinde ortaya konan 'anlatım' söz konusudur. Bu yöntemde duyuları ve yaratıcı gücü eyleme geçirici birlik ve uyum bulunması önem taşıyordu. Bu yaklaşımın kökleri yüzyılın başlarındaki akımdaydı ve usdışı ve görüsel bileşen burada ağırlıklıydı. İkinci yönelim ise Britsch'in kuramına dayalı idi. Anlatımcılık (expressionizm) tan sonra gelen 'yeni nesnelcilik' akımına uygun düşmekteydi. Sanatsal düşünmenin tekniğe dayalı gelişimi için görsel yaşantı ve izlenimlerin usavurulması, eleştirilip yargılanmasından yola çıkan bu anlayışta, yaşantıların

duyuşsal değil de bilişsel işlenmesi söz konusu idi ancak, biçimi, formu reddeden ve nesnenin irdelenmesinden kaçınan kimi çağdaş sanat anlayışlarından, bu anlayış çerçevesi içinde, didaktik yönden yararlanma olanağı yoktu. (San,1983:96)

Luguet, çocuk resminin (Piaget'nin deyimiyle zihinsel imge adı verilen) bir iç zihinsel modele dayandığını varsayıyordu. Bununla birlikte gerek Luguet, gerekse daha sonra Piaget, çocuk resimlerinin esas itibarıyla gerçekçilik niyetiyle çizildiğini savını ileri sürdüler. Yani, uzmanlara göre resmi çizen çocuk, herhangi bir objenin tanınabilir ve gerçekçi bir temsilini oluşturmaya çalışıyordu. Luquet'nin önerdiği resim gelişim evrelerinin sıralanışı, hem düzenleme ve grafik becerilerdeki gelişme evrelerini hem de çocuğun gerçekçilikle ilgili niyetlerindeki gelişme evrelerini dikkate alıyordu. Luguet ve diğer araştırmacılar tarafından önerilen ve gelişim evrelerini temel alan bu görüşlere karşı Goodenough 1926'da resimle zeka ölçümü konulu kitabını yayımladı. Bu çalışma ve bunu izleyen Harris'in çalışmaları geleneksel yaklaşımın dışında, çocuk resmini zihinsel gelişimi değerlendirmek üzere kullanmayı hedefliyordu. (Yavuzer, 2001:22)

1926'da sanat eğitimi ile ilgili olarak yapılan bir toplantıda, "sanat derslerinde açıklamalar için sanattan yararlanmak, fakat derslerde asıl psikolojik bilgilere dayanmak ve çocuğun kendine özgü niteliklerini korumaya çalışmak" ilke olarak benimsendi. Bunun için de çocuk resminin dilinden anlamak şarttı. (San,1983:98)

Çocuk resmini araştırmalarına konu edinen bir başka kişi de V. Lowenfeld'dir (1923). Lowenfeld sanat yoluyla bireyin kendisini ifade etmesinin, sağlıklı bir duygusal gelişme açısından temel önemi olduğuna inanıyordu.

1940'tan sonra çocuk resimlerine karşı yeni bir ilgi doğmaya başladı. Bu ilgi, çocukların, resimlerine duygularını ve güdülerini yansıttıkları varsayımdan kaynaklanmaktaydı. 1950'li yıllarda ise testlere olan ilginin artmasına paralel olarak

çocuğun çiziminin onun zihinsel ve duygusal durumuyla ne ölçüde ilişkili olduğu araştırılmaya başlandı.

Özellikle son 15 yıl içerisinde çizimler, bilişsel süreçlerin bir ürünü olarak bilgi işleme temelinde deneysel yöntemlerle incelenebilmiştir. (Yavuzer,2001:23)

4. ÇOCUK RESMİNİN GELİŞİM AŞAMALARI

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine paralel olarak sanat faaliyetlerinde de belirgin bir değişim dikkatimizi çeker. Kağıda yapılan ilk işaret ve çizgi, giderek birer sanat evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürür.

Zaman zaman duran ama daha sonra yerini bir sonraki evreye bırakan bu sanat gelişimini belirtmek ve anlatmak oldukça zordur. Yalnız sanatın sürekli gelişen bir süreç olduğunu belirlemek yerinde olur. Her çocuğun bir sanat evresinden diğerine aynı zamanda ulaşması söz konusu değildir. Ancak yine de çocukların hemen hemen hepsi ,üstün ve geri zekalı çocukların dışında, gelişimin diğer yüzlerinde olduğu gibi sanatın gelişimi açısından da aynı yaşlarda aynı evrelerden geçerler.

Çok genel bir yargıda bulunacak olursak çocuklar büyüdükçe resimleri daha ayrıntılı, daha oranlı ve daha gerçekçi olur. Bununla birlikte resimlerinin gelişmesi açısından her evrede çocukların yaptıkları resimleri niteleyen bazı çarpıcı ve çok ayırıcı özellikler bulunur. (Yavuzer,2001:31)

Çocuk resimlerinin sistematik bir gelişme çizgisi izlendiğine ilk dikkatleri çeken Gustaf Britsch'tir. Britsch, bu resimlerin kendi kuralları içinde basitten karmaşığa doğru organik bir biçimde geliştiğini söyler.

Lowenfeld'in gelişim evrelerine yaklaşımı, doğallık konusunda Gestalt'cılarla aynı yöndedir. O da bu evreleri gelişimin doğal bir sonucu olarak alır. Ayrıldığı nokta çocuğun algısını ve yaratıcılığını etkileyebilecek her türlü etmenden kaçınması ve sanatsal davranışın toplumsal ve araçsal işlevlerine ağırlık vermesidir. Ussal gelişim, kimlik sorunu ve yaratıcılık bu gelişmenin sağlıklı olmasıyla koşutluk gösterir. Bu resimler çocuğun toplumsal, ussal, bedensel, ruhsal, çizgisel, yaratıcı, tüm yaşantısının göstergesidir. Dışardan herhangi bir etki bu gelişmenin doğal akışını engeller. Ancak gelişim evreleri konusunda en sistematik ve aynı zamanda geçmişten bugüne en çok kabul gören yaklaşım yine Lowenfeld'in sıralamasıdır. (Kırıoğlu,2002:75)

Çocuk resmindeki gelişimi beş evrede ele almak mümkündür:

1. Karalama Dönemi (2-4 Yaş)
2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)
3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)
4. Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 Yaş)
5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 Yaş)

1. Karalama Dönemi (2-4 Yaş)

Genelde araştırmacılar ilk dönem karalamalarından çocuğun herhangi bir şeyi temsil etmek niyetiyle yapılmadığında birleşirler. Hem Luquet hem de Piaget, bu ilk dönem karalamalarını yalnızca oyun ve alıştırma olarak görmüşlerdir. Arnheim (1956) da benzer bir görüşü benimseyerek, bu ilk karalamaların 'temsiller' değil büyük ölçüde 'motor itkilerin' ağır bastığı 'sunuş'lar olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Karalama evresinden önce çocuk, bir eşyanın üzerine ıslak parmağı ile çizdiği çizgilerle, kum üzerinde arkasından bir sopa çekerek yürüdüğünde meydana gelen çizgileri tren ya da ray olarak isimlendirir. Kağıt üzerine ilk karalamaları yaptığı

zaman da kalemin izlerini tren, yol ya da koşu olarak adlandırır. Luquet'nin deyişiyile çocuk, grafik anlatışlara başlar, anlatırken çizer, çizerken anlatır. Tam şekilleriyle, düzgün bir biçimde çizilmesi zor olan hikayesinin bazı ayrıntılarını kısa karalamalarla işaret etmek ona yeterli gelir. Çocuğa göre çizmek, elin hareketlerini kağıda dökmektir. Yaşamın ilk yıllarında 'keşif' ve 'icat' girişimleri içinde olan çocuk her şeye dokunur, dokunduğu objeler arasında kağıt da bulunur. Eli amaçsız bir şekilde kağıt üzerinde dolaşırken çizgiler bırakır. Çocuk oluşan çizgileri görür ve onların yaratıcısı olduğunu anlar. Bu istem dışı eseri, yetişkin anlamsız bulabilir, fakat çocuk için bu, faaliyetinin bir ürünü, kişiliğinin yansımasıdır. Böylece o yaratıcı gücünün bilincine varır. Başlangıçta rastlantısal olan bu yaratıcı güç, zamanla yeniden canlandırılmak istenen bir zevkin kaynağı olur.

Çocuğun bu evrede kalemi istediği gibi kullanabilmesi için onu elinde tutmasını öğrenmesi gerekir. Başlangıçta omuzdan gelen zikzak ve dairesel hareketler zaman içinde yerlerini dirsek ve elden gelen hareketlere bırakır. Bu hareketlerin karşılığında, önceleri yukarıdan aşağıya yapılmış karalamalar, eğri zikzaklar, dairesel çizgilerle kalın bir yumak oluşturan karalama örnekleri ortaya çıkar. (Yavuzer,2001:33)

Şekilleri, birleşen şekiller onları da toplanmalar izler. Kellogg'a göre birleşen şekiller arasında en anlamlı olanı yuvarlak içine yerleştirilmiş çapraz iki çizgiden oluşan şekildir. Buna "mandala" adı verilir. Mandala çocukların karalamalarında daha sonra birçok şeye dönüşecek olan bir anlamda tema şekildir.(Kırışoğlu,2002:77)

a. İlk Karalama

İlk çizgi ilk ağlama gibidir. Doğumdan sonra çocuk ağlar, çünkü solunum organına havanın girişi için bu gereklidir. Bu ilk ağlamayla çocuk ortamı etkiler (başarılmış eylem). Bundan sonra bilmeden ağlamayı yineler. Çünkü bu başarıyı fizyolojik yetenek haline dönüştürme gereksimi duyar.

Kalem ya da tebeşir ile rastlantı ve ya taklit sonucu çocuğun ilk çizgiyi çizmeyi başarması, ona gücünün ilk ortaya çıkışı gibi gelir.

Başarılmış eylem, ağlamada olduğu gibi devam etme isteği gösterir. Çocuk ile başarısını araştırmaya ve istemli olarak onu anlamaya çalışır. Başarılmış olan bu eylemi tam bir beceriye dönüştürene kadar tekrarlar.

Zaman içinde çocuk, deneye deneye kalemi isteğine uygun bir biçimde yönlendirebilecektir. Dik, yuvarlak, kırık çizgiler birbirinin üzerine gelmiş ve karışmışken zamanla şekiller farklılaşmaya başlayacaktır.

Yuvarlak yapmaktan sıkılan ve başaramayan çocuk köşeli, sert ve ya zayıf çizgiler çizer ve kalemin ucuna yüklenir. Oluşan noktalar yeni bir başarıyı doğurur. Çocuk yeteneğini geliştirinceye kadar mekanik olara üretmek ister. Yuvarlaklarına noktaları ve diğerlerini ekler, ağlamasına jestleri eklediği gibi. Eğer ilk çabasının beğenildiğini görürse, karşısındakileri memnun etmek ve beğeni kazanmak için benzer bir resim yapar, ya da yapmayı dener. (Yavuzer,2001:33-34)

Çocuk bu aşamalarda yalnız kağıt üzerine değil, her bulduğu uygun şeyle her şeyin üzerine çizer. Aslında çocuk çizmek üzere işe başlamaz, kendisine ne yaptığı sorulduğunda, yanıtını bilmez bile. Elindeki cisimden çizgiler çıktığını keşfetmesi, onu eliyle ittikçe çizgilerin de birlikte uzaması ona büyük zevk verir. (San,1983:95)

Aileler bu ilk karalamalara bir mana vermeye çalışabilir, bunlardan belirli anlamlar çıkarabilir, hatta anlayışlı aile büyükleri çocuğa kopyalaması için çeşitli şekiller çizebilir. Bununla beraber çocuk henüz düzensiz karalama döneminde iken, çocuktan bir şeyin gerçek resmini çizmesini istemek ve ya beklemek mantıklı değildir. Bu tarz beklentiler anlaşılmaz sözcükler söyleyen küçük bir bebekten kelimeleri düzgün telaffuz etmesini ve ya onları cümle içerisinde kullanmasını

beklemek kadar anlamsızdır. Herhangi bir sopa figürünün ve ya bir elmanın çizimini bekleyen bir ailenin durumu da aynı derece gülünçtür. Bu ilk gelişme döneminde bir çocuğun kabiliyetinden son derece uzak olan bu çeşit düşünceler, çocuğun gelecekteki gelişimi için son derece zararlı olabilir. Bundan dolayı çocuğun ilgi duyduğu şeyleri yapması, his dünyası iletişim kurabileceği şeylerle bağıntılı olduğundan, önemli ve kabul edilebilecek tek yöndür. (Resim 1)

İki-üç yaşlarındaki küçük bir çocuk; renkli pastel boyayı, ona bakmayı, onu hissetmeyi hatta onu tatmayı diğer şeylerden daha ilginç bulabilir. Bununla beraber iki yaşındaki bir çocuğun hissetme, tatma gibi problemleri yoktur. Ve karalama aktivitesi çocuk için kendisini ifade etmenin, ağlamaktan da öte, gerçek bir ölçütü olur. Bütün çocuklar, ister Çinli olsun, ister Eskimo, Amerikalı ve ya Avrupalı olsun karalama yaparlar. Buradan da açıkça anlaşılabilir gibi, karalama; ister fiziki isterse psikolojik olsun, çocukların genel gelişimin doğal bir parçasıdır. (Resim 2)

b. Düzenli Karalama

Bu aşamada çocukların çoğu karalamaya büyük bir hevesle yaklaşır. Çünkü; çocukların görsel ve duymusal davranış gelişimlerinin koordinasyonu onlar için çok önemli bir başarıdır. Bu yeni keşfin neşesi de çocuğu, hareketlerini değiştirmeye teşvik eder. bu aşamada çizgiler tekrar edilebilir.

Bazen de bu karalamalar çok büyük bir istekle çizilir ve çizgiler bu aşamadan itibaren yatay, dikey ve ya dairesel olabilir. Nadiren görülen benekler ve küçük tekrarlı desenlerse çocuğun karalama yaptığı malzemeyi, kağıdın dışına taşıdığıının göstergesidir. Çocuklar, çalışma esnasında tüm dikkatlerini karalamalar üzerinde yoğunlaştırabilir. Hatta uygulama esnasında burunlarını karalama kağıdı üzerine yaslayabilirler.

Bu aşamada karalamalar çok daha ayrıntılı olur. Bu aşamada çocuk çizdiği şeylerle çevresindeki herhangi bir şey arasındaki bağlantıyı heyecanla keşfeder. Bu arada çizdiği karalamayla, alaka kurduğu nesnenin görsel canlandırması arasındaki bağlantının çok küçük olabileceği de kabul edilmelidir. (Resim 3)

Çocuğun karalamalar üzerindeki kontrolü aynı zamanda onun çevresindeki diğer nesnelere üzerindeki kontrolünü yansıtır. Bu aşamadan altı ay önce çocuğa ceketini iliklettiremeyen bir anne, çocuğunun artık bu işi kendisinin yapma ısrarıyla karşılaşır. Çocuk bu yeni yeteneğin pratiğinden hoşlanır ve anlamlandırır. Çünkü; onun hareketli kabiliyetleri üzerinde kontrol elde etmesi çok önemlidir. Biz de kesinlikle anlayabiliriz ki, bu süreçte çocuktan ilginç desenler üzerinde yoğunlaşmasını beklemek o kadar da önemli değildir. Çünkü; bu aşamada çocuğun hareketleri yaptığı karalamaların ötesinde cereyan etmez ve onu eğlendiren şeylerde genellikle karalama esnasında hareketten alınan duygular ve onlardan edindiği büyük becerilerdir. (Lowenfeld, Lamberth,1971:96)

Bu aşamayla birlikte karalama gelişiminde yetişkinlerin rolü giderek artar. Çünkü bu aşamada, heyecanını paylaşma için istekli olan çocuk, sık sık bu karalamaları yetişkinlere gösterir ve çocuk için karalamaların kendileri değil bu paylaşmadan aldığı heyecan önemlidir. (Resim 4)

c. Karalamanın İsimlendirilmesi

Karalamalar ise bu aşamada öncekilere nazaran dikkate alınacak ölçüde farklı değildir. Bu aşamada çocuğun ne çizebileceğine dair bazı fikirler olsa bile, yaptığı şeylerden yine de etkilenir. Yani çocuğun kağıt üzerine çizdiği karalamaların onun görsel dünyasıyla bir bağı vardır. Başlangıçta, çizdiği karalamalarla bazı objeler arasında bağlantılar kuran çocuk, bu aşamada belli bir niyette karalama yapar.

Bu aşamada çocuğun çizim tarzı ve ya kullandığı metotlar karalamaları onun iletişimin göstergesi kılar ve çocuklar bu süreç dahilinde bazen ne çizeceklerini önceden ifade edebilir veya karalamalar keşif türünden incelemeler olanın ötesine geçebilir. Bununla beraber kağıt üzerindeki belli noktalarda çocuğun niyetine uygun karalamalar olsa da, çocuk karalamanın tamamında önceden niyetlendiği çizimi tutturamaz. Çizim başlangıcında kağıdın üst kısmındaki herhangi bir çizgiyi ağaç olacak diye tanımlarken, resim tamamlandığında onu farklı bir isimle adlandırabilir. Dalgalı bir çizgi bir köpeğin koşuşu olarak tanımlanabileceği gibi, kendisinin dev adımları olarak da tanımlanabilir. Bu çizgiler daima görsel canlandırmalara değil, bazen de diğer duylara ait olabilir. Yumuşaklık, kabalık, acelelik ifade eden çizgiler en az bir objenin görüntüsünü yansıtan çizgiler kadar önemlidir. Bu noktada önemli olan bu karalamaların ve ya çizgilerin yetişkinlere bir mana ifade etmeseler de, onları çizen çocuk için son derece anlamlı oluşudur.(Lowenfeld, Lamberth,1971:98) Bu yaştaki bir çocuğun çizimlerinde bazı dairesel hareketler ve dikine çizgiler bir araya geldiklerinde bir şahsı ve ya bir cismi anımsatsa dahi yetişkinler bu karalamalarda görsel bir gerçeklik aramalı ve ya karalamalara kendi yorumlarını katmamalıdır. Buna bağlı olarak öğretmenlerin ve ya ailelerin çocuğu karalamalarını isimlendirme ve ya neden çizdiğini ifade etme konusunda zorlayıcı olmaları çok tehlikelidir. Bunun için aileler ve öğretmenler çocuğun gelişimine uygun karalamaları yapması ve düşünce geliştirmesi hususunda cesaret ve güven verici olmalıdır.

d. Karalama Döneminde Renklerin Anlamları

Çocuklar sadece karalamaların adlandırdığı aşamada, farklı anlamlar için farklı renkler kullanmayı arzu edebilir. Renklerin kavranmasının ilk aşamalarından biri renklerin birbirinden ayırt edilebilmesidir. Bu da çocuğun istinasız renkleri isimlendirebileceği döneme tekamül eder. Bu aşamada çocuğa renk kullanımında bazı seçimler yapma fırsatı da verilmelidir.

Anaokulu çağı çocuklarının kişilikleri ile renkler ve renklerin oluşturduğu desenlerin arasındaki ilişkiyi gösteren bazı araştırmalar da yok değildir. Bunların iyi

bilinenlerinden bir tanesi Alschuler ve Hattwicck (1947) tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışmada yüz elli anaokulu çağı çocuğunun davranış karakterleri ile onların çizimleri arasındaki bağlantı araştırılmıştır. Raporda çocukların duygusal davranışlarını ve davranış düzenlerini resimlerde ifade ettiklerinin delilleri sunulmuş. İstikrarlı olarak sıcak renklerle resim yapan çocukların hür, duygusal, sevgi dolu davranışlarını sıcak renklerle apaçık gösterdikleri, maviyi tercih eden çocukların davranışlarının daha kontrollü olduğu, ağırlıklı renk olarak siyahı tercih eden çocuklarsa, duygusal davranışlardan uzak olduğu delilleriyle sunulmuştur. (Lowenfeld, Lamberth,1971:99)

2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)

Şema öncesi evresinde çocuk, canlandırmak istediği obje ya da kavramla ilişki kurma kaygısını yaşamaya başlar. Bu ona büyük bir doyum sağlar.

Bu yeni resimler, yalnızca çocuk için değil, aynı zamanda ana-baba ve öğretmen için de önemlidir; çünkü böylelikle, ellerinde, çocuğun düşünme sürecinin somut bir kaydı bulunur.

Genelde, dört yaş civarında, çocuklar oldukça tanınabilecek biçimler çizmeye başlar. Bununla birlikte, kesin olarak bunların ne olduğunu söylemek oldukça zordur. Ancak beş yaşlarında, insanlar, evler ya da ağaçlar tanınmaya başlanır; çocuk altı yaşına geldiğinde de biçimler ve şekiller konulu olmaya başlar. Yapılmakta olan resmin türünü belirleyecek türlü öğeler ortaya çıkar.

Bu ön operasyonel dönemdeki çocukta görüş büyük ölçüde öznedir; duyguların egemenliğindedir; (fantezi) hayallerle doludur. Bu görüş kültürel ve mantıksal kısıtlamalarla biçimlendirilmemiştir. Bunun sonucu olarak insan figürü çizimleri tipik olarak şematiktir ve resmi yapanın temel olarak gördüğü şeye indirgenmiştir. Vücut oranları gerçek dışıdır; önemli sayılan şey/şeyler oransız bir

biçimde büyük ve çizgisel perspektif hiç dikkate alınmaksızın ifade edilmiştir. (Yavuzer,2001:41)

Bu dönemde çocuk dış dünya ile kurduğu ilişkisini zenginleştirmeye koyulur. Vücut hareketlerinin ittiği düz çizgi karalamaları insan kolu, bacak ve gövdesi, yuvarlak çizgiler ise baş ve ya yüz olmaktadır. Biçimi bilinçle ortaya koyabilme olanağına kavuşan çocuk böylelikle değişik bir resim anlatımına girmiş olur. Bunu elde etmek için sürekli biçim simgeleri bulmaya çalışarak bir gün çizmiş olduğu adam resmini ertesi gün değişik olarak yapmaktadır. Bu simge çeşitleme coşkusu 6 yaşa yaklaştıkça durulur, çocuk kendisine has bir insan tipi yaratma isteğine girer. (Kehnemuyi,1997:5-6)

Baş yemek yemenin ve konuşmanın meydana geldiği bölümdür. Piaget (1960), 6 yaşındaki çocukların, düşünme metodunun ağızda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Elbette gözler, kulaklar burun ve başı, duyuumsal aktivitelerin merkezi haline getirmektedir. Bacak ve kolların eklenmesi, bu merkezi hareket edebilir hale getirip, fonksiyonel yapmaktadır. Bundan dolayı çizim, esasen bir soyutlama ya da geniş bir kompleks uyarı tantanasının şemasıdır ve yönlendirilmiş düşünce metodunun başlangıcıdır.

6 yaşındaki çocuk, sık olarak insan figürü çizmek için oldukça özen gösterir, yeni kavramlar aramaya başlar. Çocuğun çizdiği semboller hiç durmadan değişir. Bugün tasvir ettiği insan figürü, yarın tasvir edeceğinden farklı olacaktır. (Lowenfeld, Lamberth, 1971:120-121)

Çocuğun konu seçimi onun dünyaya olan tepkilerinin bir ifadesi olduğu gibi, konu çocuğun fiziksel donanımı, kişiliğinin gelişimi ve yaşantıları ile ilgili olarak üslubunu belirler. Bazı çocuk kalın konturlarla çizer, bir diğeri hafif, dalgalı, titrek çizgiler kullanır. Bir çocuk titizlikle desenlerini çizerken, diğeri bulaşan, geniş fırça

darbeleriyle boyar. Tıpkı sanatçılar gibi çocukların da yapıtlarında kişilik ayrımları yansır. (Resim 5)

a. Şema Öncesi Dönemdeki Renklerin Anlamları

Bu dönemde dairesel ve uzunlamasına çizimlerin biçimlenmeye başladığı görülür. 5-6 yaşlarında çocuk kendi duygu ve düşüncelerini ortaya koyacak girişimlerde bulunur. En sevdiği konu, insan figürüdür.

5 yaş çocuklarının çoğunluğu bir kafa ve bir gövde çizerler. Kafada gözler, bir burun ve ağız olur. Kollar ve bacaklar ise artık gövdeden çıkar. Burt'a göre bu yaşta insan figürü oldukça doğru olarak çizilir. Ancak bu, taslak biçiminde simgesel bir şemadır.

Bu tür insan figürleri görünüşleri 5 yaşındaki çocuk çizimlerinde sık görülür. Genellikle yüzler önden görünüşleriyle çizilirler, ifadesizdirler. Baş ve baştan çıkan bacaklar ve eller parmaklı ya da parmaksız olarak çizilebileceği gibi, gövde kısmına önem verildiğinde bu kısmın da abartılarak çizildiği görülür.

İlerleyen her yaşta boyun, parmaklar, kulaklar ve gözbebekleri gibi özellikler eklenir. Tek boyutlu olan yüz iki boyutluluk özelliğine sahip olur ve gövdenin çeşitli kısımları arasındaki oran değişir. Örneğin 5 yaşındaki çocuk daha büyük bir çocuğa oranla genellikle daha büyük bir kafa çizer. Yaş ile birlikte kalem kontrolü de gelişir ve bu gelişim çizim kalitesini de etkiler. (Yavuzer,2001:42)

Çocuk 4-5 yaşlarına kadar, hiçbir ayırım yapmaksızın ve önceden kararlaştırmaksızın renkleri kullanır. Renklerin, özellikle üç ana rengin adlarının öğrenilmesi de 4 ile 5 yaşlarına rastlamaktadır. Karalama aşamasında renge pek önem vermeyen çocuk, 4-5 yaşlarından sonra parlak ve açık renklerden başlayarak yavaş yavaş bol renk kullanmaya doğru gidecektir. İlk renk kullanımlarında,

çocuk rengi, renkli olduğu için kullanılır. Üç ana renkle kırmızı, sarı ve mavi ile bol bol yetinir. 5 yaşındaki çocuk artık siyah, beyaz, turuncu, yeşil, mor gibi renkleri de ister. Conrad'a göre, ancak çocukta kavramların tam yerleşmesinden sonra, renge ve rengin, simge ve anlatımın genel karakterine olan bağlantısına karşı daha yoğun bir duygunluk belirlemektedir. (San,1983:100)

Karalama dönemindeki küçük çocuklar çoğunlukla renkleri, nesnelere karşılaştırmak için kullanırken, daha büyük çocuklar şekli resmederken çizimlerinde çizgiler kullanırlar. Bir çalışmada (Corah, 1966) geometrik şekilleri renk ile öğretmeye çalışmış fakat anaokuluna giden çocukların, şekillerin kurallarına göre karşılaştırma yaptıklarını görmüştür. Daha küçük çocukların şekilleri, renklerinden çabucak tanıyamadıkları gibi. Bu, bu dönemdeki çocukların renklere dikkat etmedikleri anlamına gelmemektedir. Fakat kendilerinin seçtikleri şekilleri oluşturabilme yetenekleri, kendi düşünce hakimiyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Bu dönemdeki çizim ve boyamalarda seçilen renk ile nesnenin tasviri arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Çocuğun çizmiş olduğu insan figürleri, kırmızı, mavi, yeşil ve ya sarı olabilir. Bir yetişkine göre, bu renk ilişkileri çılgınca gelebilir. Bir incelemede (Marshall; 1954) erişkin şizofrenler ile normal 5 yaşındaki çocuklar karşılaştırılmış ve iki grup arasındaki renk kullanımlarının birbirine epey benzediği görülmüştür.

Lawler and Lawner (1965) dört yaşlarındaki yuva çocuklarının mutlu bir resim yapmada sarı rengi kullandığını çocuğa hüzünlü bir hikaye anlatıldığında resmi kahverengiye boyadığını söylemiştir. Bir çocuğun, annesinin resmini çizmek için favori rengini seçmesi özellikle sıcak, duygusal bir bağ içinde olduğundandır. (Lowenfeld, Lamberth, 1971:122)

Renk seçiminde çocukları yönlendiren daha derin psikolojik anlamlar da vardır. Ancak bu anlamlar alabildiğine bireyselleşeceğinden, erişkinlerin bu renkleri anlamını çıkarmaya çalışması oldukça zor olur.

Gözlemlerine dayalı olarak uzmanların yaptıkları açıklamalara göre kırmızı rengi sıklıkla kullanan ya da tüm sayfayı kırmızıya boyayan çocuklar, açıklamak istedikleri duyguları hakkında bize ipucu vermektedirler. Bu çocuklar zaman zaman saldırgan ve iddiacı davranışlarıyla karakterize olmaktadır.

Renk üzerinde incelemelerde bulunan uzmanlar, kız çocuklarının renk seçimine erkek çocuklardan daha fazla önem verdikleri sonucuna varmışlardır. Gözlemler, bazı çocukların kırmızı, sarı ve portakal rengi gibi sıcak renkleri ısrarla kullanmalarına karşılık, bazılarının da siyah, mavi, yeşil ya da kahverengi gibi soğuk renkleri seçtiklerini göstermektedir. Araştırmalarını renk konusunda yoğunlaştıran uzmanlar, sıcak renkleri seçen çocukların çoğunlukla, sevecen, uyumlu ve işbirliğine önem veren kişiler oldukları, buna karşılık sürekli olarak soğuk renkleri seçen çocukların ise iddiacı, çekingen, güçlkle kontrol edilebilen ve uyumsuz davranışlarıyla dikkatleri çeken çocuklar olduklarını belirtmektedir.

Yine aynı uzmanlara göre ısrarla soğuk renkleri seçen anaokulu çocukları, gerçek duygularını bastırma ve gizleme eğilimindedirler. Bu çocuklar evlerinde aşırı baskı yoluyla kontrol edilmek istenen çocuklardır. (Yavuzer,2001:52)

Çocuklarda, bu yaşta renk kullanımı heyecanlı bir deneyim olabilir. Çocuğun, doğru renk ilişkisi için bir arzusu olmamasına rağmen, renk seçimini kendi keyfine göre tercih edebilir. Seçtiği rengi eleştirmek, ya da filan nesne için filan rengi kullanmasını önermek onun kendini açıklama ve ifade özgürlüğünü engeller. Çocuğun duygusal ilgisi ile sayfadaki ahenkli renk düzeni arasında ilişki kurabilmesi için ve renklerle kendi ilgisini keşfetmesi için fırsat tanınmalıdır. (Lowenfeld, Lamberth, 1971: 123)

Şema önce dönemde özellikle 5,6,7 yaşlarında çocuklar iki boyutlu düzlemde üçüncü boyutu yakalama adına kendilerince çözümler bulurlar. Bunlardan en çok kullanılanları maddeler halinde sıralarsak;

1. Çocuklar röntgen (saydam) resim yaparlar. Aynı anda bir evin, bir arabanın içini ve dışını gösterirler. Kimi araştırmacılar buna öyküleştirme (narrative) adını verirler. Verworn bu tür resimlere eş zamanlı (simultaneous) anlatım der.
2. Şema öncesi dönemde genellikle 5 yaş civarında çocuklar bazen bir çizgiyle bazen de bir leke ile mekan oluştururlar. Bu dönemde özellikle nesnelere havada uçmaması için resimlerinde birden fazla mekan da kullanırlar. (Resim 26)
3. Çocuklar resimlerinde nesnelere resim düzlemine yatırarak çizerler. Sanat eğitiminde düzleme özelliği olarak isimlendirilen bu özellikte, nesnelere, bir görüş noktasından değil de bir çok görüş noktasından bakılıyormuş gibi çizilir. Çocuklar bu tür resimleri yaparken ya kağıdı resmi yaptıkları yöne doğru çevirerek ya da kendileri kağıdın etrafında dönerek çizerler.
4. Şema öncesi evrenin bir başka özelliği de, çocukların yaptıkları resimlerde bazı parçaları diğerlerine oranla daha büyük çizmeleridir. (Buyurgan, 2001: 29)

3. Şematik Dönem (7-9 Yaş Grubu)

Bu yaşlardaki çocuğun araştırıp elde etmiş olduğu öz ve biçim anlayışının zenginlik ve güzelliği, çocuğun eğitimine ve kişiliğine bağlıdır. Her başarı bilinç altından çıkıp bilince ulaştığı an başarı sayılır. Bir çok uğraş ve çaba sonuca ulaşılmadıkça, bunun ne denli gerçek olduğuna inanamayız. Çocukta da insan fikri böyle bir çaba sonucu kendine öz bir “insan şeması” biçiminde oluşmaktadır. Çocuk kişisel bir insan şeması yaratmış, öz vücut ve zihin yapısıyla da sıkı sıkıya bir bağlantı kurmuştur. Bundan dolayı ki, bu sınıflarda kişiliğe dayanan nice değişik insan resimleriyle karşılaşırız. Bu yaşlardaki çocuk boşluktaki tüm varlık ve nesnelere birbirleriyle bağlantı içinde olduğu sonuca varmıştır. Bu bilinç ve buluş “yer çizgisi” adında bir simgeye dönüşür. (Kehnemuyi, 1997:7)

Yer çizgisi, çocuğun kendisi ve çevresi arasındaki ilişkiyi anladığının bir belirtisi olarak ortaya çıkar. Çocuk her şeyi bu çizgi üzerine yerleştirir; bu çizgi sadece objelerin üzerinde durduğu zemini temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda evin tabanını, bir caddeyi ve ya çocuğun üzerinde bulunduğu döşemeyi de temsil eder.

Resimlerde yer çizgisine karşılık bir de gök çizgisi görülür. Genellikle kağıdın üst tarafına gökyüzü için yarı bir yatay çizgi çizilir. Bu çizgi ile yer çizgisi arasında kalan yer çocuk tarafından “hava” diye adlandırılır. Başlangıçta bu iki çizgi arasında yer alan figürler, ağaçlar, hemen hemen aynı büyüklükte dirler. Daha sonra ki aşamada mekan daha belirginleşir. Bir çeşit perspektif doğar.

Çocuk ev dışı ile ilgili bir resim çizdiğinde ve ya boyadığında, yer çizgisi bazen üzerinde bir şeylerin durduğu yeri, bazen de yeryüzünü temsil etmek için kullanılır.

Bu dönem çocuklarında “izole” figürlerin daha seyrek çizilmesi, buna karşılık büyüklerden ya da küçüklerden meydana gelmiş insan gruplarının bol bol yer almaya başlamasıdır. İnsan gövdesinin bazı ayrıntıları, sözgelimi, parmaklar, dişler, saçlar ise bazen işlenir, bazen işlenmez. Çocuk kendine özgü olarak geliştirdiği insan şemasını tekrar tekrar çizecektir. Bu bazısında tam yandan bir baş, bazısında önden gösterilen bir beden ile yandan gösterilen bir baş olabilir ya da insanın tamamı önden gösterilebilir. Gövde parçaları artık yerli yerindedir ve özellikle gösterilir. Bunlar için çember, kare, üçgen gibi şekiller hala kullanılmaktadır. (San, 1983:102)

a. Şematik Dönemdeki Renklerin Anlamları

Çocuk, renkler ve nesnelere arasında bir ilişkinin olduğunu doğal olarak fark eder. Onun nesnelere için seçtiği renkler gelişigüzel bir seçim ve ya duygusal bir bağdan başka bir şey değildir.

Bir nesne için sabit bir renk oluşturulması ve o rengin sabit olarak tekrarı çocuğun devamlı olarak gelişen düşünme olayının direkt bir refleksidir. Çocuk, kategorilere ayırmak, sınıflandırmak ve genelleme yapmak için kapasitesini geliştirmeye başlamaktadır. “Gökyüzü ne renktir?” “Gökyüzü mavidir.” “Çimler ne renktir?” “Çimler yeşildir.” Görünümdeki farklılık havanın sisli ve ya fırtınalı olması, çimlerin kuru ve sert olması ve ya ilkbahar yağmurundan dolayı zinde olmasına göre çeşitli olabilir. Yine de çocuğa göre resimdeki rengin, resmini yaptığı nesnenin rengi ile aynı olması önemli bir buluş ve memnuniyet verici bir deneyimdir. Dünyada mantıklı bir düzen bulmuştur ve eşyalarla kendisi arasında sabit bir bağlantı kurmaktadır.

Bir çok çocuk tarafından belirli nesnelere için kullanılan belirli bazı renkler olmasına rağmen, her çocuğun belirli eşyalara has renkleri vardır. Çocuğun renk şemasının kaynağı muhtemelen renklerin görsel ve hissi kavramlarında bulunmaktadır. Görünüşte çocuğun obje ile ilgi kurduğu ilk anlamlı bağ onun renk şemasını belirleyebilir. Eğer çocuğu ilk izlenimleri olumlu değil ise ve tekrar bu izlenim oturursa, bütün zemin üzerinde çim olu olmamasına bakılmaksızın kahverengi olacaktır. Kurulan bu renk şeması, çocuk açısından renklerdeki değişikliğin önemli olduğu kişisel bir tecrübe kazanmadıkça değişmeyecektir. Bu yüzden, uzayda ve kavramlarda gördüğümüz sapmalar gibi renk şemasındaki değişimler bize çocuğun içindeki manalı deneyimleri verecektir. (Lowenfeld, Lamberth, 1971:164)

b. Şematik Dönemde Yetişkinlerin ve Okul Ortamının Etkileri

Genelde resim, batı ülkelerinin çoğunda büyük çocukların ders programlarında özel bir önem taşımaz. Arnheim (1969) a göre, bunun sonucu olarak büyük çocukların resmi ihmal ettikleri ve bunun yerine kendilerini ifade aracı olarak dili kullanmaya başladıkları görülür.

7 yaşa doğru çocuk yön değiştirip okulda öğrendiği diğer becerilere yönelebilir. Bu da çocuğun resim faaliyetini olumsuz açıdan etkileyebilir. Eğer çocuk kendisini yazıyla resimden daha iyi ifade ettiği düşüncesine kapılır, çevresi de bunu desteklerse hiçbir gereksinimi kalmadığı için resim çizmekten vazgeçebilir.

Bu durum ancak yetişkinlerin ve okulun aşırı baskısı sonucunda oluşur. Bu yaşta resimle başarı öylesine derin ve subjektiftir ki bu başarı çocuk için uzun süre numaralı eylem ve ifade yolu olarak kalır. Yazılı ifadenin buradaki işlevi sadece tamamlayıcı olmaktan ibarettir.

Yön değiştirmede yetişkinlerin ve okulun etkisi önemlidir. Bir çok kişi resim yapmayı zevkli bir uğraş olarak benimsememişse, bir çok çocukta daha 7-8 yaşında resim yeteneği körelmişse, bunun ardında çocukların okul tekniğine uydurma çabasının yattığı düşünülmelidir. Bu sürede resim daha karmaşık, beceriklilik isteyen, kişisel bir uğraş olarak kalır. Zamanla sanatsal bir karaktere bürünerek kültürü harekete geçiren bir yere kanalize olur.

Eğer yön değiştirme önlenirse ideal ifade yolu için çocuğun tüm coşkusu korunmuş olur. Çocuk resimde kendisini ve çevresini anlatır. Resim; yazı dilini aşan duyarlı bir ifadedir.(Yavuzer,2001:63)

4. Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi, (9-12 Yaş Grubu)

Bu yaşlardaki çocuk artık toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bu haberdar oluşu çizgilerine yansıtmaya başlamıştır. Bu dönemdeki çocuğun daha önceki çalışmalarına oranla daha ayrıntılı çizimler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda olduğu gözlenmektedir.

Bu evrede çocuk, ayrıntıya ilgi duyarken, giderek resimlerini göstermekten hoşlanmaz, onları açıklamaz. Artık renkler gelişigüzel seçilmek yerine, gerçeğe uygun bir biçimde seçilmeye başlamıştır.

Bu dönemde çocukların en büyük gereksinimlerinden biri kendi ilişkilerini bulmaları, kendi güçlerinin farkına varmaları ve kendi grupları içinde kendi ilişkilerini geliştirebilmeleridir. İkinci olarak da her çocuğun çevresi ve çevresini oluşturan nesnelere ve malzemelere olan içten ilişkisini keşfetme ihtiyacı gelmektedir.

Bu dönem çocuğunun resminde artık erken yılların güçsüz fakat özgür havası kalkmış, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur. Anatomiye uygun bir yapıda ve elbiseler giymiş olarak çizilen insan figürleri bol ayrıntılı olarak çizilir. 6-8 yaşından başlayarak cinsiyet ayrımını çizimlerinde gösteren çocuk, erkek ve kız giysilerindeki ayrımları özellikle ve özenle belirtir. Figür ve diğer öğeler arasındaki ilişki, düzenleme bakımından kurallara uymaya başlamıştır. Mekan ve perspektif artık kendini gösterir. Yer çizgisi yukarı çıkar, toprak kendi rengine boyanır. Kesişmeler yer alır. (Resim 16)

Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir. Erkek çocuklar daha çok tekneler, uçaklar, trenler, savaş ve spor sahneleri; kızlar ise kadın yüzleri, giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler.

Bu evrede çocuklar ne çizeceklerini uzun uzun düşünürler, yaptıklarını beğenmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler. Çocuğun bu yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. Kısaca yaratıcı etkinliklerinde beceriksiz ve şaşkındırlar. Fiziksel, zihinsel ve duygusal büyüme sonucu, artık daha önceki yıllarda kullandıkları üslup onları doyurmaz.

Sanattaki belirli tekniklerin öğretimi çocukların kendi başlarına araştırma ve denemelere girişmelerine engel olur. Onların fiziksel ve sanatsal becerilerinin gelişimi için yapabileceğimiz şey ortamın ve malzemeleri onlar için hazırlamak ve yeterli düzeyde teşvik ve destek göstermektedir. (Yavuzer, 2001:65)

İlkokul dönemi içinde bir ikinci devre olarak aldığımız 9-12 yaşları arasında, 6-9 yaşlarındaki bazı gelişmelerin sürdüğü, ayrıca fiziksel ve ruhsal değişmelerin yer aldığı bu erinlik-öncesi dönemde, çocuğun kimi psikolojik özelliklerinin yaratıcı etkilğinde yansıdığı izlenir.

Renkler erken yıllardaki gibi serbestçe kullanılmaz, bu yönden de gerçekçi olma kaygısı vardır. Artık sarı ve kırmızı yüz yerine, cilt renginde bir yüz boyama kaygısı oluşmuştur. (San,1983:104)

5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (Mantık Dönemi/ 12-14 Yaş Grubu)

Bu yaştan sonra genç, mantık çağına girmiş sayılır. Dünya olaylarını, çevresinde olup biteni, yalnız somut değil, soyut düşünceleri toplayıp biriktirip kavramlaştırıp öğrenir. Bunu kendi yorumuyla dışarı yansıtır.

Hem kendi çalışmalarına, hem de başkalarının yapıtlarına karşı eleştirel davranışı gelişir. Önceleri okul çağında ve ön ergenlik çağında bu eleştirel yaklaşım güvensizlikten kaynaklanan bir yaklaşımla yalnız gerçeği yansıtmaya becerisine yönelmişken, bu yaştan başlayarak giderek ve artarak sanatsal değerlere yönelir.

Kişisel ve toplumsal değerlere ilgi artar. Bireysel ilişkiler duygusal yaklaşımlar içine giren genç, kendine kimi hedefler saptar. Bu hedeflere doğru yönelir ve bunları başarmaya çalışır. Bu evrede başat olan davranış bireysel kimliği bulmak ve anlatımlarda özneliği yakalamaktır. Bunu gerçeği yansıtamama pahasına da olsa yapmaya çalışır.

Resimsel bir çok sorun artık öğrenilerek çözülür ve çözümlenmelidir. Örneğin, renk sorunu; renklerin birbiriyle ilişkisindeki etkileşim, renk karışımları, rengin duygusal ve anlatımsal etkileri araştırılarak öğrenilir. Okul çağında ve ilk ergenlik çağında resimde kaybolan bütünlük tekrar kazanılır. Genç, öğrenerek bütünü kavrar. Bu öğrenme çok boyutlu bir öğrenmedir. (Kırıçoğlu, 2002:96)

Herkes tarafından kabul edilen bir gerçek vardır ki, çocukların vücut hatlarında başlayan değişiklik onların çizimlerine de yansır. Ayrıca, özellikle kızlar çizimlerinde insan figürlerine daha fazla yatkınlık gösterir. Biyolojik değişimle beraber defter ve kitap kaplarında çizimler artar. Genellikle cinsellikle ilgili çizimler özellikle fazlaca abartıdır. Çoğunla bu çizimler büyükler tarafından iyi karşılanmaz.

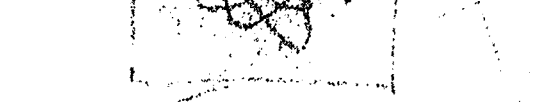

Görsel zekaya sahip çocukların insan figürü çiziminde daha çok natüralist oldukları gözlenmektedir. Bu yaştan önce gençler daha çok erkeği ve kadını belli etmek için elbiselerini kullanırlardı. Fakat şimdilerde elbiselerin buruşukluğu, kırışıklığı, oturan bir kişiye ışığın vurmasıyla oluşan gölgenin çizimi gibi ayrıntılara dikkat etmektedir. Bir elbisenin kırmızı olmasından ziyade bir çocuğun pantolon giymesi görsel analizdir. Her ikisi de sadece bedensel tanımlamadır. Fakat görsel deneyim kırmızının ışıktaki ve gölgedeki durumu, uzaklığın ve yansıyan ışığın etkisini, hatta pantolonun çocuk koştuğunda aldığı durumun gözlemlemek demektir. Etrafında görünüşleri değişen nesnelere zevk alanlar da, insan figürlerine olan dikkatliliğin artışı sınırlıdır.

Aslında gençler için bu sahte doğalcılık döneminin en zor tarafı kendisini çizmektir. Bireylerin kendi kişiliklerini çizimlerine yansıttıkları görüşü psikolojik açıdan destek görmüştür.

12-15 yaşları arasında yapılan bir çalışmada, çizimlerini kötü gördükleri ortaya çıktı. Bu öğrenciler, resimlerinin arkasına en çok beğendikleri ve en çok zorlandıkları yerleri yazmaları istendi. Resimler genel olarak bu yaşlardaki gençleri çizebilecekteki güzellikteydi ama arkadaki not mütemadiyen negatif “Berbat”, “Ne kadar berbat bir çizim” “ Baş aptal görünüyor”... gibi. İlginçtir ki, arkadaki notlarla çizimin kendisi arasında objektif bakıldığında az da olsa ilişkiler bulmak mümkündür. Bu figür çiziminde bazı kabiliyetlerin geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğu ve ya kişi çizimin nasıl çizildiğine bakmaksızın sadece negatif yönlerine bakıyor sorusunu güçlendirmektedir. (Lowenfeld, Lamberth, 1971:258)

Yine bu dönemdeki çocuğun renk farklılıklarından haberdar olduğu ve rengi en iyi biçimde kullandığı görülmektedir. (Yavuzer, 2001:67)

ÇİZİMİN GELİŞİMSEL SEVİYELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YAKLAŞIK YAŞ /YIL	ÇİZİMİN TANIMLANMASI	ÇİZİLEN KARAKTERLER
0-1	Bebek görsel uyarılara tepki veriyor. Kalem ağza götürülüyor fakat bebek çizemiyor.	
1-2	Yaklaşık 13 aylık ilk karalamalar beliriyor. Bir zikzak. Çocuk kağıtta iz bırakan kalem hareketlerini izliyor.	
2-4	Daire beliriyor ve kısmen hakim oluyor. Rast gele çizilen dairede çocuk bir obje tasavvur ediyor. İlk grafik semboller genellikle 3-4 yaşlarda ortaya çıkıyor.	
4-7	Entelektüel realizmin bu aşamasında da çocuk içsel bir şeyler çiziyor. Gerçekte var olan bir şey değil. Çocuk orada olduğunu bildiği şeyleri çiziyor. Şeffaflık, duvarların arkasındaki kişileri gösterme, teknelerin içi genellikle resmediliyor. Bu yaşlarda çizimler "ekspresyonist ve sübjektif"	
7-12	Görsel realizmin bu aşamasında sübjektiflik azalmakta. Çocuk gerçekten görülebileni çiziyor. İnsan şekilleri daha gerçekçi ve oranlı. Renkler daha geleneksel. Çocuk çizilen sekin sağ ve solunu ayırt edebiliyor.	
12+	Eleştiri yeteneğinin gelişmesi ile, pek çok çocuk resim çizmeye ilgisini kaybediyor. Hünerli olanlar ise	

Dileo 1983

Tablo 1. Çizimin Gelişimsel Seviyesinin Değerlendirilmesi

BÖLÜM III

I. ÇOCUK ÇİZİMLERİNİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Birisinin duygu ve tecrübelerine-sözle söylenemeyenlere-ifade yüklemek temel insan ihtiyaçlarından birisidir. Tarih öncesi insanı girdiği karanlık mağaraların tavan ve duvarlarını, avlanırken karşılaştığı ürkütücü hayvanların motifleriyle boyadı, Mısırlılar ve Amerikan yerlileriye kral mezarlarını çizdiler. Antik Afrika krallıkları hakkında onlardan kalan sanat ve resimlerin azlığı nedeniyle pek az şey biliyoruz. Nazi toplama kamplarında yetişkin ve çocuklar, nöbetçilerin göremeyeceği zamanlarda gizlice sanat icra ettiler. Neden böylesine büyük bir riski göze aldıkları sorulduğunda bir kurtulan; “her gün yaşadığımızı özümseyebilmek için bunu yapmak zorundaydık” demişti (Volavkova 1978).

Modern toplumda çocuklar; düşmanca boşanmalar, ev içi şiddet, cinsel,fiziksel ve duygusal suistimaller yüzünden savaş dışında da savaş şartlarını yaşayabiliyorlar, saldırgan hastane prosedürlerine, yıkıcı tıbbi şartlara tahammül etmek zorunda kalıyorlar. Çoğu zaman bu korkutucu eylemler yüzünden çektikleri acı ve tereddüdü değil dile getirmek, anlayamıyorlar bile. Çocuklar gerek doğrudan gerekse birlikte yaşadıkları kişiler nedeniyle mağduriyet yaşıyorlar (Terr, 1991). Çoğunlukla korku , aile içi sırları ifşa etmeme veya misilleme korkusuyla sessiz kalmaya zorlanıyorlar. Fakat çizebilirler. Korku ve suiistimal öykülerini gerçekleştirdikleri sanat eserleriyle “söylemeden söyleyebilirler”.

Her kültürde çocuklar, kağıt ve kalemle veya değnekle kuma çizebilirler. Onlar için ne önemliyse onu çizerler: insanlar,sığınak,ağaçlar ve hayvanlar. Büyüklerden daha içten ve daha az kontrollüdürler. Konuşmanın çok zor olduğu kimi durumlarda çocuk, direk ve gerçeğe en yakını çizecektir.

Fark edilir şekilde çocuk sanatı, çoğunlukla oran ve perspektifi önemsememekle büyüklerinkinden ayrılır. Ne önemliyse o en büyük çizilir ve vurgulanır. Terezin Polonya da, aşçı, sırada bekleyen insanlardan çok büyük

(Volavkova, 1978); El Salvador da, yaralanmış hamile kadın gerek boyutları, gerekse konum olarak askerler ve helikopterlerden çok üstün (Yornberger, 1986); Modern bir hastanede, dev iğne ve şırınga yataktaki insandan kat kat büyük çizilmişti. (H.Artman,Personel communication, 1992) ; Bir ayakta tedavi kliniğinde sürekli cinsel tacize uğrayan bir çocuk, bütün sayfayı dolduran büyük bir erkeklik organı çizmişti.(Peterson, 1990)

Çocukların sanatı ,büyüklerinkine nazaran az grafik ve kompozisyon olarak değişiktir. Stresli durumlarda çocuklar genellikle neşeli veya mutlu şeyler çizerler. Parlak bir güneş , gülümseyen bir yüz, veya birkaç parlak çiçek resimlere eklenir. Bu özellik 1980 ve 1981 de El Salvador kırsalında ki katliamlar da gözlenmiştir (Yornberger, 1986).Çocuklar önce saldırı gözlemlerini simule etmek için katı şiddet ve kan dökme resimleri çizmişlerdir. Daha sonra aynı çocuklar eskiden kandan sırlısklam olan toprakta büyüyen rengarenk sebzeleri resmetmişlerdir.

Çocuklar böyle neşeli şen şeyleri resimlerinin arasına ekledikleri zaman ,bu stresli durumların öte yüzünde umut ve iyilik görmek istediklerini anlatmaya çalışıyor olabilirler mi? Ya da gerçekten çizmek çocukları iyileştiriyor mu? Eğer bu mutlu unsurlar seslendirilemeyen bir travmanın gizlenmesi ise, Daha grafik olarak neler çocuğun başının dert de olduğunu ifade eder?. Doğrusu, bu göstergelerin tam olarak ne anlama geldiğini bilmiyoruz.

Batı kültürlerinde , çocukların çizimlerinin anlam ve analizinin araştırılması bu yüzyılın başından beri gerçekleşmektedir. Gelişimsel ve analitik açıdan önemli miktarda araştırma yerine klinikçiler; çocukların çizimlerini tasvir etmeyi ve kendi hatalı yorumlamalarını veya deşifre etmekteki eksikliklerini tartışmayı yeğlemekteler. Dahası Çocukla iletişimde birinci metot olan “gizli özne”, polis, mahkemeler, sosyal görevliler ve sağlık profesyonelleri tarafından değersiz (önemsiz) addedilmektedir. Hala bu klinikçiler çocuk haklarını korumakla yükümlü sistemin ön safında yer almaktalar. Çünkü yasalar ve tıp camiaları objektiflik ve/veya bilimsel yaklaşıma ihtiyaç duymaktadırlar.

II. NEDEN ÇOCUK SANAT ESERLERİ?

Çocuklarla ilgili klinikçiler, çocuğun gelişimsel ve duygusal durumunu basit ve verimli soruşturacak bir değerlendirme aracının arayışı içindedirler. Klinikçiler tarafından kullanılan pek çok değerlendirme aracı (Çocuğun algılama testi ve Boşanma öyküsü anlatma kartları gibi) ağır ifadelerle dayanır ki çocuk henüz sözel ifade gelişimini tamamlamamış olabilir. Çocuk yakın zamanda yaşadığı bir duygusal travma nedeniyle ergenlere sözel olarak meydan okuma –yanıltma- tavrı içine girebilir. Çocuğun sözel olmayan iletişimini teşvik etmek için alternatif değerlendirme metotlarına ihtiyaç vardır.

Sanatın görüntüleme amaçlı kullanılmasının klinikçiye pek çok açık avantajı vardır.

* Çocuklar zamanla sınırlı bir ergen görüşmesi yerine, deneyimleriyle doğrudan ilintili ve kendilerinin yönlendirdiği bir sanat aktivitesine daha kolaylıkla angaje olmaktadır.

* Çocukların şüursuz yönlendirmeler nedeniyle travmalarını tekrar yaşamaları ile ilgili belgeler giderek çoğalmaktadır (Terr, 1983). Sanat ve oyun da ise yeniden yaşama sağlıklı ve pozitif yöndedir.

* Sanat tansiyonun boşalmasını sağlar, Çocuğun ruhsal enerjisinin yaşadığı kuvvetli duygulardan , duyguların artistik ifadesine odaklanmasını sağlar.

* Bu yöneliş çocuğun travma içinde yeni perspektif ve kavrama elde etmesine yardımcı olur.

* Çocuğun sanat eserleri ileride benzer deneyimleri yaşamış olanlarla da paylaşılabilir.

Çocuk çizimleri bir okulda ,hastanede veya travmaya uğramış çocuğun tedavi edildiği bir sağlık merkezinde gerekli müdahalenin en düşük maliyetle yerine getirilmesine olanak tanır.(Peterson,1990)

a- Çizimlerdeki Duygusal Taciz Göstergelerinin Ortaya Çıkartılması

Koppitz (1966a, 1966b, 1967, 1968, 1984) Goodenough' in puanlama sistemini geliştirdi ve bunu çocuğun duygusal ve psikolojik problemlere uyguladı. O birçok değişik göstergeyi tanımladı. İlk olarak bütün çizimlerin kalitesi not edilir: Ayrıntı, simetri, boyut, biçim, eğim, ve şeffaflık. İkinci olarak kendiliğinden eklenmiş kalemler ve doğal olmayan bileşenler (Dişler, cinsel organlar, büyük eller, bulutlar v.s.) değerlendirilir. Üçüncü olarak, verilen yaş grubunun HFD' lerinde tipik olarak bulunması beklenen öğelerin ihmal edilmesi (gözler, burun, ağız, vücut, kollar, bacaklar, ayak, boyun) puanlanır. Yetersiz insan ilişkileri ve duygusal problemleri olan çocuklarda ; normal bir çocuğun çizimlerine göre otuz adet duygusal göstergenin daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. 76 iyi-ayarlanmış(sağlıklı) çocuk (yaşları 5-12) ve bir rehberlik kliniğinden 76 çocuk(yaşları karşılaştırıldığında; Normal çocuklar 22 duygusal gösterge çizerken, klinik popülasyonu 166 adet üretti. Üstelik 76 sağlıklı çocuğun 58 'i hiç gösterge çizmediler. (Resim 9)

Koppitz (1968) , agresif (n=31) ve korkak (n=31) olarak sınıfladığı çocukları karşılaştırmaya girişti ve agresif çocukların korkak çocuklardan fazla gösterge çizdiklerini not etti (90 a karşılık 75).agresif çocuklar tarafından çizilen göstergeler, uzuvların asimetrisi, dişler, uzun kollar, büyük eller ve kesik elleri kapsarken; korkak çocuklar daha sıklıkla ağız ihmal ettiler. Cox (1993) bu verileri tekrar analiz etti. Oda Koppitz göstergelerinin agresif ve korkak çocukları ayırt edebildiğini, sadece büyük eller ve ağız ihmalinin önemli bir fark yaratmadığını teyit etti.

Koppitz gösterge puanlama sistemi, birçok araştırmacı tarafından test edildi, ki bunlar duygusal göstergelerin sıklıkla rahatsız edilmiş çocukların HFD'lerinde

ortaya çıktığına karar verdiler. Böylece zamanla Koppitz sistemi nitel yorumlama için standart hale geldi.

KOPPITZ - BİR İNSAN ÇİZ – TESTİNİN 30 DUYGUSAL GÖSTERGESİ

1- Ayrıntıların eksikliği	16- Büyük eller
2- Gölgeyi yüz	17- Eller kesik
3- Gölgeyi vücut ve/veya uzuvlar	18- Birleşik bacaklar
4- Gölgeyi eller ve /veya boyun	19- Cinsel organlar
5- Uzuvların büyük asimetrisi	20- Dev veya garip figürler
6- Eğik figür	21- 3 veya fazla kendiliğinden figür
7- Minik figür	22- Bulutlar
8- Büyük figür	23- Gözler yok
9- Şeffaflık	24- Burun yok
10-Minik kafa	25- Ağız yok
11-Haç biçimli gözler	26- Vücut yok
12-Dişler	27- Kollar yok
13-Kısa kollar	28- Bacaklar yok
14-Uzun kollar	29- Ayaklar yok
15-Vücuda yapışık kollar	30- Boyun yok

Veri Koppitz'den 1968

Tablo 2. Koppitz- Bir İnsan Çiz – Testinin 30 Duygusal Göstergesi

b-Çizimlerde Fiziksel Taciz Göstergelerinin Belirlenmesi

Yazar ,fiziksel olarak tacize uğramış çocukların göstergelerine odaklanmış (Hardin' inkilere benzer) çalışmaların fazla olmadığını biliyor. Bunlar; dağınık vücut parçaları, garip,tuhaf şekiller, figürün üstünün karalanması, aşırı gölgeleme(karartma), sert robot benzeri şekiller olarak sayılabilir. Evlerinde şiddet uygulanan çocukların sanat çalışmaları , etrafıca Wohl ve Kaufman (1985) tarafından nitel yorumlandı. Hardin/Peterson nitel analiz göstergeleri; Dileo göstergelerini ve yazarın pratik çalışmalarında not ettiği diğer göstergeleri de içermektedir. (Örneğin:Zikzak dişler ve gözlerde çarpılar gibi).Bu klinik popülasyonu için daha geniş araştırma yapılmalıdır.

c-Hareketli Aile Çizimleri (KFD)

Çocuklardan; “bir aile çizin” veya “kendi ailenizi çizin” talebi ilk olarak Hulse’(1951) in çalışmalarında bir teknik olarak sunuldu. Hulse, çizimlerin aile içi çekişmelerin ipuçlarını taşıdığını tasarlamıştı. Burns ve Kaufman bu fikirde birleştiler ve onu, çocuktan “bir şeyler yapan bir aile çiz” mesini isteyerek bir adım ileri göttürdüler. Bu uygulamalar “Hareketli” aile çizimleri olarak adlandırıldı. Çocuktan, bir şeyler yapan bir aile çizmesi istendiğinde, çocuğun aile bireylerinin birbirleriyle etkileşimi veya izolasyonunu idraki hakkında çok daha geniş bilgiye ulaşılabilirdi. KFD nin analizinin önemi; aile sisteminden kaynaklan bir idrakin olup olmadığının çizimlerdeki hareketler, stiller ve semboller yoluyla yorumlamasıdır.

III. ÇİZİM METODUNUN UYGULANMASI

a. Araçlar ve Ayarlar

- Çizimin gerçekleştirilmesi için öyle bir ortam hazırlayın ki çocuk ne diğerlerinin çalışmalarını kopya edebilsin, ne de izlendiği izlenimine kapılsın. Açık, yarı-özel bir alan çocuğun dikkatini fazla dağıtmadan çizmesine olanak sağlar. Ortam diğer çocuk çizimlerinden temizlenmiş olmalıdır. Eğer birden fazla çocuk çizim yapıyorsa, kopya çekmeyi önlemek için aralarında mesafe bırakılmalıdır.
- En gerçekçi yorumlar için bol miktarda 2 no. kalem bulundurun. Renkli kalemler opsiyoneldir ve çocuğu cezbeder. Klinikçi renklerin nicel yorumlanmasının henüz araştırılmadığını göz önüne almalıdır. Markör ve tebeşir kullanımından sakının, çünkü bunlar çizim yorumlamanın ihtiyaç duyacağı detayların çizilmesine izin vermezler. Bir silgi bulundurun, çocuk değişiklik yapabilsin. Kağıt beyaz en az 21x29.7 cm. boyutlarında olmalıdır. Bir iletke bulundurun, çocuk için değil, “Minik figür”leri ölçmek (7.5 cm den az) ve eğikler için (15 derece eğim).

- Ebeveynler, akranlar ve çocuk için önemli diğer insanlar, çizim esnasında çocukla yalnız bırakılmamalıdır. Çocuk ailesi ve arkadaşları tarafından izlenmemeli, rahatsız edilmemeli veya sanat çalışması esnasında sorulara muhatap edilmemelidir. Çizim tamamlandıktan sonra çocuk, “Neden yaptın/dahil etmedin mi.....?” veya “.....ne anlama geliyor “? şeklinde sorgulanmamalıdır.
- Hastanede yatan hastalara yattığı yerden çizebilmeleri için yazı tahtası sağlayınız.

b. İnsan figürü çizimi

“Senden kalemini kullanarak bana bir insan resmi çizmeni istiyorum. Bunun bütün bir insan olmasını istiyorum, çöp adam değil- çizebileceğin en iyi adam.”

Lütfen akıl da tutunuz ki HFD çizilmesi en zor olanıdır ve çalışmayı yapan kişinin çocuğu teşvik etmesi/cesaretlendirmesi gerekir. Çocuk sıklıkla “bir erkek mi? Yoksa bayan mı çizmeliyim?” diye sorar, “O senin resmin, nasıl insan yapmak istiyorsan öyle çiz” diye cevaplayın. Bazıları “Ben nasıl çizileceğini bilmem”der, onu “mükemmel yapacağım diye endişelenme , ben senin çizim yeteneklerini test etmiyorum” diye cevaplayın.

c. Hareketli aile çizimleri

“Ailendeki herkesi, sen de dahil olmak üzere bir şeyler yapıyorken çiz. Bütün insan çizmeye çalış çizgi film veya çöp adam değil. Unutma herkes bir şeyler yapıyor- herhangi bir iş “ . (Resim 11) (Burns & Kaufman, (1972).

Çocuk, kişileri isimleri ile etiketleyebilir ve ya yapmaz. Resim tamamlandıktan sonra çocuktan bu bilgiyi isteyiniz.

d. Etiketleme

Tamamlanmış bir çizime baktığınız zaman , çocuktan mutlaka resimdekilerin yaş, isim ve cinsiyetlerini sorun. Bu bilgileri her figürün altına ve ya sayfanın altına yazmak için onun iznini isteyin. Çocuğun direk söylemi de sayfanın sonundaki notlar bölümüne eklenmelidir. Sizin klinik gözleminizde buraya not edilmelidir, örneğin; "Çocuk çabucak çizdi" ve ya "Çocuk sayfaya ağır çizgilerle çizdi" gibi. Bu manada ne düşündüğünüzü yazmaktan kaçının Örneğin, "Çocuk çok kızgındı " yerine, "Dişlerini sıktı ve derin nefes alıyordu" yazın. Onu ne yaparken gördüğünüzü yazın, onun davranışı hakkında ne düşündüğünüzü değil.

e. Yorumcunun çizime yansımaları

Hatalı yorumlamayı önlemek için yorumcunun çizimi idrakinin tarafsız olması önemlidir. Resme açıkça ve ön yargılı olmadan bakınız. Anlayınız ki insanlar sadece duyuşsal, entelektüel ve ruşsal kapasitelerinin idraki ve ifadesi ile psikolojik çerçeveye hükmederler. Kendi inançlarınızın yorumladığınız çalışmayı etkilemesi tuzağına düşmeyiniz. Bu genellikle ebeveynlerden durumla ilgili çok geniş bilgi alındığı zaman ortaya çıkar. Tepkisiz kalınız ve müdahale etmeden çocuğun kendini ifade etmesine izin veriniz.

ÇİZİM METODUNUN UYGULANMASI İÇİN TAVSİYELER

ARAÇLAR

- * Kalemler
- * İletki (yorumlayıcı için)
- * Silgiler
- * 21x29.7 cm. beyaz kağıt

DİREKTİFLER

İnsan figürü çizimi

“Senden kalemini kullanarak bana bir insan çizmeni istiyorum. Bunun bütün bir adam olmasını istiyorum,çöp adam değil-çizebileceğin en iyi adam.

Hareketli aile çizimi

Ailendeki herkesi,sende dahil olmak üzere bir şeyler yapıyorken çiz. Bütün insan çizmeye çalış çizgi film veya çöp adam değil. Unutma herkes bir şeyler yapıyor-herhangi bir iş.

AYARLAR

Çocuğa araçları ve direktifleri sağlayarak onu çizmeye bırakınız, bu arada siz aileden öyküyü alınız.

PUANLAMA

Yüz yüze görüşmeden ve pediatrik fiziksel muayeneden önce, çocuğun resmini ve ifadesini alın “ bana resminle ilgili daha fazla şey söyle”. Sayfanın karşı yüzündeki formu puanlayın ve bundan sonraki hareketinizi belirleyin (daha ayrıntılı fiziksel muayene ve /veya çocukla yalnız yüz yüze görüşme).

ARACILIK

Eğer puanlanan göstergeler, fiziksel muayene ve görüşme herhangi bir şüphe taşıyorsa, kanunlarla belirlenen ,ilgili kurumlara başvurunuz.

Tablo 3. Çizim Metodunun Uygulanması İçin Tavsiyeler

Renkleri belirtmek için nitel yaklaşım kullananlar için, bu konu henüz tam araştırılmadı, çoklukla yanlış yorumlandı ve sadece klinik tecrübelerle sınırlı kaldı. Bir çocuk sadece siyah tebeşirle çizdi diye üzüntü veya renk yorumlamaları için nicel içerik utançla ifadelendirilemez. Siyah o anda bulunabilen tek renk olabilir veya çocuk başka bir anlamı, mesela gece vakti karanlığı amaçlamış olabilir. Renkler kullanıldığı zaman, daha nitel bir yaklaşımla şu sorulmalı “renkle ne vurgulanmak isteniyor?” ve ya “renkle ne azaltılmak/küçültülmek isteniyor?”. Çocukların HFD ve KFD’ lerinde renk kullanımı üzerine daha derin araştırma yapılması gerekmektedir.

RENK	NİCEL ANLAM
Kırmızı	Hayati önem, Çalkantılı duygusallık ve Tehlike
Pembe	Sağlıklı
Mor	Kontrol ve destek bekliyor
Portakal	Tereddüt, azalan enerji
Mavi	Enerji
Siyah	Bilinmeyen, korku, tehdit
Altın Sarı	Çok değerli bir şey
Beyaz	Bastırılmış duygular

Tablo 4. Renklerin Nicel Anlamları

A. ÇOCUĞUN İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ ENVANTERİ VE MÜLAKATI

1.Görüntüleme envanteri

Çocuğun insan figürü çizimlerini puanlamak için tasarlanan Hardin/Peterson formu, tamamen niceldir. Puanlama, çocuğun çiziminin karşı tarafına yapılır. Bu formda bir göstergenin var olup olmadığı basit bir şekilde işaretlenir. Puanlama HFD göstergelerinin önem sırasına göre (en ciddi olandan en önemsiz olana doğru) sıralanmıştır. Buna ilaveten, “ciddi yedi” olarak ifade edilen ve ilk yedi sıraya yerleştirilen belirtiler, kalın harflerle gösterilmiştir. “Ciddi yedi” ler, her biri üç'er puan olarak tasarlanmıştır; Göstergeler 8-15; her biri 2 puan değerinde ve göstergeler 16-20; 1 'er puan değerindedir. 21-28 arası göstergeler ise; her biri 0.5 puan almıştır. İlk yedi göstergeyi ezberleyiniz. Her bir gösterge için resmi tekrar gözden geçiriniz. Bunlar tamamlandıktan sonra, yüz yüze görüşme (mülakat) rehberini okuyunuz. Bu, bir çocuğun çiziminin “belirlenemeyen” (3-5 puan) veya “şüpheli”(6+ puan) olarak puanlandırıldığı zaman kullanılır.

Bütün form yukarıdan aşağı puanlandıktan sonra (mevcut bütün göstergeler işaretlendikten sonra), çizimin sayısal puanını verin. Puanınızı puanlama kriteri ile karşılaştırarak , sonucun bir sağlık uzmanına müracaatı gerektirip gerektirmediğine karar verin.

* Herhangi bir çizim 6 nın üstünde bir puan almışsa , bu “**şüpheli**” dir ve bir uzmanın da mütalaasının gerekebileceği bir mülakatı gerektirir. Hele ki başka destekleyen bulgular da varsa.

* 3-5 puan arasında almış bir çizim ise “**belirlenemeyen**” olarak nitelenir ve bu da bir uzmanın da fikrinin alınacağı bir mülakatı gerektirir. Takip eden bir ziyaret ve “Bana ailenin bir resmini çiz” direktifi saptama yapmanıza yardımcı olabilir.

* 0-2 puan almış bir çizim “**normal**” kabul edilir.

ÇOCUĞUN İNSAN RESMİ ÇİZİMİ İÇİN ENVANTER

İsim: Tarih : Yaş:

1. Cinsel organların açıkça çizilmesi	Var (3.0).....Yok (0)
2. Cinsel organların gizlenmesi	Var (3.0).....Yok (0)
3. Cinsel bölgenin ihmal edilmesi	Var (3.0).....Yok (0)
4. Figürün orta kısmının ihmal edilmesi	Var (3.0).....Yok (0)
5. Çerçeve içine alma	Var (3.0).....Yok (0)
6. Meyve ağaçları eklemek	Var (3.0).....Yok (0)
7. Karşıt cinsiyet	Var (3.0).....Yok (0)
8. Minik figürler	Var (2.0).....Yok (0)
9. Gelişmemiş vücut parçaları/canavar çizimi	Var (2.0).....Yok (0)
10. Kesik eller	Var (2.0).....Yok (0)
11. Harici vücut parçalarının ihmal edilmesi (Kollar veya Bacaklar)	Var (2.0).....Yok (0)
12. Göbek deliği eklenmiş veya vurgulanmış	Var (2.0).....Yok (0)
13. Testere diş	Var (2.0).....Yok (0)
14. Büyük eller	Var (2.0).....Yok (0)
15. Şeffaflık	Var (2.0).....Yok (0)
16. Eğik figür	Var (1.0).....Yok (0)
17. Cinsel organların vurgulanması	Var (1.0).....Yok (0)
18. Bacaklar sıkı sıkı bir arada	Var (1.0).....Yok (0)
19. Bel kesik	Var (1.0).....Yok (0)
20. Uzantılar/uzun kollar/uzun bacaklar	Var (1.0).....Yok (0)
21. Gökkuşuğu	Var (0.5).....Yok (0)
22. Kelebekler	Var (0.5).....Yok (0)
23. Kalpler	Var (0.5).....Yok (0)
24. Uçan kuşlar	Var (0.5).....Yok (0)
25. Yağmur/ bulutlar	Var (0.5).....Yok (0)
26. Yüzün gölgelenmesi	Var (0.5).....Yok (0)
27. Tek boynuzlu at	Var (0.5).....Yok (0)
28. Gözler için "X"	Var (0.5).....Yok (0)

Toplam puan.....

Bu çizim için puanlama: (birini seçin)

Normal(0-2)

Belirlenemeyen(3-5)

Şüpheli(6+)

Notlar:

.....
.....

Bu sonuçlar ,Fiziksel ,cinsel veya duygusal tacizi teşhis etmek için değildir.
Bu sonuçların Sağladığı ipuçları klinikçiyi , çocukla mülakat, fiziksel muayene
ve adli değerlendirme için daha detaylı araştırmaya sevk eder.

©1995Hardin/Peterson

Tablo 5. Çocuğun İnsan Resmi Çizimi İçin Envanteri

2. Mülakat Rehberi

Çocuk; mülakatı -yüz yüze görüşme- doğal olmayan bir iletişim şekli olarak algılar. Hareket eğilimlidirler ve genellikle problemlerini dile getirmekte zorluk çekerler. Kavramlar çok iyi belirlenmiş olsa bile, tecrübe ve ya düşüncelerini ifade edecek kelime hazinesinden yoksun olabilirler. Tanımadıkları bir yetişkine güvenmek ise hiç kolay değildir. Çoğunlukla klinikçinin kendileriyle neden konuşmak istediğini -hele bir resim üzerinde- kavramakta zorlanırlar. Kötü olduklarına ve ya yalnız başlarına bırakıldıklarına inanabilirler. Kendi ve ya aile problemlerini tartışmak, onlarda sadakatsizlikten kaynaklanan suçlanma veya cezalandırılma korkusuna neden olabilir. Dolayısı ile idraklerini ifşa edebilmeleri için yüreklendirilmeleri gerekir. Klinikçinin iyi niyetli gayretleri ödüllendirilecektir.

Buna göre;

- Basit ve kesin bir dil kullanın.
- Eğlenceli bir davranış ve heves tavrı takının.
- Çocuğun sizi yönlendirmesi ile vereceğiniz direktifler arasında bir denge oluşturmaya çalışın.
- Ona yeniden güven aşılaysın, ilginizi belli edin ve onun bakış açısını yakalamaya çalışın.
- Çocuğun söyledikleri üzerinde iyi ve ya kötü gibi yargıda bulunmayın.
- Direk sorular yerine üçüncü şahıs ve ya kişisiz sorular yöneltin.
- Duyguların genelliğini kurmaya çalışın, şöyle ki; “Bazı çocuklar anlamadıkları şeylerden korkabilirler” ve ya “bazen çocuklar bulurlar.....” gibi.
- Çocuğun başlattığı konuyu takip ederek, onun bakış açısı ile, onun kelimelerini kullanın.
- Birden fazla mülakat uygulayın .
- Çok kesin bilgiler olmadıkça çocuğun, haklarını ve masumiyetini koruyun.
- Bakıcılara ifşa edilen bilgileri çocuğa mutlaka doğrulayın.

- İfşa edilen bilgiler nedeniyle çocuğa ve klinikçiye yönelebilecek yetişkin ve toplum tepkilerini göz önüne alın.

Klinik mülakat, çocuğun sanat eseri ile başlayıp, muayene (imtihan etme) ile sürer. Klinikçinin çocuğa değil resime yoğunlaşması gerekmektedir.

Örneğin: 4'üncü soruda "Sen ne yapıyorsun?" yerine "Bu kişi ne yapıyor" tercih edilmelidir. Bu teknik çocuğun resimden duygusal olarak uzaklaşmasını sağlar –hatta kendi portresi olsa bile-. İlaveten mülakat formu, çocuğun mülakata olan tepkisi hakkında ayrıntılı bilgi sağlar.

Örneğin: 9'uncu soruda "Resimdeki kişinin en çok neye ihtiyacı var" diye sorulduğunda, eğer çocuk maddi bir örnekle yani "paten" ve ya "nintendo" diye yanıtlarsa bu tipik bir cevaptır, ama eğer çocuk "bir baba ya" veya "daha çok sevgiye" yanıtlarsa muhtemelen duygusal ihtiyaçlar söz konusudur. Dikkat ediniz yukarıdaki soruda, bir isim ya da cinsiyet yerine("Bu kızın en çok neye ihtiyacı var") "kişi" kelimesi kullanılmıştır. Bu çocuğun - genellikle daha çok bilgi içeren- dolaylı tepkiler vermesine izin verir. Bir kişi (sorular 3, 4, 9, 10) ve ya bir resim (sorular 1, 5) den konuşmak, çocuğun kendisini güven veya potansiyel tehlikede hissedeceği itiraflar gerektirmeyebilir.

İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ MÜLAKAT REHBERİ

Direktifler: Bu mülakata başlamadan önce, çocuğun bir tedavi programına devam edip etmediğini belirleyin. Eğer öyle ise, bu mülakat uygulanamayabilir. Göstergeler çocuk “üzerinde çalıştığı için” belirgin hale gelmiş olabilir.

1. “Hadi resmin hakkında konuşalım” (Resmi çocuğun önüne koyun. Kalem ve markörleri kaldırın ki çocuk tartışırken düzeltme yapamasın)
2. “ Bu bir erkek mi? Yoksa kız mı?”
3. “Bu kişi kaç yaşında?” (kişi kullanın ,bir isim yada cinsiyet değil. “Bu kız kaç yaşında?” dan kaçının.
4. “Bu kişi ne yapıyor?” . Eğer çocuk “bilmiyorum” derse, “peki, bu senin resmin”. Ne yapıyor olabilirler” diye devam edin. (Çocuğun bir hikaye yaratmasına izin verin. Unutmayın, çocuk aile sırları nedeniyle korkuyor olabilir veya “yakalanma” ve cezalandırılma endişesiyle olumsuz konuşabilir. Bu resim hakkındaki sorunun yaklaşımı oyun şeklinde olmalıdır.) Çocuğun söylediklerinin dışında!
5. “Bu resimdeki kişi mutlu mu? Yoksa üzgün mü?” (resim hakkında konuşun; aksi halde çocuk gerçek kişi hakkında başka bir zaman da düşünebilir.) Eğer çocuk “mutlu” derse 6’ncı soruyu sorun
6. “Bu kişi iç yüzünde de/içinde de mutlu mu? Yoksa üzgün mü?”
7. “En iyi vücut parçaları nelerdir?”
8. “En kötü vücut parçaları nelerdir?” eğer çocuk “hiçbir şey” derse; “Herkesin ötekilere göre daha iyi veya daha kötü diye sevdikleri parçaları vardır” diye yanıtlayın.
9. “Resimdeki bu kişinin en çok neye ihtiyacı var?” Eğer çocuk maddi bir cevap verirse, örneğin “paten” veya “nintendo”, bu normal bir çocuk cevabıdır. Eğer çocuk “bir baba ya” veya “daha çok sevgi ye” diye yanıtlarsa, muhtemelen duygusal ihtiyaçlar söz konusudur.
10. “Resimdeki bu kişi hiç çok üzüntü hissetimi? Ve hiç ölecekmiş gibi hissetimi?”.
11. “ Hiç sen yemek için çok üzgün oldun mu? “ “.....uyumak için çok üzgün?” “oynamak için çok üzgün”.
12. “Kabusların(korkulu rüya) var mı?” eğer “evet” ise “Hiç kimseye kabuslarından bahsettin mi?” sorun.
13. “Birilerinin başına gelebilecek en kötü şey nedir?”.
14. “Birisinin yapabileceği en kötü şey nedir?”
15. “Senin yaptığın en kötü şey nedir?”
16. “Senin başına gelen en kötü şey nedir?” Eğer çocuk “hiçbir şey “ derse,” çocuğa “herkesin başına gelen kötü bir şeyler vardır” de.
17. “Hiç kendi canını acıtmayı düşündün mü?” eğer cevap “evet” ise, “ne yaptın?” diye sor.
18. “Hiç doğmamış olmayı istediğin oldu mu?”
19. “Senin başına gelen en güzel şey nedir?”

Not : Eğer yukarıdaki sorulara aldığımız cevaplar sizde çocuğun fiziksel veya cinsel tacize uğradığı endişesi doğuruyorsa, yetkin bir profesyonele müracaat edin. Eğer çocuk 14’üncü soruyu yanıtlarken “Baba benden pipisine dokunmamı istedi” derse, kanunların gerektirdiği şekil de davranın -kanuni mercilere müracaat edin-. Eğer yeterli eğitime sahip değilseniz, daha detaylı sorular sormayın çünkü ileride ki bir araştırmanın sonuçlarını etkileyebilir.

Eğer sadece üç soru için zamanınız varsa , sorun:

1. “Eğer üç dilek hakkın olsaydı, bunlar neler olurdu? “.
2. “Her şeyin iyiye mi kötüye mi gittiğini düşünüyorsun?”
3. “ Eğer senin elinde olsaydı, benim ne yapmamı isterdin? Hiç insanlar bana bununla ilgili sorular sormayı bıraksınlar diye dilediğin oldu mu?”

Herhangi bir kişisel bilgiyi aydınlatmadan önce, on soru sorulur. Klinikçi 11-19 numaralı sorular arasından amacına uygun olanları seçebilir. 19 numaralı soru gibi her zaman pozitif olarak cevaplandırılacak sorular önerilir: “Senin başına gelen en güzel şey nedir?”. İlave olarak mülakatın sonuna üç soru eklenmiştir, ki bunlar özellikle tüm mülakatın uygulanmasının zor olduğu , kalabalık bir sınıf, aile terapisi , çocuk bakımevi gibi yerlerde sorulabilecek “itiraf ettirici -kolaylaştırıcı-“sorulardır. Bu soruları çocuk yalnızken sormak daha iyi sonuç verecektir. 1. “Eğer üç dilek hakkın olsaydı, bunlar neler olurdu?”. 2. “her şeyin iyiye mi yoksa kötüye mi gittiğini düşünüyorsun?”. 3. “Eğer senin elinde olsaydı, benim ne yapmamı isterdin? Hiç insanlar bana bununla ilgili sorular sormayı bıraksınlar diye bir dilediğin oldu mu?”.

B. ÇOCUĞUN HAREKETLİ AİLE ÇİZİMİ ENVANTERİ VE MÜLAKATI

1. Görüntüleme Envanteri

Çocuğun çizimindeki, aile bireylerinin birbirleri ile ilintisi veya ilintisizliği, aile içi iletişimi ve ailenin birlikte yaptıkları aktiviteleri ortaya koyar. KFD(Kinetik Family Drawing), çocuğun aile bireyleri arasında sergilenen duygusal yakınlaşma ve desteğini gösterir. Bu formdaki çizimlerin, HFD (Human Figure Drawing)’den farkı, onun hem nicel hem de nitel göstergeleri kapsıyor olmasıdır. Puanlama metodu KFD çizimlerinin de karmaşasını birleştirmektedir. Örneğin klinikçi aile bireylerinin birbirleriyle etkileşiminin yanı sıra, çocuğun aile içi ilişkileri ve güç dengelerini/odaklarını nasıl idrak ettiğini de değerlendirmek durumundadır. Peterson/Hardin KFD formunda İlk üç sektör, tamamı ile niteldir; bütün çizimin kalitesi, çocuğun aile bireylerini algılaması, ve çocuğun kendini algılamasından oluşmaktadır. Bu üç sektör, ruhsal durum muayenesi ve vücudun fiziksel durumunun ön değerlendirmesi ile benzerlikler gösterir. Biri, simetrinin ince detaylarından, normlardan sapmalardan ve ya olağandışı özelliklere girişmeden önce, resmin bütününe ve ya kişiyi değerlendirir. (Resim 13)

NİTEL KFD YORUMUNUN BASİT KAVRAMLARI

1. Bir çizime bakarken algıladığınız ilk hisse yoğunlaşın. Ruh hali mutlu mu?, üzgün mü?, kızgın mı? . İş düzenli mi? yoksa karmakarışık mı?. Herhangi bir tuhaf ve ya acayip bir şey var mı?.
2. Bir araştırmacı olarak, çizilen figürlerde boyutlara, şekle ve çarpıklığa bakın. Karakterlerin hareket yönlerini not edin.
3. Odaksal noktaları -kayıp parçaları-, eklenen özellikler ve abartılan bölgeleri belirleyin.
4. Çocuğun tarihçesini(öyküsünü) ve mülakat tepkilerini göz önünde bulundurarak bireysel göstergeleri bir hipotez haline getirin.

FURTH, 1988

Tablo 7. Nitel KFD Yorumunun Basit Kavramları

Klinikçinin, normalden sapmaları ayırt etmesine yardımcı olmak amacıyla kırmızı, sarı ve yeşil yön göstericileri kullanılmıştır. Bu araçlar, aynı trafik lambalarının mantığıyla işlerler. Kırmızı gösterge belirdiğinde durup, çocuğun sözsüz iletişimle neyi kastetmeye çalıştığını gözlemlemek ve dinlemek gerekmektedir. Sarı gösterge ortaya çıktığında, olaya dikkatli yaklaşılmalı, yavaşlamalı ve çocuğa ifadesini sözlü olarak kuvvetlendirebilmesi için zaman tanınmalıdır. “Bana resmin hakkında daha çok şey söyle” gibi bir yaklaşım yardımcı olacaktır. “Yeşil ışık” göstergeleri, normal ve ya beklenen bir dışavurumu gösterir ki bu aynı zamanda güvenli bir şekilde devam etmek anlamına gelir. Dikkat edilmelidir ki bütün çizimin kalitesi, çizimdeki her türlü gariplik(acayıplık), mizaç ve düzensizliği kapsar.

Değerlendirmeci, çocuğun ailesini “bir şey yaparken” betimlediği çizimdeki bu faktörlere sübjektif bir yorum yapmak zorundadır. Daha sonra değerlendirmeci, çizimdeki son üç sektöre devam edecektir ki bunlar, HFD ler gibi tamamı ile niceldirler. Göstergeler; var/yok şeklinde işaretlenmeli ve sonucu çizelgede gösterilmelidir.

Özet olarak; sanat yapıtına bütün olarak nitel bir değerlendirmede bulunabilmek için, KFD ye formun en üstünden başlanmalıdır. İşin gerçek

puanlaması ve yorumu için değerlendiren, önce “stiller” sektöründeki nicel göstergeleri, arkasından “figürlerin ele alınışı” (treatment) ve son olarak da “negatif bakışlı eylemler”i (Aspects) listelemelidir. Hareketli aile çizimlerinin tablosu, puanlanmasını ana hatlarıyla belirtir. Dikkat edilmelidir ki; bütün sektörlerde göstergeler, en önemliden, az önemliye doğru listelenmiştir.

“Stiller” sektöründe; çerçeve içine alma (kapsülleme) ve bölmelere ayırma, her biri 2 puan

Resme yazı yazma ve kenar çizgileri 1'er puan

Kağıdın alt ve üstüne çizgi çekmek ise her biri ½ puan

Bunun gibi “Figürlerin ele alınışı” başlığı altında, ilk iki gösterge; şeffaflık ve kendi veya bir kişinin olmaması(kayıp olması) 2 şer puan;

Göstergeler 3-6 (kağıdın arkasına bir veya fazla figür çizmek, silinti, yüzmek, ve asmak)her biri 1'er puan

Göstergeler 7-10(düşme, eğik figür, tamamlanmamış figür ve uzantılar) her biri ½ puan hak etmektedir.

Son olarak “negatif bakışlı eylemler” altında ,göstergeler 1-3(cinsellik, saldırganlık/silahlar ve korku/endişe) her biri 2 şer puan

Göstergeler 4 ve 5 (vazgeçme/izolasyon, suçlama/alay) 1'er puan

Göstergeler 6 ve 7 ise (itaat/rekabet, engeller) her biri ½ puan almaktadır.

Klinikçi çocuğun sonuçlarını toplar ve;

normal (0-2 puan), belirlenemeyen (3-5 puan) ve şüpheli/dikkat (6+puan) olarak toplam skoru belirler. Nicel bölüm tamamlandığı zaman, 3'ün üzerindeki herhangi bir puan (“belirlenemeyen” ve “şüpheli” sonuçlarının her ikisi de) halinde KFD mülakatına başvurulmalıdır.

HAREKETLİ AİLE ÇİZİMİ İÇİN GÖRÜNTÜLEME ENVANTERİ

İsim:..... Tarih:..... Yaş:.....

Kırmızı bayrak Sarı bayrak Yeşil bayrak

Nitel :

1. Bütün çizimin kalitesi

1)Acayıplık/garıplık	☐ Çok acayıp	☐ Biraz acayıp	☐ Acayıp değil
2)Duygu/Mizaç	☐ Gergin/sinirli	☐ Karmaşık duygulu	☐ Mutlu/hoşnut
3)Düzen	☐ Gelişigüzel	☐ Kısmen düzenli	☐ Düzenli

2. Çocuğun aile bireylerini algılaması

1)Boyut	☐ Çok oransız	☐ Kısmi oransız	☐ Oranlı
2)Şekil	☐ Çok oransız	☐ Kısmi oransız	☐ Oranlı
3)Çarpıklık	☐ Aşırı	☐ Kısmen	☐ Yok

3. Çocuğun kendini algılaması

1)Boyut	☐ Çok oransız	☐ Kısmi oransız	☐ Oranlı
2)Şekil	☐ Çok oransız	☐ Kısmi oransız	☐ Oranlı
3)Çarpıklık	☐ Aşırı	☐ Kısmen	☐ Yok

KFD'lerin karmaşıklığı ve acayıplık ile düzenin sınırlı nitelenebilir olması nedeniyle,Eğer çizim aşırı düzensizlik(kaos) ve acayıplık gösteriyorsa; her ne kadar bunlar puanlama sisteminde yer almasa da,daima mülakata başvurunuz.

Nicel :

4. Stiller(noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)

1)Çerçeve içine alma	Var(2.0).....	Yok(0)
2)Bölmelere ayırma	Var(2.0).....	Yok(0)
3)Resme kelime yazma	Var(1.0).....	Yok(0)
4)Kenar çizgisi	Var(1.0).....	Yok(0)
5)Figürlerin altını çizme	Var(0.5).....	Yok(0)
6)Kağıdın üst kenarını çizme	Var(0.5).....	Yok(0)
7)Kağıdın alt kenarını çizme	Var(0.5).....	Yok(0)

5. Figürlerin ele alınışı(noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)

1)Şeffaflık	Var(2.0).....	Yok(0)
2)Kişi veya kendi kaybı	Var(2.0).....	Yok(0)
3)Kağıdın arkasına bir veya fazla figür çizmek	Var(1.0).....	Yok(0)
4)Silinti	Var(1.0).....	Yok(0)
5)Yüzme	Var(1.0).....	Yok(0)
6)Asılma	Var(0.5).....	Yok(0)
7)Düşme	Var(0.5).....	Yok(0)
8)Eğik figürler	Var(0.5).....	Yok(0)
9)Tamamlanmamış figürler(parçaların ihmali)	Var(0.5).....	Yok(0)
10)Uzantılar/Uzun bacaklar, kollar, ekipman	Var(0.5).....	Yok(0)

6. Negatif bakışlı eylemler(noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)

1)Cinsellik	Var(2.0).....	Yok(0)
2)Saldırganlık/silahlar	Var(2.0).....	Yok(0)
3)Korku/endişe	Var(1.0).....	Yok(0)
4)Vazgeçme/izolasyon	Var(1.0).....	Yok(0)
5>Suçlama/alay	Var(1.0).....	Yok(0)
6)İtaat/rekabet	Var(0.5).....	Yok(0)
7)Engeller	Var(0.5).....	Yok(0)

Normal (0-2) Belirlenemeyen (3-5) Şüpheli/dikkat (6+) **TOPLAM PUAN**

Notlar :.....

Bu sonuçlar, fiziksel, cinsel veya duygusal tacizi teşhis etmek için değildir.Bu sonuçların sağladığı ipuçları klinikçiyi, çocukla mülakat, fiziksel muayene ve adli değerlendirmeler için daha detaylı araştırmaya sevk eder.

© 1995 Peterson/Hardin (Burns&Kaufman'dan adapte,1972)

Tablo 8. Hareketli Aile Çizimi İçin Görüntüleme Envanteri

HAREKETLİ AİLE ÇİZİMLERİ PUANLAMASI

Envanterin en üstünden başlayınız. Altı sektörü de, her biri var ya da yok diye daire içine alarak puanlayınız.

1. Bütün çizimin kalitesi

Herhangi bir acayıklık (olağandışılık) var mı dikkat ediniz. Bir düzensizlik var mı, yoksa resim belli bir düzende mi tamamlanmış?. Resmin bütünsel mizacı : gergin/sinirli mi, karmaşık duygulu mu, mutlu/hoşnut mu?.

2. Çocuğun aile bireylerini algılaması

Her bir aile bireyini, boyut, şekil ve çarpıklık açısından inceleyiniz. Gerçekçi çizilmişler mi?.

3. Çocuğun kendini algılaması

Çocuğun kendisini –diğer aile bireyleriyle ilişkisi içinde- nasıl resmettiğine bakınız. Aile bireylerine göre boyut, şekil ve çarpıklığını gözleyiniz. Kendisini gerçekçi resmetmiş mi?.

4. Stiller

1&2 ciddi göstergelerdir, her birine 2'şer puan veriniz. 3&4 orta göstergelerdir, 1'er puan veriniz. 5-7 her biri ½ puan.

5. Figürlerin ele alınışı

1&2 ciddi göstergelerdir, her birine 2'şer puan veriniz. 3-6 orta göstergelerdir, 1'er puan veriniz. 7-10 her biri ½ puan hak eder.

6. Negatif bakışlı eylemler

1-3 ciddi göstergelerdir, her birine 2'şer puan veriniz. 4&5 orta göstergelerdir ve her biri 1'er puan. 6& 7 ise her biri ½ puan alır.

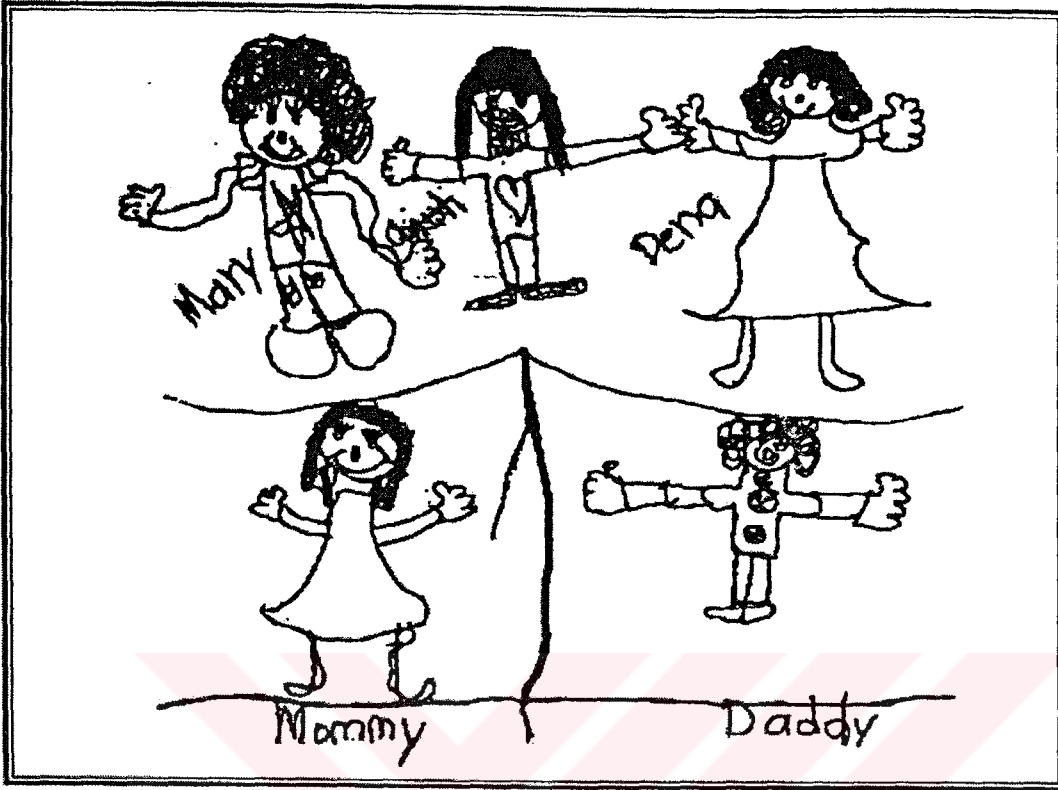
Bu çizim için puanlama :(birini seçin)

Normal (0-2 puan) Belirlenemeyen(3-5puan) Şüpheli/dikkat(6+puan)

NOT :Eğer çizimin 4, 5, ve 6. bölümlerde hiç göstergesi yok, fakat 1, 2, ve 3.üncü bölümlerde problemleri varsa, idrak ve motor yetersizliklerini dikkate almayın. Şöyle ki; Gelişimsel görme problemleri veya disfonksiyonu(31), kas zafiyeti(32), beyin inmesi(33) v.s. gibi. Bu ilk üç bölüm aynı zamanda, çocuğun yaşına göre yetersiz zihin kapasitesi veya duygusal veya özel durum-boşanma gibi- deneyimleri ile ilgili ipuçları verir.

© 1995 Peterson/Hardin

Tablo 9. Hareketli Aile Çizimleri Puanlaması

Şekil 1. Kristi'nin Çizimi

KFD envanterini kullanabilmek için aşağıdaki uygulamayı göz önüne alın. Çocuğun kendini algılamasını değerlendirirken onun, boyut, şekil ve çarpıklığı da içeren diğer aile bireyleri ile olan ilişkisini dikkate alın. Bu faktörler gerçeği yansıtıyor mu?, O, gerçekten bu kadar kısa ve ya uzun mu?. Kristi'nin (7 yaşında) çiziminde; kendini ve diğer akranlarını betimlemesine dikkat ediniz. Ablasından sadece bir yaş küçük olmasına rağmen, kendisini nasıl küçük, çarpık ve karalama çizmiş. Aynı zamanda hangi üyelerin çizilmiş olduğunu, hareket yönünü belirleyin, herhangi bir yakınlık veya izolasyon betimlenmiş mi? Kristi'nin çizimini kullanarak, Mary ve Dena'nın Kristi'nin kendisinden daha büyük çizildiğine dikkat edin, oysa Mary sadece 4 ve Dena ise 8 yaşında. Babanın (Daddy) küçük çizildiğine dikkat edin oysa gerçekte 190 cm boyunda ve anne (Mommy) ise sadece 156cm. Aile bireylerini birbirinden ayıran çizgilere dikkat edin, yakınlık eksikliğine işaret ediyor. Sonuç olarak ; Bütün çizimin kalitesine dikkat edin. Gelişigüzel mi? Yoksa düzenli mi? Resme bakan resmin bütünsel mizacı için ne görür?(yani: gergin/sinirli, karmaşık duygulu veya mutlu/hoşnut). Herhangi bir acayıklık var mı?.

HAREKETLİ AİLE ÇİZİMİ İÇİN GÖRÜNTÜLEME ENVANTERİ

İsim: GİZEM CANPOLAT Tarih: 12/05/2004 Yaş: 13

Kırmızı bayrak Sarı bayrak Yeşil bayrak

Nitel :

1. Bütün çizimin kalitesi

1) Acayıplık/garıplık Çok acayıp Biraz acayıp Acayıp değil

2) Duygu/Mizaç Gergin/sinirli Karmaşık duygulu Mutlu/hoşnut

3) Düzen Gelişigüzel Kısmen düzenli Düzenli

2. Çocuğun aile bireylerini algılaması

1) Boyut Çok oransız Kısmi oransız Oranlı

2) Şekil Çok oransız Kısmi oransız Oranlı

3) Çarpıklık Aşırı Kısmen Yok

3. Çocuğun kendini algılaması

1) Boyut Çok oransız Kısmi oransız Oranlı

2) Şekil Çok oransız Kısmi oransız Oranlı

3) Çarpıklık Aşırı Kısmen Yok

KFD'lerin karmaşıklığı ve acayıplık ile düzenin sınırlı nitelenebilir olması nedeniyle, Eğer çizim aşırı düzensizlik(kaos) ve acayıplık gösteriyorsa; her ne kadar bunlar puanlama sisteminde yer almasa da, daima mülakata başvurunuz.

Nicel :

4. Stiller(noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)

1) Çerçeve içine alma Var(2.0)..... Yok(0)

2) Bölmelere ayırma Var(2.0)..... Yok(0)

3) Resme kelime yazma Var(1.0)..... Yok(0)

4) Kenar çizgisi Var(1.0)..... Yok(0)

5) Figürlerin altını çizme Var(0.5)..... Yok(0)

6) Kağıdın üst kenarını çizme Var(0.5)..... Yok(0)

7) Kağıdın alt kenarını çizme Var(0.5)..... Yok(0)

5. Figürlerin ele alınışı(noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)

1) Şeffaflık Var(2.0)..... Yok(0)

2) Kişi veya kendi kaybı Var(2.0)..... Yok(0)

3) Kağıdın arkasına bir veya fazla figür çizmek Var(1.0)..... Yok(0)

4) Silinti Var(1.0)..... Yok(0)

5) Yüzme Var(1.0)..... Yok(0)

6) Asılma Var(0.5)..... Yok(0)

7) Düşme Var(0.5)..... Yok(0)

8) Eğik figürler Var(0.5)..... 0.5 Yok(0)

9) Tamamlanmamış figürler(parçaların ihmeli) Var(0.5)..... 0.5 Yok(0)

10) Uzanlılar/Uzun bacaklar, kollar, ekipman Var(0.5)..... Yok(0)

6. Negatif bakışlı eylemler(noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)

1) Cinsellik Var(2.0)..... Yok(0)

2) Saldırganlık/silahlar Var(2.0)..... Yok(0)

3) Korku/endişe Var(1.0)..... Yok(0)

4) Vazgeçme/izolasyon Var(1.0)..... 1.0 Yok(0)

5) Suçlama/alay Var(1.0)..... Yok(0)

6) İtaat/rekabet Var(0.5)..... 0.5 Yok(0)

7) Engeller Var(0.5)..... Yok(0)

Normal (0-2) Belirlenemeyen (3-5) Şüpheli/dikkat (6+) **TOPLAM PUAN** 2.5

Notlar :

Bu sonuçlar, fiziksel, cinsel veya duygusal tacizi teşhis etmek için değildir. Bu sonuçların sağladığı ipuçları klinikçiyi, çocukla mülakat, fiziksel muayene ve adli değerlendirmeler için daha detaylı araştırmaya sevk eder.

© 1995 Peterson/Hardin (Burns&Kaufman'dan adapte, 1972)

Tablo 10. Hareketli Aile Çizimi İçin Görüntüleme Envanteri (Gizem)

Eğer bir çocuğun çiziminde 4, 5, ve 6. bölümlerde hiç göstergesi yok, fakat 1, 2, ve 3.üncü bölümlerde problemleri varsa, idrak ve motor yetersizliklerini dikkate almayın. Şöyle ki; gelişimsel görme problemleri ve ya disfonksiyonu, kas zafiyeti, hafif baş travması, dikkat noksanlığı, beyin inmesi v.s. gibi bulunabilir. Daha az düzenli ve ya düşük kalitede resim, artistik resim yeteneği olmadığı için yaşına göre düşük zihin fonksiyonlarından kaynaklanabilir. Sonuç olarak; üç nitel sektördeki olağan dışı üretimler çocuğun, boşanma, velayet savaşları gibi duygusal ve özel durum deneyimleri yüzünden belirebilir. Bu gibi durumlarda klinikçi ilave nitel özellikleri göz önünde bulundurmalıdır. Şöyle ki;

- Boyut (güce karşı güçsüzlük, değerliye karşı değersiz) diğer aile bireylerinin boyutlarına göre daha büyük veya daha küçük oranlarda çizilen figürler; sanatçının o bireylere karşı duyduğu hisleri yansıtır.
- Sıralı çizim (çizme sırası),(değerliye karşı değersiz) Çocuğun aile bireylerini hatırlayarak ve ya çizimine dahil etmeye karar vererek çizdiği sıra, Çocuk için o bireylerin önemini yansıtır. Önce kendini çizmek küçük çocuklar için hiç de beklenmedik bir davranış değildir.
- Pozisyon (konum); figürlerin birbirlerine yaklaşımı ve ya mesafesi, çocuğun aile bireyleri arasındaki duygusal yakınlığı (ve ya uzaklığı) algılamasının yansıması olabilir.
- Aynı-karşıt aile bireylerinin benzerliği (cinsel kimlik), çocuğun aynı cinsten olan aile bireylerini farklı betimlemesi, ailesinin cinsel kimliklerini algılamasının bir yansıması olabilir.

Hareketin yönü (birbirlerine göre yönleri) birbirlerine yaklaşıyormuş ve ya uzaklaşıyormuş gibi çizilen figürler, çocuğun aile bireyleri arasındaki ilişkileri algılamasının yansıtılması olabilir. İlişki olumlu ve ya olumsuz olabilir. Figürler arasındaki hareket çeşitli objeler aracılığıyla ifade edilir. Örneğin: toplar ve ya ipler

gibi. Ve ya çocuk tarafından tanımlanan aktiviteler olabilir,” birlikte yemek pişirmek” ve ya “oyun oynamak”.

2. Mülakat Rehberi

KFD mülakat rehberi tıpkı HFD’de olduğu gibi kolaydan zora doğru sorular şeklindedir. Burada soru formatını oluştururken, üçüncü şahıs veya kimliksiz sorular olmasına özel gayret sarf edilmiştir. Şöyle ki :”İyi anneler neye benzer?” , “Kötü anneler neye benzer?” , “İyi babalar neye benzer?” , “Kötü babalar neye benzer?” gibi.

Çocuklar her iki ebeveynleri içinde olumsuz bir şey ifşa etmeye oldukça duyarlıdır, ve böyle bir itirafın sonuçlarını çok umursarlar. Genellemelerden konuşmak iletişimi rahatlatır ve genellikle çocuğun kendi deneyimlerini itiraf etmesi ile sonuçlanır. Sorular, çocuğun genel terimlerle konuşmasına olanak sağlayacak güvenli alanı yaratır, Doğrudan bir ebeveynin sorgulanması çocukta bir “tepki” yaratabilir ve örneğin; çocuk “seninle konuşmak istemiyorum” diyerek kestirip atabilir. 12. soruda eğer çocuk şu soruların her ikisine de evet cevabı veriyorsa kuvvetle şüphelenilmelidir, “Ailenizde bir sırrınız var mı?” ve “Bir çocuk söylerse zor durumda kalabilir mi?”. Çocuk sırrını kendiliğinden, mülakatı yapana söylemedikçe, ısrar edilmemelidir “sorulmaması” tavsiye edilmektedir. Bunun yerine bir sırrının olup olmadığı, ve söylerse çocuğun zor durumda kalıp kalmayacağı belirlenmelidir. Eğer doğrulayıcı bir yanıt alınırsa, yetkililere başvurulmalıdır. Bu özellikle, eğer çizimlerde kuvvetli göstergeler varsa, fiziksel bulgular varsa ve diğer mülakat sorularına verilen şüpheli cevaplar varsa, doğrudur.

3 ve 4. sorularda, sıklıkla ilginç cevaplar ortaya çıkar. Çocuğa, “ailende kime benzersin?” diye sorulduğunda cevap sıklıkla “ hepsine de”(ebeveynlere) olur. Ancak; soru 4 : “Büyüdüğün zaman kime benzemek istersin?” çoğunlukla, çocuğun en çok güvendiği ve en çok inandığı pozitif kişiliği açığa çıkaracaktır.

KFD mülakatındaki son üç sorunun (13, 14, 15) HFD mülakatındakilerle benzeş olduğuna dikkat edilmelidir. Ve yine bu üç soru çok yoğun ortamlarda,

mülakatın tamamını uygulamaya gerek olup olmadığını belirlemek için kullanılır. Mülakat, 15. soruya geldiğinde: “Ebeveynlerine söylememi istemediğin bir şey var mı?” çocuğun dileğine kesin saygı duyulması gerektiği belirtmek gerekir. Bunun imkansız olduğu durumlarda (adli bir çalışma da) çocuğu, bu bilgiyi mümkün olduğunca özel(gizli) tutulacağına ikna edilmeli, fakat kesinlikle çocuğa söz verilmemelidir. Mülakatı yapan “ Eğer söylemek zorunda kalırsam, ben genellikle şöyle söylerim..... Bu senin için uygun mu?, Senin aklına, benim bunu söyleyebileceğim daha iyi bir yol geliyor mu?” şeklinde ifade edilmelidir. İdeal olarak klinikçi çocuğu , travmaya uğramış çocuklar üzerinde ihtisası olan bir uzmana yönlendirmeli, yada çocuğun itiraflarını –ebeveynleri dahil- başkalarıyla paylaşmadan yasal yollara başvurmalıdır. Eğer çocuk terapisti yada öğretmen iseniz, çocuğun güvenini sarsmadan, destekleyici ve uzun soluklu bir ilişki sürdürmek özellikle çok önemlidir.

HAREKETLİ AİLE ÇİZİMLERİ MÜLAKAT REHBERİ

Direktifler : Bu mülakata başlamadan önce , çocuğun bir tedavi programına devam edip etmediğini belirleyin. Eğer öyle ise bu mülakat uygulanmayabilir. Göstergeler çocuk “**üzerinde çalıştığı için**” belirgin hale gelmiş olabilir.

1. “Hadi resmine bakalım. Bana ailede kimin kim olduğunu söyle”(çocuktan kağıda resimdeki kişilerin altına isimlerini yazmak için izin isteyin, yoksa kağıdın arkasına yazın, yada başka bir kağıda yazıp ileride kullanmak üzere çocuğun resmine iliştin.)
2. “Bu ailedeki yetişkinlerin işleri var mı? Ne yapıyorlar?”
3. “Ailede kime benzersin?”
4. “Büyüdüğünde kime benzemek istersin?”
5. “Eğer çocuğun çok zor bir iş yapması gerekse,bu ailede kimden yardım isterdi?”
6. “Sana en kötü zamanları kim yaşatıyor?”
7. “ İyi anneler(babalar) neye benzer? Kötü anneler(babalar) neye benzer?”
8. “Bütün çocuklar büyüklerini mutlu ve bazen çıldırtacak şeyler yaparlar. Eminim ben de yapmışımdır. Senin büyüklerini ne mutlu eder?, ne çıldırtır?, Sonra ne olur?”.
9. “Çok hoşuna gidecek şey nedir? Seni ne çıldırtır?”.
10. “Pek çok ailede kavga ve anlaşmazlıklar olur, Sonra ne yaparlar?”.
11. “Evinde değişik bir şeylere sahip olsaydın, bu ne olurdu?”.
12. “Bazen ailelerin sırları olur. Senin ailenin de bir sırrı var mı? Bu iyi mi? yoksa kötü bir sır mı?.Bir çocuk söylese zor durumda kalabilir mi?”.
13. “Üç dileğin olsaydı, bunlar neler olurdu?”.
14. “İşler iyiye mi gidiyor? Kötüye mi?”.
15. “Ebeveynlerine söylememi istediğin bir şey var mı?”.

© 1995 Peterson /Hardin
Robinson 1982

Tablo 11. Hareketli Aile Çizimleri Mülakat Rehberi

HAREKETLİ AİLE ÇİZİMİ İÇİN GÖRÜNTÜLEME ENVANTERİ			
İsmin: <u>Jane</u>	Tarih: <u>03/09/1993</u>	Yaş: <u>5. 1/2</u>	
	Kırmızı bayrak	Sarı bayrak	Yeşil bayrak
Nitel :			
1. Bütün çizimin kalitesi			
1) Acayiplik/gariplik	☐ Çok acayip	☒ Biraz acayip	☐ Acayip değil
2) Duygu/Mizaç	☐ Gergin/sınırlı	☐ Karmaşık duygulu	☒ Mutlu/hosnut
3) Düzen	☐ Çelişki/güzel	☐ Kısmen düzenli	☒ Düzenli
2. Çocuğun aile bireylerini algılaması			
1) Boyut	☐ Çok oransız	☐ Kısmi oransız	☒ Oranlı
2) Şekil	☐ Çok oransız	☒ Kısmi oransız	☐ Oranlı
3) Çarpıklık	☐ Aşırı	☒ Kısmen	☐ Yok
3. Çocuğun kendini algılaması			
1) Boyut	☐ Çok oransız	☐ Kısmi oransız	☒ Oranlı
2) Şekil	☐ Çok oransız	☒ Kısmi oransız	☐ Oranlı
3) Çarpıklık	☐ Aşırı	☒ Kısmen	☐ Yok
<i>KFD'lerin karmaşıklığı ve acayiplik ile düzenin sınırlı nitelenebilir olması nedeniyle, Eğer çizim aşırı düzensizlik (kaos) ve acayiplik gösteriyorsa; her ne kadar bunlar puanlama sisteminde yer almasa da, daima mülakata başvurunuz.</i>			
Nitel :			
4. Stilller (noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)			
1) Çerçeve içine alma	☒ Var (2.0)	<i>Kendi Yıkılan Üstüne Çisi</i>	Yok (0)
2) Bölmelere ayırma	☒ Var (2.0)	<i>Köşelerde dış. çizim</i>	Yok (0)
3) Resme kelime yazma	☐ Var (1.0)		Yok (0)
4) Kenar çizgisi	☐ Var (1.0)		Yok (0)
5) Figürlerin altını çizme	☒ Var (0.5)	<i>Sol üst dış.</i>	Yok (0)
6) Kağıdın üst kenarını çizme	☐ Var (0.5)		Yok (0)
7) Kağıdın alt kenarını çizme	☐ Var (0.5)		Yok (0)
5. Figürlerin ele alınışı (noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)			
1) Şeffaflık	☒ Var (2.0)	<i>Yıkılan üstüne dış. çizim</i>	Yok (0)
2) Kişil veya kendil kaybı	☐ Var (2.0)		Yok (0)
3) Kağıdın arkasına bir veya fazla figür çizmek	☐ Var (1.0)		Yok (0)
4) Silinti	☐ Var (1.0)		Yok (0)
5) Yüzme	☒ Var (1.0)	<i>Sol üst dış.</i>	Yok (0)
6) Asılma	☐ Var (0.5)		Yok (0)
7) Düşme	☐ Var (0.5)		Yok (0)
8) Eğik figürler	☐ Var (0.5)		Yok (0)
9) Tamamlanmamış figürler (parçaların ihmal)	☒ Var (0.5)	<i>Sol üst sağın üstüne</i>	Yok (0)
10) Uzanlılar/Uzun bacaklar, kollar, ekipman	☒ Var (0.5)	<i>Sol üst dış.</i>	Yok (0)
6. Negatif bakışlı eylemler (noktalı kısma hangi resim olduğunu not ediniz)			
1) Cinsellik	☐ Var (2.0)		Yok (0)
2) Saldırganlık/silahlar	☐ Var (2.0)		Yok (0)
3) Korku/endişe	☐ Var (1.0)		Yok (0)
4) Vazgeçme/izolasyon	☒ Var (1.0)	<i>Kendi Yıkılan Üstüne dış.</i>	Yok (0)
5) Suçlama/alay	☐ Var (1.0)		Yok (0)
6) İtaat/rekabet	☐ Var (0.5)		Yok (0)
7) Engeller	☐ Var (0.5)		Yok (0)
☐ Normal (0-2)	☐ Belirlenemeyen (3-5)	☒ Şüpheli/dikkat (6+)	TOPLAM PUAN <u>3.5</u>
Notlar :			
<i>Bu sonuçlar, fiziksel, cinsel veya duygusal tacizi teşhis etmek için değildir. Bu sonuçların sağlıklılığı ipuçları klinikçiyi, çocukla mülakat, fiziksel muayene ve adli değerlendirmeler için daha detaylı araştırmaya sevk eder.</i>			
© 1995 Peterson/Hardin (Burns & Kaufman'dan adapte, 1972)			

Tablo 12. Hareketli Aile Çizimi İçin Görüntüleme Envanteri (Jane)

BÖLÜM IV

I. ÇOCUK RESİMLERİNDE EN SIK İŞLENEN KONULAR VE CİNSİYETE GÖRE RASTLANAN FARKLILIKLAR

A. İnsan Figürü Çizimindeki Gelişim

Yaşa paralel olarak insan figüründeki gelişim, daha önce ayrıntılarıyla incelendi ve çocuğun insan figürünü resmetmesinin onun fizyolojik ve zihinsel durumuyla, yaşadığı çevreye büyük ölçüde bağlı olduğu vurgulandı.

B. Ev Figürünün Gelişimi

Ev, çocuğun duygusal yaşamının oluştuğu merkezdir.

Ev figürü, çocuk resimlerinde çok erken dönemlerde belirir. Çocuk dünyasında evin önemli bir yeri vardır. Ev, güvenliğin, aile içtenliğinin, yaşam garantisinin yansımasıdır. Evlerin çok sayıda ve çeşitli olmasına karşın çocuk için tek bir ev vardır: Kendi evi.

Ev, çocuk için düzen ve sığınmanın simgesidir. Onun duygusal dünyasında ve bilinç altı yaşamında yer alır. Çok iyi biliriz ki ilkokula başladığında çocuk, “eve gitmek istiyorum” derken, ev figürü onun duygusal dünyasını yansıtır.

Ev figürleri, ailevi duruma bağlı olduğu kadar, kişisel deneyim dinamizmine de bağlıdır. Ev figürünün oluşumunda da deneme yanılma esastır. Burada çocuğun dikkatini mimari ayrıntılara çekmek gereksizdir. Yoksa özgün ve kişisel bir ev figürü elde edemeyiz. (Resim 18)

Ev, kapı, pencere, çatı, bahçe ve yolları ile resmedilmiş, içinde yaşanan yerdir. Bundan sonra çocuk evde yaşayanları figüre etmeye başlar.

Ev içindeki yaşam, çocuk resimlerinde önemli yer tutar. Burada uzmanların üzerinde durduğu saydamlık konusu gündeme gelir.

Ev resmi çizerken, çocuğun karşısında iki seçenek vardır: Ya içerisini göstermeyen duvarlar çizer. Bu durumda ev figüründe hiçbir yaşam ifadesi olmaz. Ya da duvarları ortadan kaldırır, kişileri içine alan bir çerçeve oluşturup, yaşamı dile getirir.

Bu teknik tüm çocuklarda görülür. Çocuklar, yaşamı resimle yansıtırken bizden daha ileri gitme amacı güderler. Evi dış görünüşü ile resmederken, içinde süren yaşamı da dile getirmek isterler.

Kuşkusuz, çocuğun oluşturduğu tüm imajlar, büyük ölçüde çocuğun duygusal yaşamına bağlıdır. Ayrıntıların çizimi, çocukta duygusal yoğunlaşma oluşturur.

Çocuğun çevresi ile etkileşimi sırasında yeterince dikkatli olursak başarısızlık ya da engeli aşma sırasında ortaya çıkan duyguları saptayabiliriz. Çocuk için, pozitif deney ortamı oluşturmuşsak güç duygunu artırır ve başarısızlık duygusunu azaltırız.

Sürekli yasaklar, çocuktaki kendiliğinden girişimleri felce uğratar, başarısızlığa götürür. Koşma, bağırma, şarkı söyleme, gürültü yapma gibi ikazlarla çocuk hep engellenir. Bu tip ailelerde çocuk ebeveynine başvuramaz.

Çocuk kendisine aşırı yardım eden ailede de sağlıklı gelişemez. Tek başına hiçbir şey yapamaz, toplumla iç içe değildir: Caddeye çıkarılır, okul otobüsüne bindirilir, akşam otobüsten alınıp eve getirilir. Bu türlü davranışlar çocuğun yaşamını olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Öğretim, çocuğu komplekslerinden kurtaran, yaratıcı girişim, çalışma zevki, icat isteği ve özgürlük isteği veren bir pedagoji ile yapılmalıdır.

C. Yüksek Binalar

Çocuk uygarlığımızın bir parçası olan, yüksek binaları da resmeder. Çevresinde gördüğü art arda bloklar ona, uçsuz bucaksızmış gibi görünür.

Çocuk bu tür resimlerde pencere gibi bazı detayları yineler.

Yüksek binalardaki yaşam, çocuktaki özlem ve gerginliğin yansıması şeklinde ortaya çıkabilir. Binanın büyüklüğünün verdiği ezilme ve baskı duygusu ile ailesinin oturduğu yerin küçüklüğüne neden olabilir.

D. Ağaç

Çocuklarda sık sık rastlanan çizimlerden birisi de ağaçtır. İlk ağaç figürü kolsuz adama benzer. Ancak başta insan figüründen farklı şekiller ilave edilir. Çiçekler ve ağaçlar doğada varolan ölçülerinden farklı olarak çizilirler. Çocuk için ağacın ölçüsü, çizimi içinde varolan diğer şekilleri tamamlamak kaygısından gelmektedir.

II. RESİMLERDEKİ ÇİZİMLERİN ANLAMLARI

A. Büyüklük (Resimde Büyük, Küçük Çizimler)

Resimdeki eşyaların ve insanları oran ve orantısı önemlidir. Eğer eşyalar, orantılı değil ise, figürler büyük ve ya küçük olarak düzensiz bir şekilde çizilmiş ise, ne anlama geldiklerini anlamak ve bu çizimlerin değerlendirilmesini dikkatli bir şekilde yapmak psikolojik değerlendirme açısından önemli olabilir. (Kübler, 1998:88)

1.Büyük Resimler: Sayfanın tümünü kaplayan büyük resimler çoğu kez iç kontrolü zayıf olan saldırgan çocuklar tarafından çizilmektedir. Aşırı faal (hiperaktif) çocuklar da, sayfanın tümünü kontrolsüz şekilde kullanırlar. Ender olarak çekingen,

ürkek çocuklar zayıf benlik kavramları nedeniyle geniş figürlere yer vermektedirler. Bunlar daha güçlü olabilme arzularını bu yolla dile getirmeye çalışırlar.

2.Küçük Çizgiler: Birkaç santimetre büyüklüğündeki resimler çoğunlukla korkak, çekingen, içe dönük çocukların ürünüdür. Küçük boyut, onların güvensizliklerinin simgesi olmaktadır. Bu çocuklar kendilerini güvensiz, yetersiz ve küçük görmektedirler. Ender olarak saldırgan çocuklar da yine zayıf benlik kavramları nedeniyle, küçük figürlere yer vermektedirler. (Yavuzer, 2001:18)

B. Abartmalı Çizimler

Abartmalı resimde, ya beden parçaları çok büyük çizilmekte, beden üzerinde aşırı ayrıntıya girilmekte, çeşitli beden kısımları kalın çizgilerle belirtilmekte ya da tam tersine küçük çizilmekte ve ayrıntıya yer verilmemektedir. Abartılı olarak çizilen beden parçası, niteliğine göre, çocuğun iç dünyası hakkında değişik bilgiler vermektedir.

1.Baş: Resimdeki çok büyük ya da çok küçük kafa, zihinsel bakımdan kendisini yetersiz gören çocuklar tarafından çizilmektedir. Büyük kafa resimleri genellikle yetenekli ve daha başarılı olmak için arzu duyan çocuklarca çizilmektedir.

2.Ağız: Ağızın önemi, temel iletişim aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Konuşma ve dil sorunu olan çocuklar, kalın çizgilerle büyük ağız resmi yapma yoluna giderler. Çoğunlukla anne ve babalarına bağımlı çocukların resimlerinde ağız alanına saplandıkları dikkat çeker.

3.Gözler: Gözbebeği olmadan çizilen boş ve anlamsız gözler, görmeye bağlı öğrenme sorunu olan çocuklarca çizilmektedir.

4.Ayaklar: Büyük ayakların çizilmesi, kendine güven duyma arzusunun bir simgesidir.

5.Burun: Astımlı çocuklar, çoğunlukla bu solunum güçlüğünden kaynaklanan sorunları nedeniyle burun çizgilerini vurgulayarak ya da çok büyük biçimde çizerler.

6.Kulaklar: Çok büyük kulaklar, işitme zorluğu olan çocuklar tarafından çizilebilir. Yine, başkalarının kendileri hakkında konuştuklarını düşünen bazı kuşkucu çocuklar, kulak figürlerini vurgulayarak abartmalı bir biçimde çizerler.

7.Dişler: Dişler saldırganlığı ifade ederler. İri çizilmiş dişler, aşırı saldırganlığın simgesi olabilir.

8.Cinsel Organlar: Cinsel organların çizilmesi, saldırganlığın belirtisi olarak düşünülebilir. Ancak yapılan araştırma bulguları, resimlerinde cinsel organlara yer veren çocukların çoğunu anne ve babalarını evde çıplak dolaştıklarını ortaya koymuştur. (Yavuzer, 2001:19)

Baskın nitelikteki anne ya da baba bedensel büyüklüğü ne olursa olsun genellikle diğer aile bireyelerine oranla daha büyük çizilir. Ancak bazı durumlarda anne figürünü çocuğun özenle çizmesi ona olan hayranlığından da kaynaklanabilir. Bu nedenle yorumun doğru yapılabilmesi, aile ile ilgili ayrıntılı bilgi edinilmesine büyük ölçüde bağlıdır. (Yavuzer,2001:102)

C. Parçalanmış, Eksik Bırakılan Çizimler

Çocuklar yaptıkları resimlerde yakından ilgilendikleri ya da endişe duydukları kısımlarını eksik bırakabilirler.

1.Eller: Ellerin çizilmemesi; güvensizliği, çevreye uyumda güçlük çekilmesini simgelemektedir.

2.Kollar: Kolları resimde olmayışı, güvensizliği dile getirmektedir. Kollar güç ve kuvvetin simgesi olduğu için, kolların çizilmemesi güç ve kuvvetin azlığını belirler. (Resim 19)

3.Bacaklar: Bacaklar bedeni destekleyen, güçlendiren organlardır. Çocuk resminde bunların bulunmaması çocuğun kendini desteksiz ve hareketsiz olarak algılamasıyla eşanlamlıdır. (Resim 21)

4.Ayaklar: Resimde ayakların yokluğu çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir. (Resim 26)

5.Burun: Burun, güç savaşımının simgesidir resimde. Burunun yokluğu, çocuğun güçsüzlüğünü gösterir.

6.Ağız: Bir iletişim organının resimde çizilmemesi, başkalarıyla ilişki kurmakta zorluk çekildiğini gösterebilir. Bazı astımlı çocukların da resimlerinde, ağız figürünü ihmal ettikleri dikkatimizi çeker. ihmal ettikleri dikkatimizi çeker. (Yavuzer, 2001:20)

7.Göz ve Kulak: Göz ve kulağın olmaması; içe kapanıklık, öz güven eksikliği gerçeklerden kaçma, dış dünyadan kopup hayallere sığınmadır. (Çandarlı,2002)

D. Resimde Karalamalar

Resimlerde belli eşyaların ve ya şekillerin karalanması, bir endişeyi ve ya rahatsızlığı ifade edebilmektedir. (Resim 32)

E. Kenardan (Sayfadan) Taşan Nesnelere

Bir figür ve ya bir eşya, sayfanın kenarına çok yakın bir şekilde tam olarak ve ya yarım bir biçimde çizilmiş ise “kenarsal resimler” şeklinde nitelendirilmektedir. Kenarsal resim; bir sınırlama, tereddüt ve geri durma anlamına gelmektedir.

F. Resimde Çizilen Engeller

Yakın çevre ilişkilerini konu alan resimlerde, açıkça ifade edilen şeylerin ötesinde çizimlerin öyle biçim ve içerik özellikleri vardır ki, bunlar çocuğun duygu ve tutumlarını simgesel olarak anlatır. Aile üyelerinin resmini çizerken, bu özellikler çocuk tarafından bilincinde olmaksızın dışa vurulur. Bu özelliklerin yorumlanması, yüzeysel yapının, altta yatan daha büyük gerçekliğin örtüsünden başka bir şey olmadığına inanan uzman için büyük önem taşır kendilerini dışlanmış hissedenden çocukların resimlerinde çoğu zaman çocuğun kendini grubun dışında bıraktığı görülür. (Resim 6, Resim 7)

Yanıtlanmışlık duyguları ayrıca uzaklıkla, psikolojik (ruhsal) alan gereksinmesiyle de ifade edilebilir; bu durumda çocuk kendisini, anne-babasından araya bir eşya yerleştirerek ayırır. (Resim 8) (Yavuzer,2001:88)

G. Resimde Arka Plan

Bir resimde , resmin arka planına dikkat edilmelidir. Bir insan arka fon olabilir. Bir bitki, bir ağaç ya da duvar gibi eşya, bir baba, bir sandalye, bir kapı vb. Resme bakan bir insan, neyin nerede, hangisinin önde ve ya arkada olduğunu anlayabilir, bunu normal bir çizim olarak algılayabilir. Ancak arka planda bilinçli ve ya bilinçsiz olarak çizilen bu çizimler, kişiler arasında farklılık göstermesi, değişmesi ve resimde farklı anlamlarda ortaya konması açısından önem taşır. (Resim 24)

Bir şahıs, bir eşya, resmin arka planına ve ya kağıdın arkasına çizilmiş ise; bu bir çatışmayı, bir olumsuzluğu yansıtabilmektedir. (Kübler, 1998:114)

H. Şahısların, Eşyaların Altını Çizme

Bir resimde bir şahsın altı çizilmemiş ve diğer şahısların altı çizilmiş ise; altı çizilmeyen figür önemsiz ve ya dikkate alınmamış anlamına gelebilir. Bu da, temelde bir eksikliğin varlığı anlamına gelmektedir. (Resim 36)

I. Resmi Silme, Yeniden Çizme

Çizilen resmi silme, üç farklı anlama gelmektedir.

1. Yükselme-düzelme,
2. Alçalma-bozulma,
3. Çatışma

Silinen bir nesneyi yeni çizilmiş haliyle karşılaştırmak gerekir. Resimde şahıs ve ya eşya silindikten sonra yeniden daha iyi şekilde ifade edilmiş ise, çocuk tarafından ona değer verildiği ve onunla iç içe olduğu, kötü çizilmiş ise; değersiz ve dışlanmış olduğu, hiç resmedilmemiş ise; bir çatışma içinde olduğu anlamına gelmektedir. (Kübler,1998:119) (Resim 9)

İ. Resimde Yazılar

Resimlerdeki yazılara dikkat etmek gerekir. Çünkü; böyle bir resmi yapan kişi, önemli olan noktayı ve ya mesajı tam olarak yansıtamamaktan, yanlış anlaşılmaktan korkmaktadır. Bu yazılar, yanlış anlaşılmayı önlemektedir. Tabi ki, bu durum karşısında şu soruyu sormak gerekir: “yanlış anlaşılan şey ve kişinin şimdiki yaşantısında yanlış yorumlanan nedir?”. “kelimeler olmaksızın kişi, kendisini ne kadar ortaya koyabilmektedir?”. (Resim 25) (Kübler,1998:122)

J. Kapalı Bir Yerin Arkasını Görürcesine Çizme (Saydamlık)

Çocuk, aynı anda görülmesi mümkün olmayan çeşitli manzaraları betimlemek için ilginç bir yöntem kullanır. Bir objenin içinde ve ya arkasında

bulunan ve görünmemesi gereken şeyleri sanki görüyormuş gibi çizer. Bir evi önden çizerken aynı zamanda içine insanları da oturtur. Böylece evi saydamlaştırır.

Genelde çocuklar yaşça büyüdükçe çizimleri de giderek daha gerçekçi olmaya başlar. Bununla birlikte 5-7 yaş arasındaki çocukların, yaptığı çizimlerde bazen çocuğun var olduğunu bildiği ama normal olarak göremediği öğeler hala bulunabilir. Bunun sonucunda “saydam” ya da “röntgen” çizim denen şeffaf resim ortaya çıkar; bu, Luguët’nin zihinsel gerçekçilik (entelektüel realizm) diye tanımladığı evrenin belirleyici bir niteliğidir.

Freeman (1980) iki tür röntgen resmi arasında ayırım gözetmiştir. Birinci türde, çizimlerde gerçek dünyada hiçbir zaman görünür olmayan bir şey resmedilir (örneğin; anne rahminde bir bebek, ya da örümceğin midesinde bir sinek). Bu tür çizimde açıkça bellidir ki, çocuk çizdiği nesnenin normalde gözlerden saklı olan içeriğini göstermek istemektedir. Bu tür saydam resimde daha yakın bir nesnenin arkasında saklı olan bir şey resimde gösterilmez.

İkinci tür saydam resimde ise; bu yaştaki çocuklar örneğin ata binmiş bir adam, normal olarak atın öbür tarafında kalan ayağını da atın bedeni içinden görünecek şekilde çizerler. (Yavuzer,2001:46-47)

Ev içindeki yaşam çocuk resimlerinde önemli yer tutar. Burada uzmanların üzerinde durduğu saydamlık konusu gündeme gelir.

Ev resmi çizerken çocuğun karşısında iki seçenek vardır: ya içerisini göstermeyen duvarlar çizer. Bu durumda ev figüründe hiçbir yaşam ifadesi olmaz. Ya da duvarları ortadan kaldırır, kişileri içine alan bir çerçeve oluşturup yaşamı dile getirir. (Resim 26)

Kuşkusuz, çocuğun oluşturduğu tüm imajlar büyük ölçüde çocuğun duygusal yaşamına bağlıdır. Ayrıntıların çizimi çocukta duygusal yoğunlaşma oluşturur. (Yavuzer,2001:69-70)

K. Resimde Hareketlilik-Yön Gösterme

Resimlerde, hareketli olan eşyaların ve ya şahısların hangi yöne meyilli olduklarına dikkat etmek gerekir.

Hareketler, yön göstermeler; çizen kişinin neyin üzerinden geçtiğini, neyi gizlediğini ve resmi içsel olarak hangi yöne çekmek, hangi mesajı vermek istediğini ifade edebilmektedir. (Kübler,1998:128)

L. Resmin Üst Kısımındaki Çizgiler

Resmin üst kısmındaki çizgi; belki bir gökyüzünü, belki de bir mesajı yansıtmaktadır. Bu tür resimlerde psikolojik sorun üst kısımda olup, çizen kişi için bir yükü ve bir endişeyi ifade etmektedir. Bu yükümlülüğü taşımak zorunda olduğu için korkmakta ve onu kontrol etmekte zorlandığını göstermektedir. (Resim 12)

M. Soyutlanmış Çizimler

Resimdeki soyutlanmalar; zorluk, incinmişlik, korunma ve sakınma gibi anlamlara gelmektedir. Resmi çizen kişi, ihtimal olarak neyi soyutladığını bilmemektedir. Bu resimler karşısında şu soruları düşünmek gerekir: “bu çizimler neyi ifade etmekte ve ya hatırlatmakta, bir çağrışım mı yapmakta, bir problemi mi açığa çıkarmakta?”. (Resim 36)

Bir insan, soyut çizimleri sıklıkla kullanırsa; bu insan bir problemden kaçmakta ya da bir şeyden sakınmakta, bir “bilinçaltının” etrafında halkalanmaktadır. (Kübler,1998:130)

N. Resimde Ağaç Figürleri

İnsan, bir ağacı “yaşam” sembolü olarak dikkate alacak olursa, resmi incelerken; dalların durumuna, yaralarına, deliklerine, yüksekliğine, yaprakların

nerede başladığına dikkat etmelidir. Öyle ki, çizimdeki ağacın özellikleri çizen kişinin bilinçaltıyla bağlantılı olarak bize önemli bilgiler verebilir. (Kübler,1998:136)

O. Resimde Ölümü İfade Etme

Çocuk resimleri üzerinde yapmış olduğum araştırmalar sonucunda, çocuk, ölmüş olan yakınıni:

- Resminde o kişiye yer vermeyerek, (Resim 10, Resim 18)
- Her zaman oturmuş olduğu eşyayı boş bırakarak,
- Kendisinden uzak bir yerde çizerek,
- Ölmüş olan yakınıni gözünü çizmeyerek ve ya ağzını açık resmederek,
- Resmini renklendirirken o kişiyi boyamayıp, renksiz bırakarak ifade etmektedir. (Resim 17)

Ö. Aile Bireylerini Ayrı Odalarda Çizme

İletişimin sağlıklı olmaması, bazen de resme kompartımanlaştırma şeklinde yansır. (Resim 9, Resim 15)

Kompartımanlaştırma, ailenin bir üyesinin diğerinden ayrılmasını gösteren bir kavramdır; böylece çerçeveye sınırlanan her bir üye bir kutu içine yerleştirilmiş olur. Bu, iletişim eksikliğini ve yalıtılmışlık duygularını ifade eder. (Yavuzer,2001:97)

III. PSİKOLOJİK AÇIDAN RENKLERİN DÜNYASI

Çizim sanatının gelişiminde, renklerin önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir.

Renkli resim şekilleri, dört yaşındaki çocukların daha çok ilgisini çekmektedir. Renklerin kullanımından dolayı çocuklar, kendi dünyalarında yeni bir boyut kazanmaktadırlar. Önceleri boş sayfaları gelişigüzel (tekdüze) çizgilerle

hareketlendirirken sonraki dönemlerinde renkli duyular yüzeye çıkmaktadır. Çocuk, renk cümbüşünün geniş olmasından dolayı yeni bir yüzeyi, yeni bir duyguyu keşfetmektedir. Bunun sonucu olarak resim; tekdüzelikten çıkıp, yerini anlatım yeteneğine bırakmaktadır.

Renk ve Ortaya Çıkan Yeni Bir Boyut: Yüzey

Bu bağlamda açıkça görülmektedir ki; renkli boya malzemeleri, gelişim süreci içerisinde gelişmiş boyama basamaklarını ortaya çıkarır. Bu boyama malzemeleri oldukça etkili bir yöntem ortaya koyar, bu da: ren-yüzey-olay.

Renklerde birleşen çocuk çizimleri, ruhsal bir boyut kazanmaktadır. Renklerle birlikte heyecan olguları da resme girmektedir. Bu ruhsal olgular, renk ve renk uyumlarında kendisini göstermektedir. Bunlar sadece görsel olmayıp aynı zamanda duygusal bir gerçeklikte olmaktadır. Renkler, duygusal hallerini yansıttığı gibi psikolojik durumlarını da yansıtmaktadır. Öyle ki, bu yansımaların anlamları, bunlara bakanlar için kapalı, anlamsız gelebilir.

Her çocuk küçük yaştan itibaren bir rengi çok sever ve bazı renkleri kendisine mal eder. Bu sempati ve antipati, yetişkin oluncaya kadar ufak değişikliklerle devam eder. Çocuklar tamamen kendilerine özgü renk paletleri oluşturur ve bazı resimlerinde de renk sarhoşluğu vardır.

İnsan; her zaman kendisini büyüleyen şeyleri ortaya koymak, göz önüne sermek ister. Bunlar; renklerin, temiz ve saf temelinde yatar ve oradan çağrışım yapar. Çocuk, rengi yeni bir iletişim aracı olarak yaşar, tecrübe eder ve bununla kendi iç dünyasını anlatır.

Tam gelişmemiş çocuk çizimleri, bilinmeyi zenginliğinde renkli sınırlandırmalarla çekici hale gelmektedir. Büyülenmiş şekilde biz, bazı çocuk resimlerinde modern ressamların “Franz Marc, Wassily Kandisky, Paul Klee,... gibi” izlerini ve tekniklerini bulmaktayız. Burada bizim benzerlik olarak bahsettiğimiz,

sübjektif nesnelerin ifade edilmesinde sık sık keyfi renklerin seçilmiş olmasıdır. Renkler sadece objektif nesnenin bir kopyası olmayıp, bunun yanında duyguları da dile getirmektedir.

Çocuklar, neşeli ve ya üzgün olduklarını ifade etmek için açık ve koyu renk nüanslarını yorumlarlar. Sıcak ya da soğuk renkler de, sakinliği ve ya kızgınlığı ifade ederler. (Lebeus, 1997:62)

Çocuk resimlerindeki renkler hiçbir zaman tam olarak yorumlanamazlar. Yorumlama; çocuğun kişisel dış görünümünü de göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Direkt olarak küçük çocuklar, renklerin sonuçlarını, etkilerini çağrışımlarla açıklarlar ve görürler. Eğer onların izlenimlerini yorumlayacak olursanız; resimdeki bir kırmızı, sıcak rüzgarı ya da güldüren komik bir objeyi, sarı renk belki bir şişmanı, ışığı ya da parıldayan eşyaları, pembe renk de, sakinliği ifade edebilir. Çocuk tarafından hissedilen duygular, onu yorumlayan izleyici tarafından açıklanabilecek durumda olmayabilir. Belki o, kırmızıyı daha çok şiddetli bulacak, sarıyı da sıkıcı-dokunaklı-keskin ve ya yakıcı bulacaktır. (Resim 37)

Buna rağmen renk testleri “psikolojik”araştırmalarda önemli rol oynamaktadır. Çünkü, insanlar renklerden etkilenmekte, onu tercih ve ya reddetmekte, ruhunun ve karakterinin gerisindeki isteklerini ortaya koymaktadır. (Lebeus, 1997:67)

A. TEK RENKLERLE İLGİLİ KARAKTER BAZLARININ TESPİTİNDE ALIŞTIRMALAR VE SONUÇLAR

1. KIRMIZI

Alıştırma:

- Bütün bir kağıdı kırmızıya boyayalım, özellikle suluboya kullanın. Kağıdı önce suya batırarak ıslatın, daha sonra kırmızı rengi sürerek seyredin. Dikkatle bakın ve kendinizi onun etkisine bırakın. Yazarak ve ya sözlü olarak neler hissettiğinizi belirtin. Kırmızı, hangi duyguları çağrıştırmaktadır?
- Kırmızını yanında bu sefer başka bir renk daha sürün. Kırmızını şimdiki etkisi nasıl? Kırmızını uyandırdığı hisler değişti mi? Kırmızı, mavi ya da sarıyla nasıl bir etki sergiliyor?

Alıştırmanın Sonucu:

Kırmızı, bütün kültürlerce tanınan ve çocuklar tarafından sevilerek kullanılan bir renktir. Kırmızısız, renkli bir çocuk resmi düşünmek imkansızdır. Bu renk ön plana çıkmakta, diğer renkleri geride bırakmaktadır. Saldırgan, enerjik ve harekete geçiren bir etkisi vardır. Onun etkisi uçucu, ince ve yüzeysel değildir. Aksine sağlam, güçlü ve çok tutucudur. Kırmızı başarının ve zaferin rengidir. Zorbalığı, atılganlığı ve patlamayı, canlılığı ve öfkeyi, hiddeti sembolize eder. (Lebeus, 1997:69)

Bu rengin insanları hayat dolu ve enerjiktirler, hayatı olabildiğince yaşamaya çalışırlar. Bunun yanında sakin-sessiz bir insan da kırmızıyı tercih edebilir. Bu rengi sıcaklığına ve kuvvetine ihtiyaç duyar, kendi görünümünün altındaki gerçek duygularını saklar. (Kluge, 1996:45)

2. SARI

Alıştırma:

- Kırmızıdaki gibi.
- Sarı renkle boyanmış sayfayı başka bir renkle çerçeve şeklinde boyayın. Başka bir sayfayı da sarı ile daire ya da kare şeklinde boyayın. Bütün sayfaya dağılmış sarı ile sınırlanmış sarı nasıl görünmektedir?

Alıştırmanın Sonucu:

Sarı, çocuk resimlerinde ilk olarak güneşi renklendirmek için kullanılır. Parlayan sarı bir güneş, göze çarpan ışıklarını uzatır, görülmemesi imkansızdır. Bunun aynı zamanda psikolojik özelliği de vardır. Renklerin gerçek anlamda ele alınıp, insan gözüyle değerlendirilmesinde “sarı” en etkileyicidir. Sarı ayrıca dışarıda görünüm alanlarında diğer renklerden öncelikli olarak, işaret, uyarı levhalarında kullanılmaktadır.

Bu renk temiz, neşeli, şen, uysallık-yumuşaklık gibi akıntılara bizi çeker. O, aynı zamanda aykırılık kıskançlık, çekememezlik, tiksinti ve nefreti de çağırır. (Lebeus, 1997:71)

Aynı zamanda neşeli ve zeki insanların rengidir. Onların her konuda fikri ve alışıkların olmayan bir iş anlayışları vardır.

Çekingen bir yapıya sahip olup, kendi düşünce ve hareketlerinde özgür olmak isterler. Ama bunu kırmızı ve pembenin insanları gibi direkt olarak yapamazlar. Beklemek onları sıkır ve kızdırır. (Kluge, 1996:49)

Sarı renk kendisini mavi renge doğru yöneltirse, tehlikeli ve zehirli bir yeşile dönüşür. Kırmızıya doğru yönelirse, sıcaklık ve anlamlılık kazanır. Sarı, her zaman heyecanlı, dikkatli, nezaketli, gözleri kamaştırıcıdır. Açıkça göze çarpar, kopuk

olmayıp akıcıdır. Sınırsız hayal güçleri, sarı renkte kendilerini bırakıverirler ve bu renkte saklanırlar. (Lebeus, 1997:72)

3. MAVİ

Alıştırma:

- Kırmızıdaki gibi.
- Beyaz bir kağıdın iki tarafında da boşluk kalacak şekilde orta kısmını maviye boyayın. Daha sonra sağ kenarından kırmızı rengi akıtın ve iyice karışmasına dikkat edin. Mavi ve kırmızı karışarak yeni bir renk vermektedir. Hangi renk?

Şimdi de kağıdın sol tarafından mavi renkle iyice karışacak şekilde sarı rengi akıtın. Hangi renk ortaya çıktı?

Renkler kendilerini diğerlerinden nasıl ayırt etmektedir? Hangisi daha sıcak ve duygulandırmaktadır? Hangisi daha soğuk ve heyecanlandırmaktadır?

- Boş bir sayfaya karışımlardan ortaya çıkan yeşil ve mor renkle birlikte mavi rengin düşündüğü, çağrıştırdığı bütün duyguları yazın.

Küçük ve büyük çocuklar bunu bir arada yapabilirler. Önemli olan renkler hakkında bilgi alış-verişinde bulunmamak aksine sadece kendi düşüncelerini ve çağrışımlarını yazmaktır. Sonunda, bu tür renklerin insanlara neler çağrıştırdığı karşılaştırılarak, mavi ve onun renk basamaklarının karakter üzerindeki etkisi hakkında bilgi edilebilir.

Alıştırmanın Sonucu:

Mavi, atılganlık ve canlılıktan ziyade izleyenleri, daha çok kendi içine kapatmakla ve serin bir derinliğe çekmektedir. Her ne kadar kırmızı, dışarıya karşı

şiddetli arzu ve dürtüleri gösteriyorsa da, mavi buna karşılık içsel sessizliği, geriye itilmişliği ve bastırılmış olan duyguları dile getirir. Mavi, gökyüzü ve denizin rengidir. Bu ikisi tür olarak ayrılmaktadır. Boşluk ve uzaklık ikisinin de ortak özelliğidir ve yine her ikisi de sakinlik ve gevşeme duygusunda ortaktır. İnsanın, maviye baktığı zaman hayallere dalması kolaydır. Maviye dalınca sanki bir gezintiye çıkmaktadır. İnsan, yaşanan günü arkasında bırakır, bu sarhoşluk içerisinde iç dünyası olduğu gibi yansır ve kendi gerçeklerini söyler. (Lebeus, 1997:73)

Mavi rengi kıyafetlerinde çok giyen insanlar genellikle görevlerine çok bağlıdırlar. Onlar çok düşünür ve kendilerini her zaman kritize ederler. Aynı zamanda bir konu hakkında çok tutucu olabildikleri gibi ender rastlanan dışa dönük karakterleri ve zekalarıyla da diğer insanlar üzerinde hayret uyandırırılar. Kendilerini, iyi anlayabileceklerine inandıkları bir grupla çabucak kaynaştırabilirler. Özelliklerine gelince; sadık ve sevgi doludurlar, yabancılara karşı oldukça dikkatli ve çekingen davranmalarına karşın arkadaşlarına karşı oldukça sıcak ve samimidirler. (Kluge, 1996:47)

4. YEŞİL

Yayılmacı bir rolü üstlenmektedir. Dış dünyayı tecrübe etmek, hissetmek, algılamak için bir serüvencidir. Yaşamımızın en başından beri biz onunla yüzleşir, onunla yetişir, büyütür. Çimenler, ağaçlar, çiçekler hepsi yeşildir. Küçük çocuklar, hep yeşil şeyleri talep ederler ve isterler. Eğer yeşil renk onların hoşuna giderse ve biz onlara sadece sarı, kırmızı ve mavi rengi sunarsak, o, yeşili tercih eder.

Yeşil rengin karakteri, kırmızının aktifliği kadar aktif ve mavinin pasifliği kadar pasiftir. Yeşil arada durmaktadır. Sakin, durağan bir renktir. Ama aktivitelere her zaman açıktır. Bundan dolayı o “fırtınadan önceki sessizliği” sembolize eder. Sarıya doğru yöneldiğinde sınırlı ve zehirlidir, maviye doğru yöneldiğinde ise taşıyıcıdır. (Lebeus, 1997:74)

Yumuşak huylu, düzenli insanlar bu rengi severler ve onunla bağdaşırlar. Her zaman yüksek morallidirler. Fakat bu erdemli olmak değildir. İnsanlara karşı ilgili ve bir topluluk içinde severek yaşarlar. Ama yalnızlığı ve sakin bir yerde yaşamayı da severler. Alçak gönüllü ve sabırlıdırlar. (Kluge, 1996:48)

5. MOR

Renk çemberinde en koyu renktir. Kırmızı ve mavinin karışımından meydana gelir. O halde bu renkte; aktivite ve pasiflik, endişe ve sakinlik, sıcaklık ve soğukluk bir arada bulunmaktadır. Mor, bazı aralıklarla bu renkleri sembolize eder. O, bilinç ve bilinç altının dengesini kurmakta, ikisi arasındaki bir çizgide durmaktadır. (Lebeus, 1997:75)

Bu rengi tercih eden insanlar, genellikle çok duyarlıdırlar ve kendilerini toplumdan ayrı hissederler. (Kluge, 1996:49)

6. TURUNCU

Kırmızı ve sarının karışımıyla elde edilen parlak bir renktir. O, sıcaklığın tecrübesini, aktiviteyi ve gevşekliği, sabırsızlığı karakterize eder. Hayat, sevinç ve sağlık da bunun içindedir. (Lebeus, 1997:76)

Bu rengi tercih edenler kırmızıyı tercih eden insanlar gibidirler. Ama biraz daha dışa dönüktürler. İyi niyetli ve sevimli, olabildiğince sıkı arkadaş olmak isterler. Sıkça kendilerini kuvvetli ve korkusuz göstermek isterler. (Kluge, 1996:46)

7. GRİ

Bu rengi tercih eden insanlar genelde heyecanlı tiplerdir ve teşvik edilmeleri gerekir. Kendi içlerindeki insanlıklarını pek paylaşmak istemezler. Kendi istek ve görüşleri daha önemli ve önceliklidir. Onlar için heyecan verici maceralar pek önemli değildir.

8. KAHVERENGİ

Bu rengin insanları güçlü ve sağlamdırlar. Dayanıklı, özenli, titiz, görev bilinci olan, güvenilir, bunun yanı sıra tutucu ve dikkatli insanlardır.

Onlar sorumluluğu sever ve başkalarının almak istemediği işleri üzerlerine alırlar. İşlerinde yavaş ilerlemeyi severler ama eninde sonunda istedikleri şeyi elde ederler. Bu insanların problemi, az olan canlılıkları ve uyumdaki kabiliyetsizlikleri, yeteneksizlikleridir. (Kluge, 1996:50)

9. BEYAZ

Beyaz, kağıt üzerinde pek görülmediği için, çocuklar tarafından az kullanılan renktir. Ayrıca bu renk, çocukların canlı olan beklentileri için bir şey ifade etmez. Nadir olarak karın varlığını, kar tanesini ve ya kardan adamı anlatmak için düzenli bir şekilde beyaz renk kullanılmaktadır. (Lebeus, 1997:76)

10. SİYAH

Ağır bir renk olduğu için, çocuk resimlerinde alışık olunmayan bir renktir. Bazı büyük çocuklar, hareketleri anlatmak için siyah bir çizgi kullanırlar. Örneğin; yay, araba motoru, merdiven,...vb.

Çok hareketli ve kendisinin farkında olan çocuklar, siyah rengi bazen isteklerinin ve hükümlerinin bir işareti olarak kullanırlar. Eğer bir çocuk, resimde bir figür için her zaman siyah rengi kullanıyorsa ve o rengin altına saklıyorsa, bu bazı şeylerin gizlendiği anlamına gelir.

Öyle ki, resimde boyamalar ve karalamalar çocuk açısından bir problem anlamına gelebilir. Siyaha karşı düşkünlük, onun sık kullanımını bazı belirlenmiş problemleri de içinde barındırır ve analitik bastırmaları, ruhsal durumları anlatabilir.

Konuşma zorluğu çeken çocuklar, sık sık siyah bir ağız çizerler. Kızgınlıklarını, üzüntülerini, memnuniyetsizliklerini bu şekilde anlatırlar. Hatta ailesinin bildiği ve reddettiği, belki de kızmasına sebep olacak olayları da bu şekilde ifade ederler.

Belirli bir şekilde siyaha boyanmış yüzler, genelde korkunun ifadesidir. Korku ve biraz hüzünlü olan tek parçalı siyaha boyanmış vücut kısımları, el ve ayaklar şunu akla getirebilir: Belki bu çocuğun vücut fonksiyonları ile ilgili bir sorunu, bir zorluğu vardır. Örneğin; siyah kollar, eller, bacaklar yarım felçli, bir çocuk tarafından çizilmesi gibi. (Lebeus, 1997:77)

BÖLÜM V

I. AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERİ

A. PARÇALANMIŞ AİLE ÇOCUKLARINDAKİ DAVRANIŞ

BOZUKLUKLARI

Ailede ve toplumda meydana gelen olumlu ve olumsuz bütün olaylardan her insan gibi, çocuklar da etkilenir. Ancak çocuklar, yetişkinler gibi yeterli tecrübe birikimine, gelişmiş mantığa ve güçlenmiş bir iradeye sahip olmadıkları için karşılaştıkları olumsuz şartları, ani değişiklikleri ve zorlukları anne-baba desteği olmadan kolay aşamazlar. Aile büyüklerinden birinin ölümü, babanın işini kaybetmesi, yeni bir kardeşin dünyaya gelmesi gibi beklenmedik olayları ve değişiklikleri çocuklar kolay kabullenemez, uyum sağlamakta zorluk çekerler.

Çocuklarda davranışlarına yansıyan problemler;

1.Toprak Yeme (Pika)

İlk bir yıl içinde bebekler, eline geçeni ağzına götürerek sertliğini, yumuşaklığını, yenip yenmediğini deneyerek öğrenmek isterler. Bu tür denemeler, eşyayı tanıma ve keşfetme olarak değerlendirilebilir. İlgisi ve sevgisi eksikliği içinde olan çocuklar, evde ve bahçede ellerine geçirdikleri toprak, kum, kireç ve hatta dışkı gibi zararlı şeyleri ağzına götürüp yiyebilirler. Seyrek de olsa, mobilya kenarlarını kemiren çocuklara rastlanmaktadır. "Pika" denilen bu davranış bozukluğu, daha çok anne sütü ile beslenemeyen, sevgiden, ilgiden ve şefkatten uzak büyüyen, güven duygusu gelişmemiş çocuklarda görülmektedir.

2.Altını İslatma Ve Kirletme (Enuresis Ve Enkopresis)

Normal olarak çocuklar iki yaşını tamamladığında küçük ve büyük abdestlerini bilinçli olarak tutabilmektedirler. Bu süreç üç yaşına kadar uzayabilir. Dört yaşından sonra devam eden altını ıslatmalar ve kirletmeler normal değildir. Laboratuvar testlerinin normal çıkması halinde psikolojik sebepler aranır. Eğer çocuk,

uzun bir süre altını kuru tutmayı öğrenmiş, sonra altını ıslatmaya ve ya kirletmeye başlamış ise, altını ıslatmaya başladığı zaman bir hastalık geçirip geçirmediğine bakılır. Sonradan altını ıslatma ve ya kirletmenin sebebi çoğu zaman psikolojiktir. Kardeş kıskançlığı, aileden birinin ölümü, boşanma, annenin tedavisi uzun süren bir hastalığa yakalanması gibi olaylar altını ıslatmayı başlatan tetikleyici sebepler arasında sayılabilir.

3.Hırsızlık (Kleptomani)

Çocuklar beş yaşına kadar “ben merkezci” bir kişiliğe sahiptirler, mülkiyete ve kişilik haklarına ait kurallara uymazlar.

Okul öncesi çocuklarda ara sıra görülen ve amacı hırsızlık olmayan vakalar geçici olup, anne-babadan yeterli ilgi ve sevgi gördüğünde kendiliğinden kaybolmaktadır.

Kendileriyle konuşulmadan, onayları alınmadan yatılı okula verilen çocuklar evde istenmedikleri ve sevilmedikleri için yatılı okula verildiklerini düşündürler. Kendilerini değersiz hissederek, güven duygusu gelişmemiş bu çocukların da sınırları çiğnedikleri, derslerini ihmal ettikleri ve hırsızlık yaptıkları bilinmektedir.

4.İçe Kapanıklık

Psikolojide saldırganlık ve kural tanımama, madalyonun bir yüzü ise; diğer yüzü içe kapanıklık ve çekingenliktir yani, çekingenlik de saldırganlık kadar problem sayılmaktadır. Ancak çoğu ailelerde çekingenlik efendilik ve uysallık olarak yorumlanmakta, “çocuğu çok usludur, hiç yaramazlık yapmaz, sözünden dışarı çıkmaz” diyerek içe kapanıklığı ile övünülmektedir. Duyguları ve haklı tepkileri ceza ile bastırılan, yanlışları kınama ve suçlama ile karşılaşan çocuklar zamanla kendilerine olan güvenlerini kaybederler, yanlış yapmamak için susmayı ve içlerine kapanmayı tercih ederler.

5. Kibrit Ve Ateşle Oynama

Küçük çocuklarda kibrit ve çakmakla oynamak, bunlarla kağıt yakmak sık görünen, bazen yangına sebebiyet veren ciddi bir olaydır. Zeka geriliği olan, duygularını ve isteklerini ifade etmekte zorlanan çocuklar ateşle oynamanın getireceği tehlikeli sonucu kestiremezler. İçlerinde anne-babaya karşı kin ve intikam hissi duyan mutsuz çocuklar, farkında olmadan içlerindeki saldırganlık duygusunu yangın çıkararak vurabilir.

B. EVLİLİK ANLAŞMAZLIĞI VE AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Walterstein ve Kelly (1980) de çocuklar üzerindeki evliliğin bozulmasının sonlandırıcı ve negatif etkilerini buldular. Boşanma gerçekleştirildikten beş yıl sonra, çocukların üçte biri kendi içlerinde, hala çok ciddi bir şekilde rencide olmuşlar ve diğer bir üçte birlik bir kısmının psikolojik sıkıntıları vardı. Sıkıntıları vardı. On yıl sonra bile, boşanma safhasında okul öncesi çağındaki çocuklar bile boşanmadan kaynaklanan davranış bozukluklarından rahatsız olmuşlardı (Walterstein, 1984). Daha avantajlı sonuçlar çocuğun her iki ailesiyle de iyi ilişkiler içerisinde olduğu zaman ve ailesinin psikolojik olarak sağlıklı olduğu zamanlardadır.

Ruttler (1971), İngiliz çocuklarında yaptığı bir çalışmada, evliliklerdeki bağlantısızlıklarının, hiç değilse erkek çocuklardaki, ayrılma ve boşanmanın zararlı etkilerinden olduğu söylenebilir. Kısmen anlaşmazlığın uzun sürmesi, antisosyal davranışın büyümesidir. Anlaşmazlığa ara verme, problem olan davranışlarda meydana gelen azalmayla tespit edilir. Bir aile ile azaltılmış iyi ilişkilerin desteklendiği, fakat aile uyuşmazlığının etkilerinin bertaraf edilemediği bir buluşta Hess ve Camara (1979) tarafından desteklenmektedir.

Aile-çocuk ilişkilerine bakıldığında, Schwarz (1979), ayarlamalar ve kişilik gelişimi için, çocuk-aile ilişkilerinin orta çocukluk dönemlerinde özellikle önemli olduğunu vurgulamaktadır. Evlilikte meydana gelen didişme normalde aile-çocuk ilişkilerinin uygun ve iyi huylu davranışlara neden olmasını ciddi şekilde ortadan kaldıracaktır. Özellikle aileler arası çatışma, çocuğu yakınlaşma-uzaklaşma karmaşasına sokmak gibi ebeveynlerden sadece birisine yakın olmanın, diğeri

tarafından re füze edilmesi gibi bir riskle karşı karşıya bırakmaktadır. O zaman çocuk ebeveynlerinden herhangi birini seçemeyeceği için, kararsız kalma tehlikesi ile yüz yüze gelebilir (Gassner ve Murray, 1969 Schwarz ve Getter 1979). Aynı cinsiyete sahip aile ferdi ile düzenli olarak anlaşılan bir çocuk için, Schwarz çocuğun karşı cinse karşı milli duygularla dolu ve fedakar olduğunu varsayım olarak ileri sürmüştür. Karşı cins durumunda çocuk bir çatışma yaşar ve cinsel özelliklere sahip ve daha aşağı seviyedeki kendini beğenmiş olanlarla problemler yaşar. Sonuç olarak her iki ebeveyni de reddeden bir çocuk, zayıf olan toplumsal ilişkileri nedeniyle anti sosyal olma yolunu seçer.

Araştırmalar; evlilik çatışmalarının ve ayrılıklarının çocuklarda ne gibi davranış sorunlarına yol açtığına çok detaylı olarak belirlenmesi yönündedir. Özellikle, aşağıda olduğu gibi, günümüzdeki araştırmalarla ortaya konmuş bulunan bir seri hipotezler test edilmektedir:

1. Çocuklar çatışmanın (anlaşmazlığın) daha uzun süreli olması ve aile çatışmasının daha yüksek boyutta olmasıyla daha ters bir sonuç vermektedir.
2. Ayrılık ve anlaşmazlık, özellikle antisosyal davranışlara yol açarak, özellikle erkek çocuklar üzerinde daha uzun süreli ve kuvvetli etkilere sebep olacaktır. Diğer taraftan kız çocuklarının depresyonda ya da çekingen olmaları hiç de ihmal edilmez bir şey olmayacaktır.
3. Çatışmaların ve ayrılıkların etkileri, çatışmanın çocuğu her iki ebeveyninden fedakarlık yaptığı zaman daha kötü olacaktır. Bu durum, genellikle antisosyal sonuçlara yol açacaktır.
4. En iyi sonuç, ayrılık ve anlaşmazlığa rağmen çocuğun her iki ebeveyni ile pozitif ilişkiler kurabilmesi ile ortaya çıkacaktır.

ÇOCUĞUN YAŞAMA DÜZENİ VE CİNSİYETİNİN AİLESİYLE OLAN İLİŞKİSİ, 1981 YILINDA 12-16 YAŞ ARASI AMERİKA'LI ÇOCUKLAR					
ÇOCUĞUN POZİTİF İLİŞKİDE OLDUĞU AİLE ÜYESİ (% OLARAK)					
	Her İki Ebeveyni	Sadece Anne	Sadece Baba	Hiçbiri	N (Önemsiz)
Tüm Çocuklar	49%	19%	12%	20%	1.080
Yaşam Düzenleri					
Çocuk biyolojik ya da üvey her iki ebeveyni ile yaşamaktadır	55	15	12	18	813
Düşük kontrol	62	13	12	13	345
Orta kontrol	51	14	12	23	320
Yüksek kontrol (yeni)	50	20	11	19	96
Yüksek kontrol (sürekli)	20	29	14	28	52
Çocuk biyolojik annesiyle birlikte yaşar	25	35	11	29	232
Ayrılmış,boşanmış ya da hiç evlenmemiş	26	32	12	30	132
Tekrar evlenmiş	32	39	9	20	74
Evliliği yeniden bozulmuş	8	36	10	46	26
Çocuk biyolojik babasıyla birlikte yaşar	36	22	33	9	28
Cinsiyet					
Dişi (kız)	41	24	10	25	551
Erkek	57	13	14	16	529
<p>a. Veriler aile-çocuk ilişkisi değişkeninin tanımlanabildiği çocuklara dayandırılmıştır: yani her iki ebeveyni (biyolojik ya da üvey) ile birlikte yaşayan son beş yıl içerisinde her birisiyle temasa geçmiş ve çizelgeyi yapabilecek tüm verilere sahip olmak. Bu çocuklar örnekteki tüm çocukların 76%'sını oluşturmaktadır. Tamamlanmamış veri kayıpları çok düşüktür.</p> <p>b. Yaşam tarzları ve aile-çocuk arasındaki ilişkilerin uyumu çok önemlidir (x.x,p küçüktür .01).</p> <p>c. Cinsiyet ve aile-çocuk arasındaki ilişkilerin uyumu çok önemli (x.x,p küçüktür .01).</p>					

Tablo 13. Çocuğun Yaşama Düzeni ve Cinsiyetinin Ailesiyle Olan İlişkisi

SOSYAL VE PSİKOLOJİK ,CİNSİYET VE EBEVEYNLE İLGİLİ SONUÇLAR

(1981'de 12-16 yaş arası Amerikalı çocuklara uygulanan test)

Çocukların Pozitif İlişki İçerisinde Oldukları Şahıslar

Sonuçların Ölçümleri (Ebeveyn Raporları)	Tüm Çocuklar	Her İki Ebeveyn	Sadece Anne	Sadece Baba	Hiçbiri
Kızlar					
Depresyonlu/İçine Kapanık	1.32	.88	1.31	1.76	1.86
Antisosyal Davranış	1.00	.75	1.00	1.40	1.26
Çekici/Hiperaktif	1.87	1.42	1.99	2.50	2.24
Okul Notu:Yaramaz (%)	12	5	15	8	23
Ertelenmiş/Kovulmuş (%)	6	3	6	3	11
N (Etkisiz,Önemsiz)	551	220	146	53	132
Erkekler					
Depresyonlu/İçine Kapanık	1.08	.87	1.17	1.31	1.56
Antisosyal Davranış	1.35	1.02	1.72	1.63	1.97
Çekici/Hiperaktif	2.28	2.09	2.24	2.89	2.45
Okul Notu:Yaramaz (%)	22	13	29	29	44
Ertelenmiş/Kovulmuş (%)	11	4	18	22	21
N (Etkisiz,Önemsiz)	529	274	82	78	95

- a. Üç skala için de skorlar 1'den 6'ya kadar olup,yüksek skorlar daha problemlili davranışları gösterirler. Ortalamalardaki standart hatalar .06 ile .20 arasındadır.'Her iki ebeveynin ortalama skorunun tamamı diğer üç kategoriden belirgin bir şekilde azdır (p küçük eşit .05 bir-son bölümlü t-testini kullanarak). 'Sadece Anne ' kategorisinde erkeklerin çekici/hiperaktif skoru bunun dışındadır.
- b. Yüzde hataları 1.0'dan 5.2'ye kadar değişebilir.'Her İki Ebeveyn' bölümündeki yüzdeler,erkekler için diğer tüm kategorilerin her birinden belirgin bir şekilde azdır (p küçük eşit .05,bir-son bölümlü t-testini kullanarak).Dişiler 'Hiçbiri' kategorisindeki her iki değişkenden ve 'Sadece Anne' kategorisindeki okul notu değişkeninden belirgin bir şekilde azdırlar.

Tablo 14. Sosyal ve Psikolojik, Cinsiyet ve Ebeveynle İlgili Sonuçlar

II. PARÇALANMIŞ AİLE ÇOCUKLARININ RESİMLERİ

Resim bize sadece çocuklar hakkında bir takım bilgiler vermekle kalmaz, aynı zamanda onların düşünce yapılarıyla kendi aralarında ve yetişkinlerle olan problemleri çözme biçimlerini de yansıtır. Parçalanmış aileden gelen çocuklar, resimlerinde içinde buldukları ortamdaki mutsuzluklarıyla özlemlerini dile getirmeye çalışırlar.

Parçalanmış aile ortamı, değişik yaştaki çocukları farklı biçimlerde etkilemektedir. Anne-babanın ayrılması sonucu çocuklarda görülen kısa süreli etkiler şöyle özetlenebilir.

ÇOCUĞUN YAŞI	ÇOCUĞUN TEPKİLERİ
Okul Öncesi Dönem Çocuklarında	<ul style="list-style-type: none"> *Daha önceki ilkel davranış biçimlerine geri dönüş *Aşırı ilgi ve yardım isteği *Anne-baba ayrılığında çocuğun kendini suçlaması *Güvensizliğin başlaması, benlik saygısında azalma, bunalım görüntüsü *Öğrenme problemleri
6-10 Yaşlarındaki Çocuklarda	<ul style="list-style-type: none"> *Anne-babaya karşı öfkeli ve düşmanca tavırlar *Anne ve baba tarafından unutulma endişesi *Cinsellik ve bağımsızlık konularında olgunlaşmamış ergenlik ilgileri *Düşük okul başarısı *Özellikle matematikte düşük başarı *Düşük zeka bölümü (IQ)
Ergenlik Dönemindeki Gençlerde	<ul style="list-style-type: none"> *Anne-babaya karşı geliştirilen öfkeli ve düşmanca tavırlar *Bunalım görüntüsü *Utanma *Düşük okul başarısı *Özellikle matematikte düşük başarı *Gelecekteki ekonomik durumlarının kötüleşeceğinden endişelenme

Tablo 15. Çocuğun Yaş Dönemlerine Göre Tepkileri

Yukarıda verilen özet bilgide de görüldüğü gibi parçalanmış aileden gelen çocuk, yaş düzeyine, gelişim özelliğine, anne-babanın kendisine gösterdiği zaman ve ilgiye koşut olarak farklı şekilde etkilenir. (Yavuzer, 2001:113)

BÖLÜM VI

ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER

Özet

Çocuk, küçültülmüş bir yetişkin modeli değil, fakat kendine özgü zeka ve kişilik özelliği olan bağımsız bir bireydir. Kendi kişiliğini anlaşılabilir olarak yaşamaya başladığında dikkatini günlük olaylara yöneltir ve bakışlarını düşüncelerini geliştirerek , kendi başına dışarıda yaşamakta olan dünyayı seyrederek. Olayları kendi algıladığı şekilde görür ve bunu kendi doğallığı içinde sözle veya çizgisel ifadelerle yansıtmaya çalışır.

Resim, çocuk için yalın bir ifade aracıdır. Çocuk, düşüncelerini, duygularını ve meraklarını çizimlerinde ve boyamalarında yansıtır. Yaratıcı ifadelerinde; çevresinin kendisi üzerindeki anlayışlarını, ailevi özelliklerini gösterir.

Her çocuğun kendisine has bir boyama yöntemi, kullandığı renklerin de kendisini yansıtan bir anlamı vardır. Çocuğa özgü bu farklılıklar; çocuğun içsel çatışmaları, kimlik problemleri, takıntıları, özgüveni, fantezileri ve korkularıyla ilgilidir. O nedenle çocuğun yaptığı bir boyama işlemi, bize, belki onunla konuşup da alamayacağımız derinlikteki bilgileri sağlayabilir. Yine resim yoluyla; sözel olarak ortaya çıkartamadığımız korku, öfke ve depresyonu bu işlem sırasında tanıyabiliriz.

Renklerin seçimi figürlerin büyüklüğü veya küçüklüğü, bir sayfanın doluluğu veya boşluğu, resmin sağ veya soldaki vurgusu, çizilmiş resim objelerinin sırası gibi özellikler çocuğun rahatsız edilmemiş bir şekilde gelişmişliğinin ya da ciddi bir psikolojik sorunun yansıması olabilir. Örneğin; çocuk yapmış olduğu resminde annesini ve kendisini evin içerisinde, babayı da dışarıda resmetmek suretiyle, boşanma sonucunda çocuğun velayetinin anneye verilmesi hususunda yapılan araştırmaların yanında bu resmin de göz önünde bulundurulması dikkati çekmektedir.

Yargı

Anaokulu, ilköğretim ve çocuk esirgeme kurumlarında yaptığım araştırmalar sonucunda, hiç de azımsanmayacak kadar farklı anne-baba tutumundan ailenin dağılmasından, anne ve ya babanın ölmesinden kaynaklanan sorunlara sahip bir çok öğrencinin olduğu görülmüştür. Aynı problemlere sahip çocukların farklı farklı özellikler gösterdiği dikkati çekmektedir. Kimisinin psikolojik durumu kavgacı, hırçın dışavurumcu olurken, kimisi içine kapanık , aşırı ilgi ve yardım isteği, kimisinin de kendisini suçlama, güvensizlik ve bunalım görüntüsü içinde olduğu görülmüştür. Böyle çocuklara birer kağıt ve kalem verildiğinde, iç dünyalarındaki problemleri, beklentileri bütün saflığı ile yansıttıkları gözlemlenmiştir.

Çocuk resimleri üzerinde yapılan araştırmalarda aynı sorunlara sahip çocukların, problemlerini yansıtmaları şekilleri aynı olmasına rağmen, yaş farklılığından kaynaklanan olayı ifade etme tarzı, resimde detaya inme şekli, boyama tekniği açısından farklılıklar görülmektedir. Yine çocuk resimlerindeki bir takım şekillerin psikolojik anlamları yazılırken, bu şekillere sorunsuz çocukların çiziminde de rastlanmaktadır. Fakat bu, problemlili çocukların resimlerindeki kadar bariz bir şekilde ve sıklıkta değildir. Bu sorunlarla büyüyen gençlerin kendi ailevi durumlarını yansıttıkları resimlerinde, çocuk resimlerinde olduğu gibi benzer ifade şekilleri görülmektedir.

Öneriler

Ortaya çıkan bu resimler, çocukların öz ve ailevi geçmişlerini içeren bilgi ve testlerle bağlantılı olarak yorumlandığında, çocuğun yapmış olduğu resmiyle, kendisine ait bilgi ve bulguların birbirlerini doğruladığı görülmüştür. Bu da özgür ve yalın bir anlatım biçimi olan resmin, çocuğun gerek iç dünyasını, gerekse olaylar hakkındaki tutum ve görüşlerini yansıtmasında ne denli önemli bir yer teşkil ettiğini göstermektedir.

Bir resim öğretmeni olarak benim bu araştırmadaki amacım, Milli Eğitim Bakanlığı okullarındaki, aile ebeveyninin herhangi birisinden ayrı olan bu çocukların tespitinde, resim öğretmenlerine bu öğrencilerin psikolojik özelliklerini tanıtmaya çalışarak, iç dünyalarının yansıması olan bu resimlerin önemini ve nasıl yorumlanabileceğini gösterebilmektir.

Ancak çocukların çoğunlukla sevdikleri bir faaliyet olan resim, kişilik, algı, insanlar arası ilişkiler, grup değerleri ve tutumlarının saptanmasında yegane araç değildir. Bu konuda üç ana kaynaktan yararlanılmaktadır:

1. Bireysel raporlar
2. Gözlem
3. Projektif Teknikler (yansıtma teknikleri)

Ne var ki, bu tekniklerden hiç biri tek başına çocuğun kişiliğini, algı ve tutumlarını tümüyle değerlendirmeye yeterli değildir. Bu nedenle çocuğu incelerken birden çok ölçek kullanma yoluna gidilmelidir. Örneğin, resim bir tutum ölçeği olarak tek başına kullanılamaz. Ancak bu amaçla kullanılan başka bir projektif ölçeğin, gözlem ya da çocukla görüşmenin bir tamamlayıcısı olabilir. Bazı uzmanlara göre, kullanılacak ölçek türü bir bakıma çocuktan çocuğa değişir. Örneğin, çekingen ve sessiz bir çocukta ya da konuşma ve dil zorlukları olan çocuklarda resim ve gözlem yöntemlerini kullanmak sağlıklı sonuçlar verebilir.

Bundan dolayı, resim öğretmenleri ortaya çıkan bu resimleri yorumlarken, rehberlik uzmanlarıyla, çocuk psikologlarıyla bağlantılı olarak, çocuğun öz ve ailevi geçmişlerini içeren bilgi ve testlere sahip olması gerekir.

Fakat yapılan araştırmalar sonucunda, Türkiye’de, psikolojik tanıda resimden yeteri kadar faydalanılmadığı ve yeteri kadar araştırma yapılmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak; anaokulu ve ilköğretim kurumlarındaki rehberlik hizmeti çalışmalarında resmin, elde edilen bulguları desteklemesi, “psikolojik tanı” konusunda yardımcı olacağı ve tedavi yolunda ışık tutacağı kanaatindeyim.

Yapmış olduğum bu araştırmanın bana göstermiş olduğu sonuç aşağıdaki ankette yer alan sorulara çocukların verdiği cevaplara göre; çocukların anne seçimi %30, baba seçimi %19, her ikisi seçimi %27, kalan %23 ise diğer II. yakınlıktaki birey seçimleri gösteriyor. Yani çocukların anne ile daha iyi iletişim kurduğunu söyleyebiliriz. Sorulara verdikleri açıklayıcı bilgilerde; babanın, özellikle anne üzerinde baskıcı, ev ortamında şiddetli tartışmalar yaratan bir model özelliği olduğu izlenimi bulunmaktadır. Kısmi olarak da vekaletlerinin anne üzerinde bulunmasının da bir etkisi olan bu çocuklar “baba” figürünü annelerinden sonra gen ikinci bir ebeveyn olarak görmektedir.

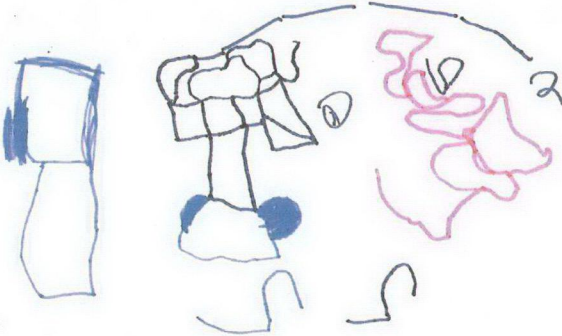
UYGULAMA ÖRNEKLERİ

1. İlk Karalamalar (Resim 1, Resim 2)
1. Düzenli Karalama (Resim 3, Resim 14)
2. Şema Öncesi Dönem (Resim 5)
3. Gerçekçilik Dönemi (Gruplaşma) (Resim 16)
4. Ev Figürünün Gelişimi (Resim 18)
5. Parçalanmış, Eksik Bırakılan Resimler
 - a. Bacaklar (Resim 21)
 - b. Ayaklar (Resim 26)
7. Resimde Karalamalar (Resim 32)
8. Resimde Çizilen Engeller (Resim 6, Resim 7, Resim 8)
9. Resimde Arka Plan (Resim 24)
10. Şahısların, Eşyaların Altını Çizme (Resim 36)
8. Resmi Silme, Yeniden Çizme (Resim 9)
9. Resimde Yazılar (Resim 25)
10. Kapak Bir Yerin Arkası Görürcesine Çizme (Saydamlık) (Resim 26)
11. Resmin Üst Kısımındaki Çizgiler (Resim 12)
12. Soyutlanmış Çizimler (Resim 36)
13. Resimde Ölümü İfade Etme
 - a. Resimde o kişiye yer vermemek (Resim 10, Resim 18)
 - c. Resimde o kişiye renksiz bırakmak (Resim 17)
17. Aile Bireylerini Ayrı Odalarda Çizme (Resim 9, Resim 15)

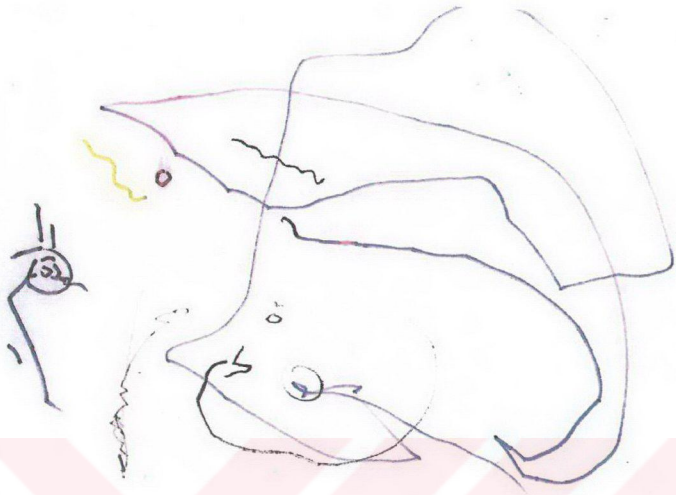
EKLER

Resim 1 İlk Karalamalar, 2 yaş, erkek

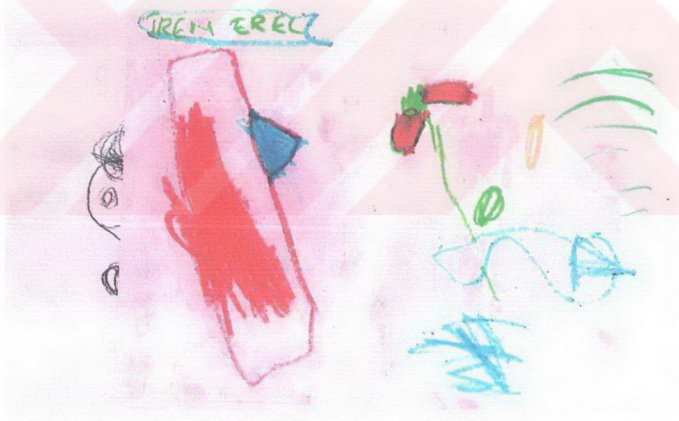
Resim 2 İlk Karalamalar, 2,5 yaş, kız

Resim 3 Düzenli Karalamalar, 3 yaş, kız

Resim 4 Düzenli Karalamalar, ev kompozisyonu, 3 yaş, erkek

Resim 5 Şema Öncesi Dönem, 4 yaş, kız

Resim 6 "Engel"li resim, 6 yaş, kız, tek çocuk

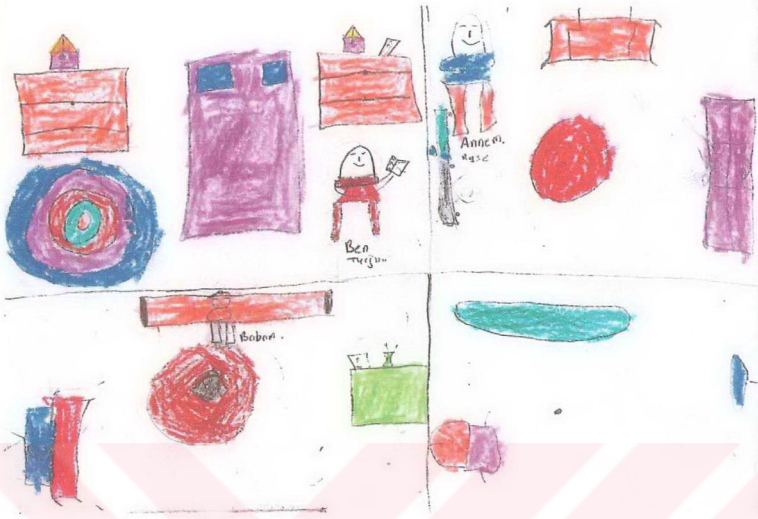
Resim 7 "Engel"li resim, 6yaş kız, tek çocuk

Anne ile kendisini yan yana çizen çocuk baba ile iletişim sorunu nedeniyle araya engel (ev) çizerek babayı kendisinden uzaklaştırıyor.

Resim 8 "Engel"li resim, 6yaş kız, tek çocuk

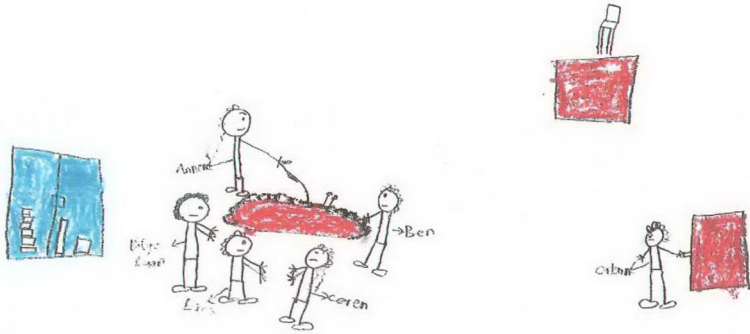
Baba ile kendisini yan yana çizen çocuk anne ile iletişim sorunu nedeniyle araya engel (ev) çizerek anneyi kendisinden uzaklaştırıyor.

Resim 9

ÇİZEN

Yaşı	: 9
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 3. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Yalan söyleme, ani heyecanlanma
Ailenin özellikleri	: Anne ile yaşıyor. Babayı hiç tanımamış. Anne, evde farklı erkeklerle beraber yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Her durum karşısında savunmaya geçiyor. Tutarlı değil
Arkadaş ilişkileri	: Hükmedici davranmaya çalışıyor. Ben merkezli davranıyor.
Okul başarıları	: Orta düzey, ilgi karşısında başarı gösteriyor.
Genel izlenim	: Olmayan babasının varlığını savunuyor. Aile anketinde annesini genel tercih olarak kullanmaktadır. Resmini çizirken kararsız ve sıkılgan tutumlar sergiledi. Diğer çocuklara göre daha fazla zaman kullandı.
Önemli özellikleri	: Çocuğun aile bireylerini ve kendisini algılaması boyut ve şekil açısından kısmi olarak oransız. Stil olarak bölmelere ayırma, figürlerin ele alınışında silinti, tamamlanmamış figürler (parçaların ihmal) ve uzantılar/uzun kollar görülmektedir. Sahip olmadığı bir babanın ve odanın varlığı söz konusu. Baba figürünü aile kavramı içerisinde yer alması gerektiği için çizdiği sezilmektedir.

Resim 10

ÇİZEN

Yaşı	: 10
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk (iki kardeş)
Okulu	: İlköğretim 4. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Çok içe dönük, sessiz, kendini ifade etmede yetersiz
Ailenin özellikleri	: Baba kan davası sonucu öldürülür. Anne ve abisi ile yaşıyor.

Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Eğlenmeyi sevmiyor, sürekli mutsuz bir hali var.
Arkadaş ilişkileri	: Arkadaşlarıyla ilişkileri zayıf.
Okul başarısı	: Orta seviyede
Genel izlenim	: Dağınık ve anlamsız
Önemli özellikleri	: Bütün bir çizim kalitesi olarak; karmaşık duygulu, gelişigüzel bir düzenleme, şekil ve boyut olarak da kısmen oransız. Figürlerde tamamlanmamışlık ve şeffaflık var. Aile tanımlamasında, kendince fazla bireylerden oluşma bilinci olsa gerek ki sevdiklerini de resmine eklediği görülmektedir.

Çocuk her ne kadar bu mekanın ev içinde olduğunu savunsa da kırmızı bölge etrafında toplanmış olan kalabalığın bir cenaze merasimi için bir araya gelmiş topluluğu andırmaktadır. Resmi hakkında yorum yapmaktan çok sıkılan çocuğa; duygusal bir suiistimale sebebiyet vermemek için soru sorulmamıştır. Ancak öyle ki babasının ölümünden kısa bir süre sonra cesedini görmesi ve annesinin mezarına su dökmesinden çok etkilendiğini resminde net bir şekilde görebiliriz.

Resim 11

ÇİZEN

Yaşı	: 11
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 1. çocuk (iki kardeş)
Okulu	: İlköğretim 5. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne- baba birlikte yaşıyor
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Düzenli
Önemli özellikleri	: Aile bireylerini algılaması normal ve oranlı. Figürler üslendikleri görevleri yerine getiriyor. Herkes halinden mutlu görünüyor.

Resim 12

ÇİZEN

Yaşı	: 10
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 4. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Baba alkol bağımlısı.Boşanma sebebiyle anne ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Çok içe dönük ve sessiz
Arkadaş ilişkileri	: Olumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Mutlu bir aile resmi.
Önemli özellikleri	: Resim nitel olarak normal özelliklere sahip. Ancak nicel özellikleri bakımından kağıdın üst tarafına yer alan simetrik köşe çizgileri ve annesinin de eve taktığı süslerle resmin ortasında yer alan süsün benzer olması; annenin çocuk üzerinde bir baskı olduğu mükemmellik beklentisi sezilmektedir. Ayrıca babası ve annesinden kendisini soyutlayarak yani araya engel koyarak ki bu engel bir çam ağacı, onlarla olan iletişim problemini ortaya koymaktadır.

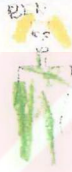

Resim 13

ÇİZEN

Yaşı	: 10
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: İlk çocuk (iki kardeş)
Okulu	: İlköğretim 4. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba beraber.Çocuklarıyla iletişimi güçlü bir aile.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Aile bireyleri ile sıcak ilişkiler içinde çizilmiş bir resim
Önemli özellikleri	: Düzenli ve düzeyli aile ilişkilerinin yaşandığı bir ev ortamının resme yansımasıdır. Bütün aile bireyleri üstlendiği görevlerle hareket halinde çizilmiştir. Mutlu bir aile ifadesi görülmektedir.

ÖZDİLEK

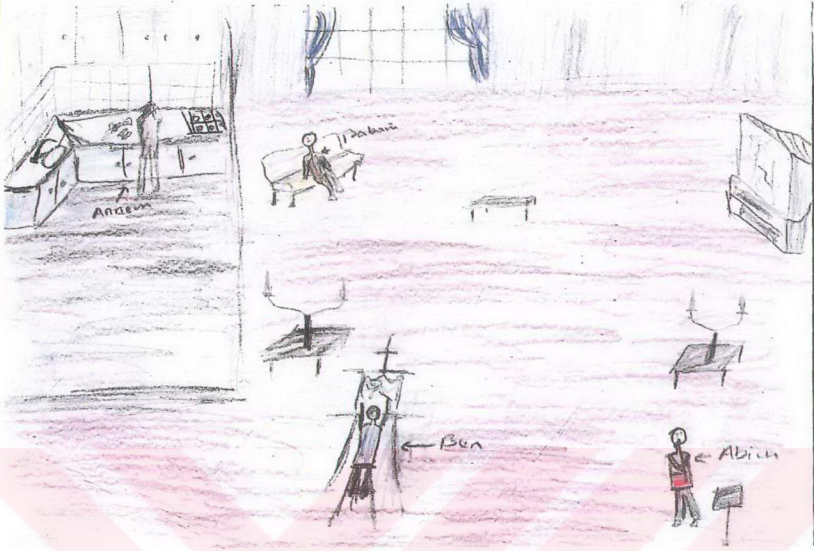
Resim 14

ÇİZEN

Yaşı	: 10
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 4. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Babasının yurtdışında yaşıyor ve anne ile birlikte yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu ve aktif
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu, ilişkilerinde bağımlı ve yardımsever
Okul başarısı	: Çok başarılı
Genel izlenim	: Resme yazılan yazı; onun ve burada çalışan annesi için çok büyük bir öneme sahip. Yaş grubuna göre geri çizimlere sahip. Çocuğun çizim esnasında sıkılgan tavırları gözlenmiştir.

Önemli özellikleri

: Önce baba figürünü çizmesine rağmen, bunu daha sonra resminden çıkarması; babasını artık aile kavramının dışında bıraktığını simgelemektedir. Bir yıl öncesine kadar babasının; kendisini ve annesini yurtdışına (Almanya) götürme hayaline öylesine kapılmış ki bunu öğretmenine bile inandırabilmiştir. Ancak artık zamanla babanın yerini, "Özdilek" alışveriş merkezi almış gibi görünüyor.

Resim 15

ÇİZEN

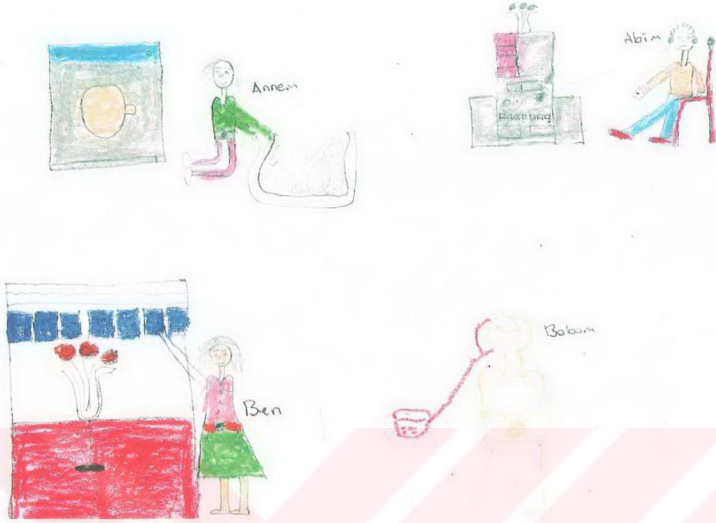
Yaşı	: 11
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: İkinci (iki kardeş)
Okulu	: İlköğretim 5. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: İçeride dönük, duygularını ifade etme konusunda yetersiz
Ailenin özellikleri	: Sağlıklı beraberliğe sahip bir ailenin çocuğu
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Sınıf içinde sessiz, sınıf dışında arkadaş ilişkilerinde faal
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Temel derslerde başarısız fakat yetenekli. Resim ve gitar derslerini özel olarak almaktadır.
Genel izlenim	: Profesyonel çizimlere sahip, resme, kağıda çok hakim
Önemli özellikleri	: Tüm aile bireyleri olması gereken ve ya istenilen konumda. Kendisi de; kendisinin en iyi yaptığı şeyi (resim) yaparken çizmesi, ev içindeki rahatlığını ve huzurunu simgelemektedir. Ancak anneyi ayrı bir mekanda ve arkası dönük olarak resmetmesi, çocuğuyla çok ilgili olduğunu öğretmenlerine sürekli olarak belirten annenin; aslında böyle olmadığını resimde fark edebiliriz.

Resim 16

ÇİZEN

Yaşı	: 11
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 5. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba boşanmış olarak ayrı. Anne ile yaşıyor
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Arkadaşlarına karşı bencilce davranışlar gözlenmektedir.
Arkadaş ilişkileri	: Ben merkezli
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Çok mutlu bir aile resmi olarak gözlenmekte.
Önemli özellikleri	: Her şeyi çok mükemmel olarak görüldüğü resimde, gerçekte var olmayan ancak çocuğun sahip olmak istediği bir aile portresidir. Evin tamamının resmedilmemesi, annesi ve kendisi için seçtiği uyumlu renkler ve babasını bundan mahrum bırakması, çocuğun babası hakkında bir eksi puana sahip olduğunun göstergesi sayabiliriz.

Resim 17

ÇİZEN

Yaşı	: 13
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk (iki kardeş)
Okulu	: İlköğretim 6. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Yalan söyleme, inkar etme ve duygusal yararlanmalar
Ailenin özellikleri	: Babası hayatta değil. Anne ve teyzesi ile birlikte yaşıyor. Teyzesine geceleri zarar gelmemesi için annesinin, dışarıya onunla birlikte çıkmak zorunda olduğunu söylüyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Fiziki özelliğinden (kilolu olması) ve arkadaşlarından yaşça daha büyük olmasından dolayı eziklik gözleniyor.
Arkadaş ilişkileri	: Olumsuz
Okul başarısı	: Devamsızlığı fazla olan başarısız bir öğrenci.
Genel izlenim	: Rollerini yerine getiren aile bireyleri düzenlenerek resmedilmiş. Ancak kendisinin sahip olduğu fazla kiloları resminde göremiyoruz.
Önemli özellikleri	: Resimde negatif bakışlı eylemler kategorisinde olan; varlığı olmayan bir "baba" figürünü, varla yok arasında resmetmesi; onun yokluğunu kabul etmeme veya edememe ya da sadece sesiyle varolan bir babanın varlığından söz etmek mümkün. Baba ölmeden önce de bir arada olmayan eşler çocuklarıyla sadece telefonda görüşüyor olması, baba figürünü belirsiz; telefonu ise belirgin olarak resmetmesine neden olsa gerek

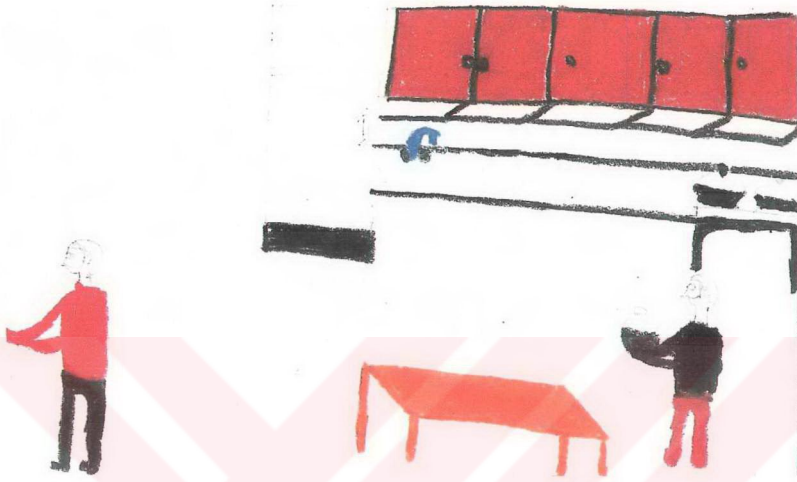
Resim 18

ÇİZEN

Yaşı	: 13
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. Çocuk (iki kardeş)
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne kısa bir süre önce öldü. Babası ve ablası ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Çok sevilen bir çocuk.
Arkadaş ilişkileri	: Olumlu
Okul başarıları	: Çok zeki ancak ders çalışmayı sevmiyor.
Genel izlenim	: Muhalefet olarak ilginin kendi üzerinde yoğunlaşmasından hoşlanan birisi. Resminde de evin hakimiyetinin kendisinde olduğunu ifade edercesine kumanda kendisinde bulunmakta.

Önemli özellikleri

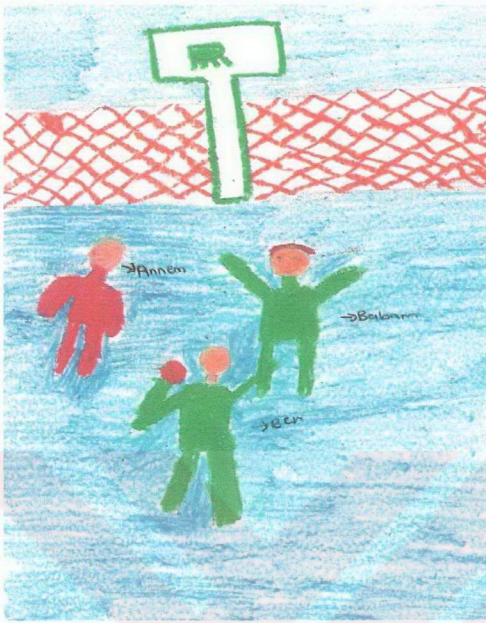
: Annesini resmetmemesi onun ölümünü kabullenmekte fazla zorlanmadığını gösteriyor. Resmini çizerken oldukça sıkılgan bir hal sergileyen çocuk yaşına göre çizimlere sahip değildir. Çocuk, resim yapmaktan hoşlanmıyor ve resim dersi için sürekli başkalarının yardımına ihtiyaç duyuyor.

Resim 19

ÇİZEN

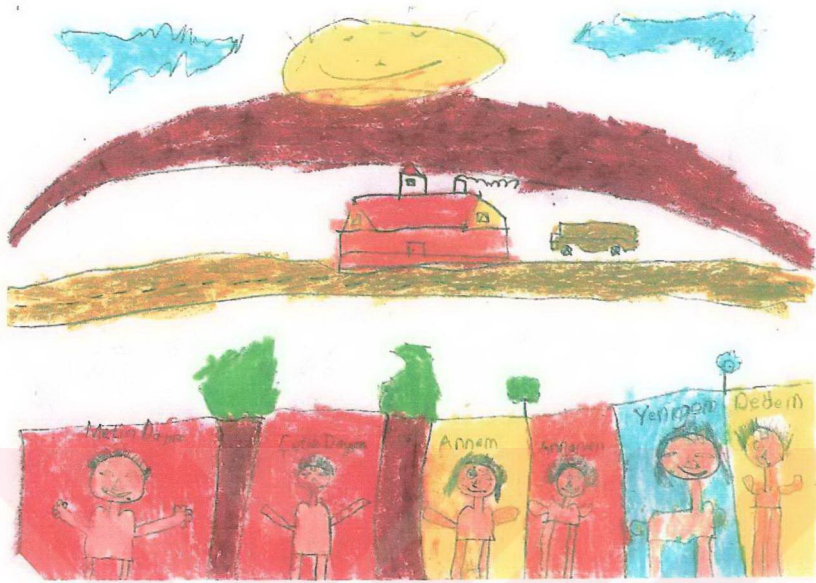
Yaşı	: 14
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 8. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Öc alma duygusu fazla olan bir çocuk.
Ailenin özellikleri	: Anne-baba boşanma sonucu ayrı. Çocuk baba ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Uyumlu
Arkadaş ilişkileri	: Olumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Paylaşım içerikli, tamamlanmamışlığın hakim olduğu bir resim
Önemli özellikleri	: Evde yapılan iş bölümünün, yaşadığı babasıyla değil de dayısıyla olması, babasıyla olan iletişim kopukluğunun bir göstergesi sayılabilir. Keza bunu sözel olarak da ifade etmektен çekinmeyen çizer, babasına olan nefretini inkar etmemekle birlikte ona kin duygusu da beslemektedir. Ayrıca her zaman öğretmenlere belirttiği yemek yapmanın zorluğunu ifade etmesi, resmine de yansımış olduğu görülmektedir.

Resim 20

CİZEN

Yaşı	: 13
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Kendisine zarar vermekten çekinmeyen, içedönük
Ailenin özellikleri	: Babası ve üvey annesi ile birlikte yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Okul içinde ve dışında çok farklı davranan, okulda depresif, bunalımlı bir hal gözlenirken; okul dışında çok etkin ve canlı olarak gözlemlenmektedir.
Arkadaş ilişkileri	: Arkadaşları için kendisine zarar vermekten çekinmeyen, özellikle karşı cinsi olan erkek arkadaşlarıyla daha iyi iletişim kurduğu gözlenmektedir.
Okul başarısı	: Başarısız
Genel izlenim	: En çok sevdiği oyunu (basketbol), aile bireyleriyle oynarken resmetmiş. Ancak resimde saf dışı edilmiş bir üçüncü oyuncu var? Resimde bir rekabet ortamı izlenimi var.
Önemli özellikleri	: Kendisi ve babasından oluşan takıma karşı, üvey annesinin de yer aldığı bir basket antrenmanı betimlenmiş. Basket potasını, babasını ve kendisini aynı renge, annesini ise farklı bir renge boyayarak; onu, oyundan ve hayatında soyutladığını simgelenmektedir.

Resim 21

ÇİZEN

Yaşı	: 8
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 2. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Saldırgan
Ailenin özellikleri	: Anne-baba ayrı. Anne ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Resimde yatay ve dikey sıralanışlar hakim. Figürlerin her biri arasında engeller mevcut ve kıyafetsiz olarak çizilmiş.
Önemli özellikleri	: Çocuğun aileyi "büyük bir topluluk" olarak tanımlıyor. Ve dayı, yenge... gibi yakınlarıyla yaşamayı kabullenmiş görünüyor. Kim bilir belki bir gün kamyon şoförü olan baba da aileye geri döner ümidi hala evin yanında duruyor....

Resim 22

ÇİZEN

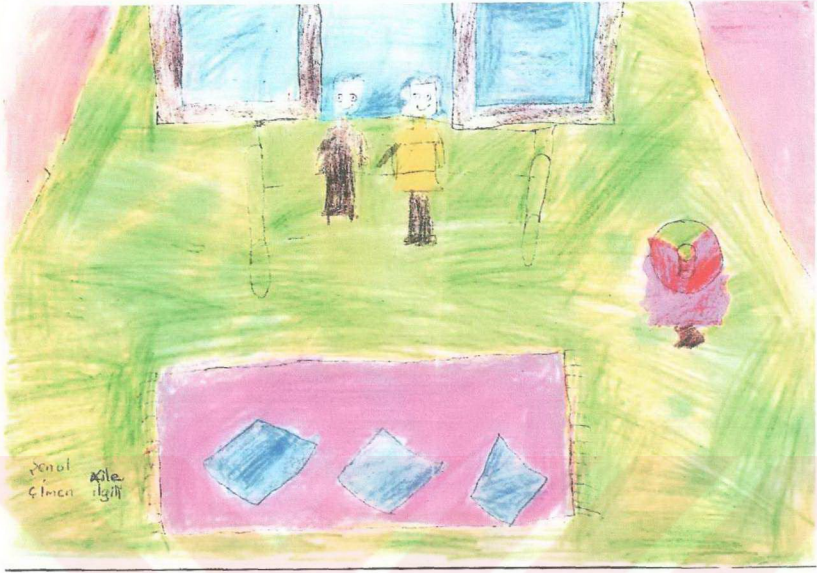
Yaşı	: 11
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk
Okulu	: İlköğretim 5. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: İçer dönük, sessiz.
Ailenin özellikleri	: Anne-baba ilgisiz sorunlar yaşıyorlar.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Derse katılımı olmayan fakat çevreyle iletişimi güçlü.
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu ve sakın
Okul başarısı	: Başarısız
Genel izlenim	: Evin kuşbakışı görünüşünde olması niyetiyle her şey yatay.
Önemli özellikleri	: Anne figürünün aile üyelerinden ayrı bir sıralamada çizilmesi
sorunun kaynağını teşkil eden kişi olduğunu ve babanın eve sadece yiyecek getirme görevinin olduğunu bir yansımasıdır. Anne ile bir iletişim sorunu söz konusu ve çocuklar babaya daha yakın ancak baba pasif bir konumda.	

Resim 23

ÇİZEN

Yaşı	: 9
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 5. çocuk
Okulu	: İlköğretim 3. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne hayatta değil. Baba ve kardeşleriyle yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu, neşeli
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Renkli balonların hakim olduğu kişiliğini de yansıttığı mutlu bir resim.
Önemli özellikleri	: Hayatta olamayan anneyi; babası ve kendisinden farklı bir yerde araya engel koyarak da olsa resmetmesi hala yokluğunu kabullenememesinin bir göstergesidir.

Resim 24

ÇİZEN

Yaşı	: 9
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: 3. çocuk
Okulu	: İlköğretim 3. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Saldırgan, asabi
Ailenin özellikleri	: Baba hayatta değil. Anne ve abla ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: İlgisiz tavırlı, konuşkan
Arkadaş ilişkileri	: Saldırgan davranışlar gözlenmekte
Okul başarısı	: Başarısız
Genel izlenim	: Yeşilin hakim olduğu anne ile kendisinden oluşan bir ev.
Önemli özellikleri	: Diğer resimleri de baz alındığında ailede, çok yakın olduğu birisi hasta ve hastane ortamında çok bulunduğu açık. Öz güven eksikliğinin varlığı kolaylıkla seziliyor. Kendisini güvende hissettiği tek yer evi. Abla ve anne ile yaşayan bu çocuğun diğer resimleri de göz önünde bulundurulursa cinsiyet kimliği ile bunalım yaşamasının olası olduğu görülmektedir.

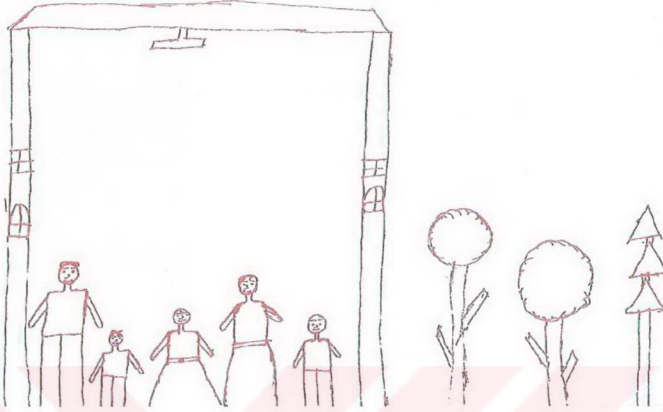
Burak KARADENİZ

Resim 25

ÇİZEN

Yaşı	: 10
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 4. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Saldırgan
Ailenin özellikleri	: Anne-baba ayrı. Babaanne ve dede ile yaşıyor. Anne başka biriyle evli ve hiç görmüyor. Baba ise il dışında; ara sıra görüşüyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu, yardımsever ve atak.
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Çok başarılı
Genel izlenim	: 10 yaşında olmasına rağmen, bu yaş grubunun çizimlerine sahip değil. motor (kas) becerilerinin eksik olduğunu söyleyebiliriz.
Önemli özellikleri	: Resmin dağınık olarak çizilmiş olmasından aceleci DEH
(Dikkat Eksikliği Hiperaktif)	algı seviyesinin düşük olduğu sonucuna varabiliriz.

Resim 26

ÇİZEN

Yaşı	:13
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: 3. çocuk
Okulu	: İlköğretim 7. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Yaramaz
Ailenin özellikleri	: Baba hayatta değil. Anne ve kardeşleri ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Uyumsuz
Arkadaş ilişkileri	: Sürekli şikayet alan
Okul başarısı	: Başarısız
Genel izlenim	: Yaş ortalamasına göre çizimleri daha geri
Önemli özellikleri	: Resimde şeffaflık hakim. Figürlerde doğru orantılamalar var, ancak tüm figürlerin ayaklarını çizmemekte ısrar ediyor (diğer çizimlerinde olduğu gibi). Babanın yokluğunu hala kabul etmemiş olsa gerek ki sıralamada hala ilk başta yer alıyor.

Resim 27

ÇİZEN

Yaşı	: 9
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk
Okulu	: İlköğretim 3. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: İçe dönük
Ailenin özellikleri	: Babanın 3. evliliği ve bu çocuk 2. evliliğinden
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Orta seviyede
Genel izlenim	: Resimde bir gelişigüzellik hakim. Yaşına göre oldukça geri çizimlere sahip.

Önemli özellikleri : Kendisini ve kardeşini yan yana barış çiçeklerini tutarken çizmesine tezat babayı bu barış demetleriyle de kendilerinden uzak tutarak bir kinin varlığı bize göstermektedir. Ailede tek yakın olarak gördüğü ablasıyla birlikte üvey annelerinden kopuklukları sezilmekte hatta bu kopukluğu üvey anne ve baba arasında da görmek mümkün. Babanın vücudunda boyun ve cinsel bölgenin çizilmemesi, babada olası bir cinsel sapıklığın belirleyicisidir.

Resim 28

ÇİZEN

Yaşı : 10
 Cinsiyeti : Kız
 Kaçınıcı çocuk olduğu : Tek çocuk
 Okulu : İlköğretim 4. sınıf

Varsa uyum ve davranış

sorununun türü

Ailenin özellikleri

: Uyumlu, çok duygusal

: Anne-baba ayrı. Anneannesi ve annesi ile yaşıyor. Anne çok ilgilenmiyor. Babasıyla hiç görüşmüyor. Özellikle annesi tarafından çok fazla şiddete maruz kalıyor.

Okuldaki sınıf içi ve

sınıf dışı durumu

Arkadaş ilişkileri

Okul başarısı

Genel izlenim

: Olumlu

: Uyumlu, ancak çok arkadaşı yok

: Başarısız, motivasyon yetersizliği bulunmaktadır.

: Bir aile resmi için yağmurlu bir hava ve üstelik dışarıyı da resmeden bir kompozisyon.

Önemli özellikleri

: Kendisini kötü hava koşulundan koruyarak evin içinde resmetmesi anne ve babayı da dışarıda bırakması onlara olan öfkeden dolayı onların kendisinin uzağında olmaları hiç de rahatsız etmiyor. Ayrıca yağmurlu bir havada kuşların varlığı, özgürlük ve mutluluğa aç bir çocuğu sembolize etmektedir.

Resim 29

ÇİZEN

Yaşı	: 5
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba bir arada yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Okulu çok seviyor.
Genel izlenim	: Aile konulu olan bu resimde okul sevgisini görmek mümkün.
Önemli özellikleri	: Çocuğun okulu, ailesi ve arkadaşlarıyla yani çevreyle barışık olması resmine tek güneşi yeterli görmemesinden çıkarabiliriz.

Resim 30

ÇİZEN

Yaşı	: 5
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk (iki kardeş)
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba bir arada yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Genel izlenim	: Çizdiği ev resmi adeta okulundaki oyun odasını andırıyor
Önemli özellikleri	: Resmindeki tüm figürlerin, okulda oynadığı palyaçolara benzemesi; oyunu çok sevdiği ve hayalperest bir çocuk olduğu sonucuna varılabilir.

Resim 31

ÇİZEN

Yaşı	: 5
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba beraber ancak babadan iş dolayısıyla sık sık ayrı kalıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Genel izlenim	: Resimde sevgi rengi olarak ifade edilebilen pembe renk hakim.
Önemli özellikleri	: Resimde en belirsiz renkle boyadığı kişi baba figürü. İlk başta evin içinde olmak üzere kompozisyonun çeşitli yerlerinde kalpler görülmekte ki bu da çocuğun sevgiyi, ilgiye değer verdiğini ve bunun üzerine yoğunlaşması babanın evden sık sık ayrı olması sonucuna bağlanabilir.

Resim 32

ÇİZEN

Yaşı	: 5
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Sıkılgan, her şeyden çok çabuk sıkılıyor
Ailenin özellikleri	: Anne-baba birlikte yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Genel izlenim	: Yaşına göre çizimi daha geri.
Önemli özellikleri	: Ev ortamının fazla kalabalık olması kendisine düşen ilginin azalmasına neden olmasından ötürü figürlerin önem derecesi belli değil. Yüzlerin de karalanmış olması ilgi dağınıklığına sebep gösterilebilir. Kendisini en belirgin renk olan siyahla ifade etmesi çocukta "ben"ci kavramın belirginliğini simgelemektedir. Ayrıca yüzlerin karalanması olası bir rahatsızlığın veya endişenin habercisidir. Bu çocuğun fiziki veya psikolojik bir problemi de belirtebilir.

Resim 33

Resim 34

Aralarında bir yaş farkı olan iki kardeşin "aile" kavramları.

Resim 35

ÇİZEN

Yaşı	: 5
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba birlikte yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Genel izlenim	: Kuşların hakim olduğu bir resim.
Önemli özellikleri	: Bu aile bireylerinin tamamı haftanın tam günü çalıştığı için ve çocuğun da kreşte olmasından dolayı aile, kendilerine kalan zamanın büyük bölümünü ev dışında geçirmektedir. Bunun bir yansıması olarak da ev, figürlerle hemen hemen aynı boyutta olması evle fazla alakası olmayan bir aile kompozisyonu.

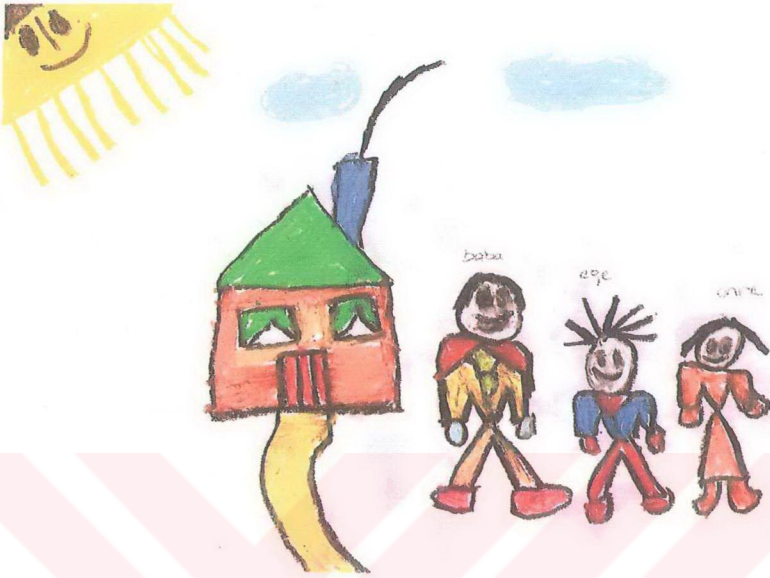

Resim 36

ÇİZEN

Yaşı	: 6
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: İlk çocuk (iki kardeş)
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Yalnız oynamayı tercih ediyor.
Ailenin özellikleri	: Anne-baba birlikte yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Genel izlenim	: Kendisi ile anne, kardeş ve baba olmak üzere resim iki parçaya bölünmüştü.

Önemli özellikleri
 aileye katılan dördüncü üyeyi yani kardeşini hala bir kabullenememişlik seziliyor. Ve bundan dolayı da anne ve babaya olan öfkelerini onları boyadığı belirsiz renk sarı ile görebiliriz. Resminde, kendisindeki çizimi fark edilir şekilde eğik olması aileden soyutladığı kendisini, bir şekilde dikkat çekerek fark ettirme yolunu tercih ettiğini ifade edebiliriz. Özellikle resmin altını belirgin koyu bir renkle çizmesi de kendisinin bu değerleri (ailesini) önemseydiğinin bir göstergesidir.

Resim 37

ÇİZEN

Yaşı	: 6
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: Anaokulu
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Uyumlu
Ailenin özellikleri	: Anne-baba ilişkileri sağlıklı ve bilinçli.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Başarılı
Genel izlenim	: Mutlu ve çok sıcak
Önemli özellikleri	: Ailenin çocuğa olan bilinçli ilgisi, çocuğun resmine de oldukça renkli olarak yansımaktadır.

Resim 38

ÇİZEN

Yaşı	: 6
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 4. çocuk (dört kardeş)
Okulu	: Anasınıfı
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: İçedönük
Ailenin özellikleri	: Anne-baba beraber yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Genel izlenim	: Evle aynı orantıda kız figürler
Önemli özellikleri	: Evde kendisiyle en fazla ilgilenen ablası (Gülşen) resminin en büyük detayını oluşturuyor. Annesi bile sıralamada ablalarından sonra geliyor. Ablalarını kendisi için model alan çocuk; abi ve baba sorulduğunda evin içinde olduğu söyleyerek onların soyut varlıklarıyla bilgilendirmeyi yeterli görüyor.

Resim 39

ÇİZEN

Yaşı	: 8
Cinsiyeti	: Erkek
Kaçıncı çocuk olduğu	: Tek çocuk
Okulu	: İlköğretim 2. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Saldırgan
Ailenin özellikleri	: Anne-baba ayrı. Anne ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Başarısız
Genel izlenim	: Rahat ve emin olarak çizilmiş tek nesne kuşlar.
Önemli özellikleri	: Çocuğun aile içerisinde kendisini algılayışı belirsiz bu da çocuğun evde hangi konumda oluşunun id rakında olmayışından kaynaklanıyor. Buna bağlı olarak çocukta özgüven yetersizliği olduğunu sonucuna varabiliriz.

Resim 40

ÇİZEN

Yaşı	: 9
Cinsiyeti	: Kız
Kaçıncı çocuk olduğu	: 2. çocuk
Okulu	: İlköğretim 3. sınıf
Varsa uyum ve davranış sorununun türü	: Sakin, sessiz, çok kırılgan ve kolay ağlayan
Ailenin özellikleri	: Baba deprem sonucu hayatını kaybetti. Anne ile yaşıyor.
Okuldaki sınıf içi ve sınıf dışı durumu	: Olumlu
Arkadaş ilişkileri	: Uyumlu
Okul başarısı	: Orta başarıda
Genel izlenim	: İkişerli çiftler halinde çizilmiş bir hayal resmi.
Önemli özellikleri	: Anne ve babasının tekrar bir araya gelmesini istiyor. Resim her ne kadar da gerçek olmasa bile anne-babasını evin içinde, parkta, ve arabalarıyla çizmeyi ümidini hala yitirmemesinin bir göstergesi.

ÖN TEST

Ad Soyad :

Cinsiyet :

Yaş :

(Ailede) Kaçınca Çocuk :

Ψ Aşağıdaki soruları, sana göre doğru olanı seçerek, sadece bir tanesini işaretle ve işaretlediğin cevabın sebebini, aynı sorunun altında yer alan boşluğa yaz!

1. Yatılı bir okulda okuyor olsaydın; en çok kimi özlerdin?

A) Sadece annemi

B) Sadece babamı

C) Hem annemi, hem babamı

D) Kardeşimi

Çünkü: _____

2. Tatilya'ya giriş için biletlerin olsaydı, yanında kimin olmasını isterdin?

A) Sadece annemi

B) Sadece babam

C) Hem annem, hem babam

D) Kardeşim

Çünkü: _____

3. Bir öykü yazmak isteseydin; bu öykünün konusunun ne olmasını isterdin?

A) Hayallerim

B) Ailem ve Ben

C) Sıkıcı Günlerim

D) Güzel Günlerim

Çünkü: _____

4. Evde çok pahalı ve önemli (televizyon, bilgisayar, cep tel. ... gibi) bir şeyi yanlışlıkla kırmış olsaydın, buna en fazla kim kızardı?

A) Sadece annemi

B) Sadece babamı

C) Hem annemi, hem babamı

D) Kardeşimi

Çünkü: _____

5. Büyüdüğünde güzel ve önemli bir iş olsaydı; en çok kimi mutlu etmeyi isterdin?

- A) Sadece annemi
B) Sadece babamı
C) Hem annemi, hem babamı
D) Kendimi

Çünkü; _____

6. En çok kiminle birlikte fotoğraf çekinmekten hoşlanıyorsun?

- A) En çok annem
B) En çok babam
C) Hem annem, hem babam
D) Sadece kendim

Çünkü; _____

7. Üç (3) katlı bir evinizin olduğunu hayal et. Aile bireylerinin her birini bir kata yerleştirmeni isteselerdi; 3. kata (en üst kat) kimi yerleştirirdin?

- A) Sadece annemi
B) Sadece babamı
C) Hem annemi, hem babamı
D) Kardeşimi

Çünkü; _____

14. Elinde, dokunduğunda "sevme"yi sağlayan sihirli bir sopa olsaydı; bu sihirli sopayı kime dokundurmak isterdin?

- A) Sadece anneme
B) Sadece babama
C) Hem anneme, hem babama
D) Kardeşime

Çünkü; _____

15. Bir tiyatro oyununda, rollerin senin dağıtmanı isteseydiler; "aslan" rolünü kime verirdin?

- A) Sadece annemi
B) Sadece babamı
C) Hem annemi, hem babamı
D) Kardeşimi

Çünkü; _____

16. Doğum gününde senin için alınan bir hediyeyi en çok kimin vermesini isterdin?

- A) Sadece annemi
B) Sadece babamı
C) Hem annemi, hem babamı
D) Kardeşimi

Çünkü; _____

Tablo 16. Ön Test (Anket Uygulaması)

KAYNAKÇA

BERK, N. (1979). **Milliyet Sanat Dergisi**. 235. Milliyet Yayınları. Ankara.

BURNS, RC. And Kaufman SH. (1972). **Actions, Styles and Symbols in Kinetic Family Drawings (KFD): An Interpretative Manual**. New York: Brunner/ Mazel.

BRITSCH, G. (1926). **Theorie der Bildenden Kunts**. Munich, Germany.

BUYURGAN, Serap, Ufuk. (2001). **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Dersal Yayıncılık. Ankara.

CONDRAD, George. (1964). **The Process of Art Education in the Elementary School**. Englewood Cliffs. NJ.

COX, M. (1993). **Children's Drawing of The Human Figure**. Hillsdale, USA. Lawrence Erlbaum Associates.

ÇANDARLI, A.(2003). **Makale 651**. www.zaferdergisi.com

ETİKE, Serap.(1992). **Eğitim ve Sanat İlişkileri**. Sanat Çevresi. Sayı:160

GENÇAYDIN, Zafer. (1993). **Sanat Eğitimi**. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. Ankara.

KEHNEMUYI, Zerrin.(1997). **Çocuğun Resim Eğitimi**. Redhouse Yayınevi. İstanbul.

KINAY, Cahit. (1993). **Sanat Tarihi**. Kültür Bakanlığı Yayınları/1443. Ankara .

KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin. (2002). **Sanatta Eğitim**. (Görmek Anlamak, Yaratmak). Ankara.

KLUGE, Heideleore. (1996). **Mit Farben Heilen**. Dusseldorf.

KOPPITZ, EM. (1984). **Psychological evaluation of human figure drawings by middle school pupils**. (Çeviri: Uğur Elibüyük) New York: Grune and Stratton.

KUBLER, Elisabeth.(1998). Ross und Paul Brutsche. **Heilen Durch Malen**. Germany.

LEBEUS, Angelika-Martina. (1997). **Wenn Kinder Malen**. Basel.

LOWENFELD, Viktor., W. LAMBERTH Brittain. (1971). **Creative and Mental Growth**. The Macmillan Company. New York.

MACHOVER, K. (1949). **Human Figure Drawings of Children**. A Method of Personality Investigation. Springfield, IL: Thomas.

PETERSON, LW., HARDIN, ME., and NITSH MJ. (1995). **The use of children's drawings in the evaluation and treatment of child sexual, emotional, and physical abuse**. Archives of Family Medicine, 4, 442-445

PETERSON, LW., HARDİN ME. (2001). A guide for screening children's art. **Children in Distress**, W.W. Norton&Company, New York, NY 10110.

PIAGET, J. (1953). **Art Education and Child Psychology**. Education and Art a Symposium (Ed). E. Ziegfeld. UNESCO.

SAN, İnci. (1983). **Sanat Eğitimi Kuramları**. Tan Yayınları.

SAN, İnci. **Sanat Üzerine**. H.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları:3. Ankara.

SAN, İnci. (1997). **Sanatsal Yaratma**. Çocukta Yaratıcılık. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ankara.

TANSUĞ, Sezer. (1993). **Sanatın Görsel Dili**. 3. Baskı. Remzi Kitapevi. İstanbul.

TERR, L. (1983). **Too Scared to Cry**. New York. Harper and Row.

TÜRKDOĞAN, Galip. (1984). **Sanat Eğitimi Yöntemleri**. Ankara.

VOLAVKOVA, H. (1978). **Children's Drawing and Poems From Terezin Concentration Camp**. 1942-1944. New York. Schocken Books.

YAVUZER, Haluk. (1996). **Ana Baba ve Çocuk**. 9. Basım. İstanbul.

YAVUZER, Haluk. (2001). Resimleriyle çocuğu tanıma. **Resimleriyle Çocuk**. Remzi Kitapevi, 9. Basım. İstanbul.

YORNBERGER, W. (1986). **Fire From The Sky: Salvadoran Children's Drawings**. New York. Writers and Readers Publishing Cooperative.

YÖRÜKOĞLU, Atalay. (1996). **Çocuk Ruh Sağlığı**. 20. Basım. İstanbul.